

משנת התלמוד / חלק השאלות והתשובות

כ"ח אב תשס"ו

משנת התלמוד השלם / מסכת מכות 6-מכות 004-555\4 3333 אב ס"ו

בהכנת חיבור "משנת התלמוד השלם והקצר" הושקעו עבודה רבה

ולכן כל הזכויות שמורות ומשוררות למחבר, הן על פי דין תורה והן על פי חוק הבינלאומי

ואסור בכל תוקף כל הדפסה, צילום, העתקה, שיכפול, הקלטה, תרגום, אחסון במאגר מידע, מולטימדיה

ו/או כל מאגר אחר, או כל אמצעי אלקטרוני אופטי, מכני או אחר, של כל חלק שהוא מהחומר ללא אישור בכתב.

בחיבורי "משנת זכויות היוצר" מהדורה תשס"ב פרק ה' הערה 1, הבאנו

שלפי הרבה פוסקים איסור העתקה כרוך באיסור גזל מהתורה, ולכן אסור להעתיק אפי' למטרה עצמית

גם אם בלא העתקה לא היה קונה את היצירה, ושכן פוסק מרן הגרי"ש אלישיב מובא בחיבורי שם פרק יח, וכן דעת הגר"ש הלוי ואזנר

פרק ראשון

כיצד העדים

עדים זוממים שמקיימים בהם "כאשר זמם" בעונש אחר

א. באלו אופנים עדים שהוזמו אין נענשין באותו עונש שזממו לעשות, מה דינם, ומדוע: דף ב. ב.

תשובה:

א. פירוט אופנים שלא מקיימים בהם "כאשר זמם"

1. כשהעידו "פלוני בן גרושה או חלוצה הוא", דכתיב "ועשיתם לו כאשר זמם" לו ולא לזרעו,

ולרב פפא זהו מכח ק"ו. (ותוס' לקמן דף יג. ד"ה גרושה כותבים: שלפי רש"י – חלוצה אסורה לכהן מדאורייתא, ואילו התוס'

הרמב"ן ועוד ראשונים חולקים עליו וסוברים: שאסורה מדרבנן. וע"ע בערוך לנר, וברעק"א תשו' קעט. וע"ע במש"כ לקמן פרק ג' תשו'

א' נושא א'. ואם עדים זוממין לוקין על שהעידו "פלוני בן חלוצה" – עיין אמ"ה עמ' ב'.

רש"י מפרש: שזהו דוקא באופן שהוא כהן והן כהנים, ולפי הריטב"א – זהו אף אם העד ישראלי הוא, וקמ"ל שלא

אמרינן שיהא ביאתו פוסלת אשה לכהונה, ועיין גם במאירי.]

2. כשהעידו על פלוני "שהוא חייב גלות", דכתיב "הוא ינוס אל אחת הערים" הוא ולא זוממין.

רש"י מפרש: שמעידים עליו "שהרג את הנפש", (והרמב"ן מפרש: שהעידו "שהתחייב גלות בבי"ד אחר", ועיין ריטב"א).

3. כשהעידו "ששור מועד של פלוני הרג אדם" והוזמו, שאין משלמין כופר, דכופרא כפרא, והני לאו

בני כפרה הם. [לפי הרמב"ן – העדים לא לוקים מחמת עדות זו, משום שזהו לא עדות אלא הודעה בעלמא שמודיעיים לו, ולכן

המשנה לא נקטה אופן זה, ומביא, שלפי הרמב"ם – לוקין, והקשו האחרונים על הרמב"ם, מדוע אין אומרים שיתחייבו בתשלומי השור,

מחמת עדותם שחייבוהו סקילה ויפטר מן המלקות, ותירצו: שדברי הרמב"ם אומרים באופנים שלא באו לחייב את השור בסקילה, כגון:

כשהשור טריפה, או כשהשור של אדם טריפה, ועוד אופנים – עיין אמ"ה עמ' נט, ולפי המאירי – העדים לוקין וגם משלמים דמי השור,

ובהערות למאירי מבאר זאת: שאע"פ שאין לוקין ומשלמים, מ"מ זה דומה לעדים זוממין שהעידו באחד שחייב מלקות וממון, שחייבים

שניהם מדין "כאשר זמם", ולא אמרינן רשעה אחת אתה מחייבו וכו' – אמ"ה עמ' סא, סב.]

4. כשהעידו "פלוני גנב" והוזמו, שאין נמכרים בעבד עברי, דכתיב בגניבתו ולא בזממו. (וע"ע במש"כ לקמן

תשו' ה').

5. כשהעידו על בת כהן "שזינתה" והוזמו, שזממו לשרוף את הבת כהן, שמקבלים חנק כהבועל,

ולא בשריפה כהבת כהן, שנאמר "היא ולא זוממיה", ועוד נאמר "כאשר זמם לעשות לאחיו" ולא

לאחותו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי שיטת רש"י (ד"ה חוץ מזוממי) - מדובר כשהעידו אף על הבוועל, ולכן דינם בחנק כהבוועל.

ולפי תוס' (ד"ה זוממי) - חייבים חנק כדין הבוועל אף אם הבוועל אינו נענש ב"חנק", כגון: 1. כשלא העידו על הבוועל מחמת שלא הכירוהו. 2. כשהעידו שהבוועל היה קטן בן ט' ויום אחד, שאינו נידון על פי עדותו, ועיין ריטב"א. וכן עיין בתויו"ט המדייק שהרמב"ם סובר כשיטת רש"י.

6. **התוס'** (ד"ה מעידין, הראשון) כותבים: שה"ה כשהעידו שהוא ממזר, והפנ"י כותב: שלא משכחת ליה הזמה במעידין עליו שהוא ממזר. עיי"ש.

7. **התוס'** (ד"ה בעינן) כותבים: שה"ה באופן שהעידו "שהוא מצרי שני", כיון שלא שייך במקרים אלו הזמה, דכתיב "ועשיתם לו כאשר זמם" לו ולא לאשתו. ובמאירי מובא טעם נוסף: דכיון שפוסל את אביו ע"י עדות זו דרשינן "לו" ולא לאביו.

ב. דין העדים באופנים שבדין הקודם

הגמ' אומרת: שבאופנים 1, 2, שבדין הקודם, שאי אפשר לקיים בהם "כאשר זמם" - העדים לוקין את הארבעים, וילפינן זאת מהפסוק "והיה אם בן הכות הרשע" וכו', ולפי התוס' לקמן דף יג. ד"ה גרושה, הרמב"ן והראשונים הסוברים "חלוצה" אסורה מדרבנן - אין לוקין על עדות זו. ולפי הרמב"ם פ"כ מעדות הל"ח - לוקין, בביאור מחלוקתם - עיין אמ"ה עמ' ב' ג'. עוד סובר הרמב"ם שם: שאף עדי כופר שהוזמו לוקין. אבל לפי הרמב"ן במשנתנו - אין לוקין. וע"ע באמ"ה עמ' נח. עוד נפסק ברמב"ם שם: שעדי עבד עברי שהוזמו לוקין, וכן דעת המאירי והסור סי' לח - עיין שם בהערה 70. ולקמן תשר' ה' בהערה שבסוף התשר'.

חיוב גלות באוהב ובשונא

ב. **שנים שהעידו "פלוני הרג את הנפש", 1. באוהב ושונא. 2. כשיש רגלים לדבר שהיה פוגג, או כשאין רגלים לדבר. 3. כשהפלוני שותק או מכחיש את העדים. 4. כשצדק לנו שפוגג היה, כגון שפגל הגג, האם גולה, ומדוע? דף ב.**

תשובה:

בתוס' (ד"ה מעידין, השני) **מבואר:**

1. **כשאין רגלים לדבר שהרג בשוגג והוא מכחיש "מזיד הייתי" - פטורים מגלות.**

2. **כשהעדים אומרים "שראו בו רגלים לדבר שנשמט הברזל מקתו",** ויהיין שנקטו כרבנן בדף ז'. ואילו לפי רבי שם, משכחת לה, כשהעידו שנהרג מ"עץ המתבקע", **והוא מכחיש "מזיד הייתי" או "לא הרגתי"**

לפי התירוץ הראשון בתוס' - אוהב גולה שונא לא, דיש לנו לומר יותר שבשנאה הכהו. [פולגתא היא במשנה לקמן דף ט: עיי"ש, ובמש"כ לקמן פרק ב' תשר' יד, טו].

ולפי פשטות תירוץ השני - אף אוהב אינו גולה.

3. **כשאין רגלים לדבר, וכשהעדים אמרו לו "הרגת בשוגג" שתק**

לתירוץ השני של התוס' - אוהב גולה ושונא לא גולה, דבשונא לא אמרינן שתיקה כהודאה.

ולפי פשטות תירוץ הראשון - אף אוהב אינו גולה, כיון שאין רגלים לדבר.

4. **כשהעדים אומרים "שראו רגלים לדבר ששוגג היה" והרוצח שותק**

לפי התירוץ הראשון שבתוס' - אוהב גולה, ושונא לא גולה.

ולפי התירוץ השני שבתוס' - כיון שיש רגלים לדבר אמרינן שתיקה כהודאה בין באוהב בין בשונא, ויש לומר שלא נתכוון.

5. **מתוס' משמע: שבנפל מהגג שברור הוא שהיה שוגג - לכו"ע גולה, ונעיינן מש"כ לקמן שם תשר' טו.**

סיכום:

לתירוץ הראשון בתוס' - 1. כשאין רגלים לדבר - אף אוהב אינו גולה, (ולא איתפריש בתוס', אם דבריהם אף

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

בשתק או דוקא בהכחיש, ובפשטות אין חילוק). 2. ואם כשיש רגלים לדבר, אוהב גולה שונא לא גולה, די"ל שבשנאה בכהו, (ולא איתפריש בדבריהם אם הם רק בשותק או אף בהכחיש, ובפשטות אין חילוק).

ולפי תירוץ השני – 1. כשאין רגלים לדבר והוא שותק - אוהב גולה ושונא אינו גולה, ואם כשמכחיש - אף אוהב אינו גולה. 2. כשיש רגלים לדבר והוא שותק - אף שונא גולה, וכשמכחישו - לא איתפריש בדבריהם.

חייבי מיתות כשאי אפשר להמיתם במיתה הכתובה בהן

ג. מה לינס קל רונת, עדים זוממין, ופאר מומתים, פאי אפער להמיתם במיתה הכתובה בהן, ומנין למדים זאת?
דף ב.

תשובה:

לפי שיטת ר"י בתוס' (ד"ה כל) - כל חייבי מיתות בי"ד שאי אפשר להורגם במיתה הכתובה בהן, מותר להורגם בכל מיתה שנוכל, שנאמר "הכה תכה", וכן הגירסא לפי המהרש"א, עיי"ש, ובמהרש"ל. לא איתפריש בהדיא אם רש"י ד"ה סתם קאי, חולק לדינא על תוס'.

ולפי ה"ר יוסף (בתוס' שם) - את הרוצח יכולים להמית בכל מיתה, אף שאינה מד' מיתות בי"ד, אבל עדים זוממין ושאר מומתין, אסור להורגם במיתה שאינה אחת מד' מיתות בי"ד, ואין למדים מרוצח וגואל הדם, היות והם שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, אבל מותר להורגם באחת מד' מיתות בי"ד מכח הפסוק "הכה תכה", ולמ"ד מלמדין - עיין מהרש"ל ומהרש"א. הריטב"א כותב בשם ר"י כה"ר יוסף, וכל התוס' שאנ"ץ: שעדים זוממין שהעידו על אדם שרצח, אפשר להורגם בכל מיתה.

פוסקים:

ברמב"ם (פרק יד מסנהדרין הל' ח') נפסק: מי שעמד על נפשו ולא יכלו בית דין לאוסרו עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה, הורגין אותו עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו בה. מאחר שנגמר דינו ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה, לפיכך אם נקטעה יד העדים פטור, ואם היו גדמין מתחלה, יהרג ביד אחרים. במה דברים אמורים בשאר מחויבי מיתות בית דין חוץ מן הרוצח, אבל הורג נפש שנגמר דינו, ורודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם, עד שממיתין אותו.

ד. מה הפירוש "מקדימין לאותה מיתה"?
דף ב.

תשובה:

לפי רש"י (בסוגיין ד"ה התם) - שאין להם נס והמלטה, [מחויב מיתה שנגמר בה דינו של נידון].

לפי התוס' (ד"ה כל) בשם רש"י (בכתובות) - היינו שלא יענו את הדין.

ולפי התוס' - "מקדימין" היינו שרק לכתחילה צריך לתת להם מיתה שנגמר בה דינו של הנידון, וואם אי אפשר - עיין מש"כ בתשובה הקודמת.

ה. האם עדים זוממין נמכרין בעבד עברי, ומדוע?
דף ב:

תשובה:

לפי רבא - אין עדים זוממין נמכרין בעבד עברי, מפני שנאמר "בגניבתו" ודרשינן ולא בזממו, ורב המנונא סבר לומר: שאין נמכרים רק אם יש לו כסף או שיש להם, אבל אם אין לו וגם אין להם נמכרים. המצפה איתן סוכה דף ד', כותב: ש"סבר" אינו בר פלוגתא.

רש"י (ד"ה ואין) מפרש: שמדובר באופן שהעידו "פלוגי גנב ממון", ואותו אדם אין לו לשלם ונגמר דינו להמכר כעבד, (והרמב"ם בפ"כ מעדות הל' ח', מפרש: שהעידו "פלוגי נמכר בעבד עברי" והזמנו - עיין לעיל תשו' א' בהערה שבנושא ב', בקיצור פסקי הרא"ש, ובסור מבואר כרש"י, ומוסיף: שלוקין).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

עד שהודה שהעיד שקר או הוזם לבד או שחויב ממון מחמת שהוזם

ו. מה דינו של האומר "עדות שקר העדתי" או כשאמר הוזם הוא לבדו או האומר "העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני" או האומר "העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני וחויבנו ממון", האם חייב ממון מדין "כאשר זמם", ומדוע? דף ג. ד:

תשובה:

א. האומר "עדות שקר העדתי"

פטור, מפני שאינו מגיד וחוזר ומגיד. ולפי שיטת הרא"ש בתשובה כלל נח אות ר', ורבינו ירוחם – יש כאן הודאת בעל דין וחייב מדינא דגרמי, וכן סובר הרמב"ן והריטב"א בסוגיין, עיי"ש, ולפי הב"ח בסוגיין, והמאירי – פטור אף מדינא דגרמי.

בתוס' (ד"ה באומר) מבואר: שלכן אם אח"כ הוזמו שניהם, חייב גם הוא לפי חלקו מדין כאשר זמם.

ב. האומר "העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני" ואח"כ הוזם רק הוא

פטור, מפני שאין עד זומם משלם ממון אלא א"כ הוזמו שניהם, ודדרשינן "והנה עד שקר העד כל מקום שנאמר "עד" הרי הוא שניים – רש"י לקמן דף ה. ד"ה שהרי, ובחגיגה דף טז: ד"ה ואין לוקין]. ההלכה לדין זה - עיין בסוף נושא ד'.

"עדים זוממין" ממונא או קנסא

ג. כשאומר "העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני"

לפי רבי עקיבא - פטור מלשלם, דס"ל "עדים זוממין קנסא הוא", ומודה בקנס פטור.

רש"י (דף ד: ד"ה אין משלמין ע"פ) מפרש: שמדובר כשאמר "הוזמנו בבי"ד פלוני" ולא הספיק בעל דין להעמידם בדין על הזמתן עד שברחו ובאו לבי"ד אחר, והודה שהוזמו בבי"ד פלוני, דעדים זוממין קנסא הוא, ומודה בקנס פטור. והתוס' רבינו פרץ במסכת בב"ק, כותב: שדברי רש"י לאו דוקא, וה"ה שהודו באותו בי"ד, ודברי רש"י הם רק לרווחא דמילתא, ולפי התוס' שאנ"ן בדעת רש"י – דברי רש"י דוקא הם, וע"ע בקצה"ח סי' שנ ס"ק ב', באמ"ה עמ' עד, ובתורי"ד ב"ק דף ה.].

ולפי רבי יהודה (דף ד:) - חייבים, דקסבר עדים זוממין ממונא הוא, ואם רק אחד הודה – בפשטות משלם לפי חלקו. לפי הגהות פורת יוסף – אם הנתבע שילם על פי עדותם, גם רבי עקיבא מודה דהוי ממונא, וכן סובר הרמב"ן בתירוצו השני, ולפי הפנ"י – גם באופן זה סובר רבי עקיבא שהוי קנסא, ולפי הרמב"ן בתי' הראשון, ולפי הריטב"א – זהו רק באופן שאינו מודה שהעיד שקר, וכנ"ל בהערה לדין א'. הרי"ף, הרמב"ם בפ"ח מעדות הל' ז', הרא"ש, והטור בס"ל לח פוסקים כרבי עקיבא, ולפי רבינו יהונתן מלוניל על מסכת ב"ק דף נו. – הלכה כרבנן, והגר"א על הרמ"א בחז"מ סי' א' ס"ק כא, כותב: שגם הרמ"א סובר כן, עוד נראה מדברי הרמב"ם שסובר, שהודאת העדים זוממים יכולים להיות באותו בי"ד, ובפרק ט' הל' ב', פוסק: שעדים זוממין חייבים לשלם מדין עד זומם גם אחר שהנידון שילם על פי עדותם, ומשמע שגם זה הוי קנסא]. ההלכה לדין זה - עיין בסוף נושא הבא.

ד. אם אמר "העדנו והוזמנו בבי"ד פלוני וחויבנו ממון"

לכו"ע העד חייב לשלם לפי חלקו, דאחר שהרשיעוהו בי"ד לכו"ע ממונא הוא מכח "הודאת בעל דין", ולא מדין "כאשר זמם", וחבירו פטור שהרי מכחיש, ואינו נאמן לענין לחייב את חבירו. ולפי הריטב"א – אם אמרו "עדות אמת העדנו והוזמנו" פטורים, דפה שאסר הוא הפה שהתיר, וההפלאה על מסכת כתובות דף יט. ד"ה תוד"ה אימא, כותב שרבינו ירוחם חולק על הריטב"א וסובר, שגם באופן זה חייבים].

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ח מעדות הל' ח') נפסק: חייב העדים זוממים לשלם במקום שחייבין לשלם, קנס הוא, ולפיכך אין משלמין על פי עצמם, כיצד, הרי שהעידו ונחקרה עדותם בבית דין, ואחר כך אמרו שניהם "עדות שקר העדנו" ואין לזה אצל זה כלום, או שאמרו "העדנו על זה בכך וכך והוזמנו", אין משלמין על פיהם, אבל אם אמרו "העדנו על זה והוזמנו בבית דין של פלוני ונתחייבנו ליתן לו כך וכך", הרי אלו משלמין, שזו הודאה בממון שנגמר דינו ליתנו, ואם אמר האחד כך, משלם חלקו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שומת הכתובה לעדים שהוזמו

ז. "מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה את כתובתה" והוזמו, כמה משלמין לבעל, כיצד שמין זאת, ומדוע, וכמה משלמים ללשקה?

דף ג.

תשובה:

לפי רב חסדא - שמין בבעל, לפי רב נתן בר אושעיא - שמין באשה, ואמר רב פפא: באשה ובכתובתה.

תוס' (ד"ה מעידין) כותבים: שיש לחייבם גם בשאר כסות ועונה, שהאשה מפסידה מחמת עדותן, אך יש שני אופנים שפטורים משאר כסות ועונה: 1. כשמעשה ידיה אינו מספיק לשאר כסות ועונה. 2. כשאומרת "גירשתני" שבכך מחלה לבעלה אותן.

ביאור מחלוקת האמוראים הוא כדלהלן:

לפי שיטת רש"י בפירושו הראשון

לפי רב חסדא - בבעל, פי' בכמה יכול הבעל למכור ספיקו, דהיינו שאומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה זו שהיא תלויה בספק, שאם נתארמלה או תתגרש תגבנה היא ואם מתה ירשנה בעלה, ובהתחשב שבינתיים הבעל אוכל פירות בחייה מקרקע המיועד לכתובתה, ואותו ישלמו הזוממין לבעל, ומפני שזה ההפסד שהבעל היה נפסד מיד מכח עדותן.

ולפי ר' נתן בר אושעיא - באשה, פי' ערך כסכום כתובתה פחות הטובת הנאה, דהיינו שאומדים בכמה האשה יכולה למכור ספיקה, ובהתחשב בסיכון שמא לא יגרשנה או שתמות קודם, ואת זה לא משלמים לבעל, מפני שלא רצו להפסידו את זה, שהרי גם עתה אחר שהוזמו, אם רוצה למוכרה לו יתן לה הבעל ברצון את טובת הנאה זו.

רש"י מוסיף: שרב נתן בר אושעיא מחייב את העדים בתשלום גדול יותר מרב חסדא, דספיקו יותר גדול מספיקה, מפני שהוא אוכל פירות הקרקע בחייה, וגם שהוא מוחזק ועומד והיא מחוסרת גוביינא.

התוס' (ד"ה כיצד) ממחישים חישוב זה: אם הכתובה שווה 100, באופן שזכות ספיקו 50, וזכות ספיקה 40, לר' נתן בר אושעיא משלמים 60, ולרב חסדא 40. [לפי בעל המאור - החישוב כרש"י, אלא שלפעמים זכות ספיקו פחות מזכות ספיקה, שפעמים הבעל חולה וזקן והאשה בריאה וצעירה, גם לפי הרמב"ן והערות - החישוב כרש"י, רק שס"ל שזכות ספיקו הוא פחות מזכות ספיקה, דלוקח מאשה נתן יותר כיון שיש לו ב' צדדים לממש זכותה, דהיינו מיתת הבעל או גירושין משא"כ לוקח מבעל שיש לו רק זכות אחת לממש זכותו, דהיינו מיתת האשה, פירוש נוסף - עיין ברי"ף בשם גאון אהד, ברא"ש, וברמב"ן מה שהקשה עליו, ובמאירי מש"כ בזה, פירוש שלישי - עיין בריטב"א בשם הרשב"ם].

לפי רב פפא - באשה ובכתובתה.

רש"י (ד"ה אמר) מפרש: שרב פפא ס"ל כרבי נתן בר אושעיא, ומוסיף עליו, שמשלם לפי ספיקה פחות מנכסי מלוג, ואע"פ שעל פי עדותן מפסידין אותו גם את הנכסי מלוג, מ"מ יכולים לומר "לא ידענו שהיו לה נכסי מלוג", [והרמב"ן כותב: שמרש"י משמע, שאת ערך הנכסי צאן ברזל משלמים, ושצ"ל שזהו רק אם באמת לא ידענו שיש נכסי צאן ברזל, וחולק על רש"י וסובר: שמחשבים גם את ערך נכסי צאן ברזל וגם של הנכסי מלוג, ואף אם לא ידעו שיש, הואיל וע"י עדותן גורמים לבעל להפסיד את שניהם, המאירי כותב: שלפי רש"י - אין משלמים את ערך הנכסי מלוג אפי' שידעו שיש לה, והרא"ש כותב: שלפי רש"י - וכן יש דעה במאירי הסוברת כן - אין משלמים אפי' את הערך של נכסי צאן ברזל, ומוסיף, שהלכה כרב פפא המוסיף על דברי רב נחמן, וכ"פ הכס"מ, ומפני שרב פפא בתרא הוא, אך הריטב"א פוסק כרב חסדא וכרב פפא, וכנראה שסובר הריטב"א שרב פפא אינו מתייחס למחלוקת רב חסדא ורב נחמן].

לפי רש"י בפירושו השני, [ורש"י כותב על פירושו זה "וליבי מגמגם בה", עיי"ש]

לכו"ע שמין בכמה האשה יכולה למכור זכותה, ואת זה ישלמו, אלא שלפי רב חסדא - שמין לפי קרקעותיו של בעל אם הם עידיה או זיבורית, ולפי רבי נתן בר אושעיא ורב פפא - שמין באשה, דהיינו לפי הקרקע שייחד לכתובתה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

ברמב"ם (פ"כ מעדות הל' א') נפסק: עדים שהעידו "שפלוני גירש אשתו ולא נתן לה כתובה, והוזמו, והלא בין היום בין למחר, אם גירש, סופו ליתן לה כתובה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שתמכור אותה בטובת הנאה, ומשלמין דמי טובת הנאה זו. ומשנערים באשה ובכתובתה, שאם האשה היתה חולה או זקנה או שריה שלום בינה לבין בעלה, אין דמי הכתובה כשתמכר, כמו דמיה אם היתה האשה בריאה וקטנה, אם יש ביניהן קטטה, שזו קרובה מן הגירושין ורחוקה מן המיתה, וכך אין טובת הנאה של כתובה המרובה, לפי טובת הנאה של כתובה המועטת, שאם היתה כתובה אלף זו הרי היא נמכרת בטובת הנאה במאה, ואם היתה מאה אינה נמכרת בעשרה אלא בפחות. דברים אלו כפי מה שישערו הדיינים. [בביאור שיטתו - עיין כס"מ, ומשנה למלך, שיטה נוספת היא שיטת הטור, עיי"ש ובלח"מ].

שמיטת כספים במלוה לעשר שנים, במוסר שטרותיו, ובעושה תנאי

ח. באלו אופנים שביעית אינה משמטת, ומדוע? דף ג:

תשובה :

א. המלוה את חברו לעשר שנים

לפי לישנא בתרא דשמואל - אין שביעית משמטת, דהשתא לא קרינן ביה "לא יגוש", ולפי לישנא קמא אליבא דשמואל - שביעית משמטת, דהרי בסוף יבוא לידי "לא יגוש".

לפי שיטת ר"ת (בתוד"ה איכא דאמרי) - הלכה כלישנא בתרא, וכן דעת התור"ד, המאירי, הרמב"ם והטור"ע חו"מ סי' סז, אבל הרא"ש סי' ג', בשם הריב"א, הריב"א, ותלמידי רבינו פרץ בשם הר"ח סוברים שהלכה כלישנא קמא, וכן מביא הטור שם בשם הרמ"ה.

ב. המלוה על המשכון או שמסר שטרותיו לבי"ד

אין שביעית משמטתו.

לפי רש"י - מוסר שטרותיו היינו פרוזבול שתיקן הלל.

ותוס' סוברים: שמוסר שטרותיו אין שביעית משמטתו מדאורייתא, והלל תיקן שפרוזבול גם אינו משמט, דהוי כמוסר שטרותיו ביד בי"ד, ומהני רק מדרבנן. [לפי תירוץ א' התוס' במסכת גיטין דף לו. ד"ה מי - חידושו של הלל הוא רק ללמד שיעשו כן בקביעות, עיי"ש, ולפי תירוצם השני שם - מסירת שטרות אינה מועלת אלא מכח תקנת הלל, ורק אסמכתא אקרא].

ג. אם אמר "על מנת שלא תשמטני בשביעית"

לפי שמואל - אין שביעית משמטתו, כיון שהוא מתנה עם הלווה, ולא נחשב שמתנה על מה שכתוב בתורה, [משא"כ אם אמר "על מנת שלא תשמטני בשביעית" - שביעית משמטתו, דהשביעית אינה מסורה בידו להתנות, ואין כאן תנאי. בסוגייתנו לא מוזכר דעת רב לענין שביעית - עיין סוגיא ב"מ דף נא; ובתוד"ה ושמואל, וחידושי הגר"ח הלכות מכירה, דין האומר "על מנת שאין לך עלי אונאה", ודין המתנה על מה שכתוב בתורה אם תנאו קיים - עיין במש"כ על מסכת ב"מ פרק ד' תשובה כז, כח, ועל מסכת כתובות פרק ד' תשובות כ' כב].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ט משמיטה ויובל הל' י') ובשור"ע (חו"מ סי' סז סעי' ט) נפסק: המלוה את חברו והתנה עמו "שלא תשמטני שביעית", הרי זה נשמט, שאינו יכול לבטל דין השביעית. התנה עמו "שלא ישמיט הוא חוב זה ואפי' בשביעית" תנאו קיים, שכל תנאי שבממון קיים, ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה, שהוא חייב.

מים שאובין, חלב, יין, מי צבע שנפלו לתוך מים שאובין שנפלו למקוה

ט. מהו השיעור מים שאובין הפוסלים את המקוה, האם זה מדאורייתא, והאם חלב או יין או מי צבע שנפלו לתוך מים שאובין פוסלים את המקוה, ומדוע? דף ג: ד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

פתיחה

הריטב"א כתב, וז"ל: מים שאובין פוסלין את המקוה בג' דרכים, א. בתחילת המקוה, פוסל ברביעית, דבחוץ לטבול בה מחסין וצינורות, אפי' הוסיף בה עליו בהמשכה כל מים שבעולה פסול, ב. באמצע, פי' קודם שנשלם המקוה במ' סאה, פוסלין לו בג' לוגין, ג. בסופו, דהיינו שלאחר שנשלם המקוה במ' סאה, רשאי למלא אפי' בכתף כל מה שירצה וכו', ויש דין רביעי, לענין שאר משקין שנפלו למקוה, וכו'.

א. מים שאובין שנפלו למקוה שהיא פחותה ממ' סאה

ג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. ולענין זה שאינו יכול עוד להשלימה למ' סאה, וכן מי צבע דינם כמים שפוסלין את המקוה בג' לוגין.

לפי רש"י - פסול מים שאובין הוא רק מדרבנן, ועיין מש"כ באמ"ה, עמ' קכב,

ב. ג' לוגין מים שאובין חסר קורטוב, ונפל בתוכן קורטוב יין, ומראה חג' לוגין נשתנה למראה יין, ואח"כ נפלו למקוה

לכו"ע המקוה כשר, היות ויש תרתי לטיבותא, שהמים לבד הם פחותים מג' לוגין, וגם נשתנה מראיתן למראה יין, ונקראים יין מזוג.

ג. ג' לוגין מים שאובין חסר קורטוב ונפל בתוכן קורטוב יין או חלב, ומראה המים לא נשתנה, ואח"כ נפלו למקוה

לפי רבנן - המקוה כשר, היות ונפל פחות מג' לוגין מים, [נכמבואר ברש"י ד"ה לא פסלוהו].

ולפי רבי יוחנן בן נורי - המקוה פסול, דהכל הולך אחר המראה, והרי נפלו ג' לוגין שמראהן מראה מים.

ד. ג' לוגין מים שאובין שנפל בתוכו יין, ומראהן כמראה יין

לפי רבי יוחנן בן נורי - לא פוסל את המקוה, דהכל הולך אחר המראה.

רב פפא מסתפק: אם חכמים פוסלים גם באופן זה, ודהיינו שנפל מים כשיעור לפסול, אך המראה אינו מראה מים, דיתכן וכל מה שפוסלים זהו רק כשיש תרתי לריעותא, 1. ג' לוגין מים. 2. מראה המים לא נשתנה, וולצד שלא פוסלים רב ס"ל כדברי הכל.

לפי רבא - פשוט שלרבנן המקוה פסול, כיון שאזלינן רק בתר שיעורא, ולפי"ז פשיטא ליה שרב ס"ל כרבי יוחנן בן נורי ולא כרבנן.

ולפי אביי בשם רב יוסף - פשוט שלרבנן פסול רק כשיש תרתי לריעותא, (ורב ס"ל כדברי הכל).

ה. כללא דמילתא:

לפי רבי יוחנן בן נורי - אזלינן רק בתר המראה בין אם נפל היין לג' לוגין מים ובין אם נפל לפחות מג' לוגין מים והשלימו לג' לוגין.

רב פפא מסתפק: אם לרבנן הסוברים שאזלינן בתר שיעורא דג' לוגין מים, צריך ג"כ מראה מים כדי לפסול או שבעינן רק שיעור.

לרבא: פשוט הוא שלפי רבנן אזלינן בתר שיעורא והמקוה פסול גם כשהג' לוגין אינו מראה מים.

ולאביי בשם רב יוסף - פשוט שלרבנן פסול רק כשיש תרתי לריעותא.

חבית יין או מים שנפלו לים או לנהר

ו. חבית יין או חבית מים שנפלו לים או לנהר, וטבל אדם טמא במקום היין או המים, האם נטהר, ומדוע?

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

תשובה :

1. חבית מליאה יין ולבן. שאינו משנה מראית המים, ואין מבחינים אם היין התערב במים, דאם היין אדום והמראה אדום ודאי לא נתערבו – תוד"ה אמר, **שנפל לים הגדול - הטובל שם לא עלתה לו טבילה**, ו"דחיישינן לשלשה לוגין שלא יהיו במקום אחד" – כן הוא לפי גירסתנו, אך הרש"ש כותב שלפי התוס' שכותבים שהטעם שלא עלתה טבילה משום "קרו וקיימו" א"כ ה"ה כשה פחות מג' לוגין, וכן הוא לפי הבנתם ברש"י שזה משום מים שאובין, **ואם כשנפל שם ככר של תרומה, הככר טמא, שהרי האדם טימא את היין, והיין טמאו את הככר.**

2. כשהחבית נפל לנהר - עלתה לו טבילה.

תוס' (ד"ה אמר) מפרשים: שזהו מפני שבנהר המים לא עומדים ופשוט שנתערבו.

3. כשהחבית נפל לים הגדול

לפי שיטת רש"י (ד"ה לא עלתה לו טבילה) - גם באופן זה האדם נשאר טמא.

ולפי שיטת תוס' (ד"ה תניא) - עלתה לו טבילה, שהרי יש השקה.

פוסקים :

ברמב"ם (מקואות פרק ו' הל' י') נפסק: חבית מלאה מים שנפלה לים, אפי' לים הגדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה, אי אפשר לשלושה לוגין שלא יהיו במקום אחד. וככר של תרומה שנפל לשם, נטמא במים שאובין, שהרי המים עומדין שם, אבל הנהרות וכיוצא בהן, הואיל והם נמשכין, הרי זה טובל שם. ונע"ע בכס"מ מש"כ בזה, מיהו הטור והשו"ע השמיטו דין זה – עיין ב"י יור"ד סי' רא, ד"ה גרסינן בפ"ק דמכות, מש"כ בזה.

יא. חבית ובתוכו יין או מים שנפל לים הגדול ונגע בהם טמא, האם נטמאו? דף ד.

תשובה :

היין טמא, שהרי לא נתערבו במים, אבל המים טהורים שהרי טהרו בהשקה, ונזהר אף לשיטת רש"י הנ"ל, ונע"ע בריטב"א ד"ה מעתה.

לאו שאין בו מעשה או לאו שניתק לעשה

יב. האם לוקין על לאו שאין בו מעשה או על לאו שניתק לעשה, ומדוע? דף ד.

תשובה :

א. לאו שאין בו מעשה

לפי רבי עקיבא - אין לוקין.

ולפי רבי יהודה - לוקין, דיליף מבמה הצד ממוציא שם רע ועדים זוממין.

ב. לאו שניתק לעשה

לפי רבי יהודה - לא לוקין עליו.

רש"י מפרש: שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו, [מרש"י לקמן יד: ד"ה כל, משמע: דאיכא תנא הסובר שלוקין, אולם יש ראשונים הסוברים שלכונ"ע אין לוקין על לאו שניתק לעשה – אמ"ה שם עמ' קמד, ונע"ע בעמ' תרפ, ובתוס' ד"ה סבר לה כרבי עקיבא].

חיוב ממון ומלקות באדם אחד על מעשה אחד

יג. מהו דינו של אדם שנתחייב ממון ומלקות, האם לוקה ומשלם או משלם ולא לוקה, ומנין למדים זאת? דף ד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

לפי רבי מאיר - לוקה ומשלם, דגמר ממוציא שם רע, ולא השם המביאו לידי מלקות מביאו לידי תשלומין.

רש"י מפרש (ד"ה שלא): דמלקות משום "לא תענה" והתשלומין משום "כאשר זמם".

ותוס' מפרשים: משום שבממון לא צריך אזהרה.

ולפי רבנן - אינו לוקה ומשלם, ד"כדי רשעתו" כתיב, רשעה אחת אתה מחייבו ולא שתי רשעיות.

ומבואר בתוס' (ד"ה סבר): דמחלוקתם היא בין בממון ובין בקנס, ובעדים זוממין משלם ואינו לוקה, דבפירוש ריבית התורה עדים זוממין לתשלומין, ובמקרים אחרים - ועיין במש"כ עמ"ס "כתובות" פ"ג תשובה יט].

אופן קיום "כאשר זמם" כשהוזמו בממון או במלקות

יד. כיצד מקיימים "כאשר זמם" בעדים שהוזמו בממון או במלקות, ומניין למדים זאת? דף ה.

תשובה:

משלשין בממון, והיינו שמחלקין את חיוב הממון בין כל העדים, אבל לא במכות. ונע"ע בבית הלוי על התורה פרשת בשלח].

לפי אב"י - למדים זאת, מגז"ש "רשע" "רשע" דכמו שבחייבי מיתות אין מיתה למחצה [באופן ששני עדים העידו 99 ולוני רצח" והזום אחד מהם] ה"ה במלקות, אבל לענין ממון - משלשין, שהרי אין מיעוט לכך.

ולפי רבא - במלקות בעינן "כאשר זמם", ובפחות מל"ט מלקות לא חשיב מלקות, משא"כ ממון שמצטרף ע"י שהנתבע מקבל כל מה שרצו להפסידו.

מה בין הזמה להכחשה

טו. מה ההבדל בין הזמה להכחשה, ומניין למדים זאת? דף ה.

תשובה:

1. הזמה - פ' שיזימו את גוף העדים, ע"י אמירת "עמנו הייתם", ולא יתכן שראו את גוף המעשה.

רש"י (ד"ה עד שיזומו), ותוס' (ד"ה אין) מפרשים: דהיינו שהזימו את העדים ולא את המעשה.

2. הכחשה - היינו שהעידו "שההורג או הנהרג היה עמם".

רש"י ותוס' (שם) מפרשים: שהיינו שהעידו שהמעשה שקר, וכן שיטת הב"ח. וכן משמע משיטת הרמב"ם פ"ח מעדות הל' ב', שלא כתב שהמוזמים צריכים לשתוק או להודות. הסברים נוספים בחילוק בין הזמה להכחשה - עיין בר"ח בשם רבותיו, בשו"מ מהדורא תניא ח"ב סי' פג, מה שמבאר את שיטתם. וכן עיין בשיטת"ק לכתובות דף כ. ד"ה אין מזימין. בשם תלמידי רבינו יונה, ובא"ת כרך ט' עמ' סד, ערך הכחשה].

3. המקור להבדל הנ"ל

לפי רב אדא - למדים זאת ממה שנאמר "והנה עד שקר העד שקר ענה" עד שתשקר גופה של עדות.

ולפי רבי ר' ישמעאל - שנאמר "לענות בו סרה", עד שתסרה גופה של עדות. ולפי שיטת הרמב"ם - אם הכת השניה הזימו והכחישו כאחת, אין נקראים עדים זוממים, בביאור שיטתו - עיין בפנ"י, בלח"מ, ו"במקנה" על מסכת קידושין דף מב., ובהגהות ברוך טעם" עליו שנדפס בשנת תשנ"ב, בגרנ"ט].

אופנים שאין מענישים את העדים מדין "כאשר זמם"

טז. באלו אופנים אין מענישים את העדים מדין "כאשר זמם", ומניין למדים זאת? דף ה-ו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

1. כת איסטטית

לפי רבי יהודה - אין נהרגין, "דאמרינן אטו כו"ע גבי הני הוו קיימי", וולפי רבנן - הוי הזמה, וכולם נהרגין.

רש"י (ד"ה איסטטית) כת איסטטית היינו שהוחזקה להזים את כל מי שיבוא להעיד בעדות זו, וכן שיטת הרי"ף, ואילו שיטת הר"ח, הרי"ף בשם רבוותא, ועוד ראשונים מפרשים "איסטטית", היינו שכל כת מזימה את הכת שלאחריה, ורבי יהודה סובר, שמכת ד' ואח"כ אין מקבלים את העדים, והורגים רק את הב' שהוזמה ע"י כת ג', והרמב"ם בפרק כ' מעדות הל' ה' ו', פוסק להלכה, את שיטת הרי"ף וגם את שיטת הר"ח - עיין בכס"מ שם.

2. בעדות ממון, באופן שהנידון היה כבר מחויב לפני שהמוזמין העידו עליו - אין משלמין, הואיל

ולא הפסידוהו בעדותן. והערות לנר והצל"ח מפרשים: שזהו דוקא כשהעדים האחרונים מעידים על אותה מעשה שהעידו עליה הראשונים, אבל אם על מעשה אחר - הוי הזמה, בשיטת הרמב"ם פי"ט מעדות הל' ב', ובביאורו - עיין צל"ח ובאור שמח מש"כ בזה.

3. בקנס, באופן שנגמר דינו על פי עדים אחרים, שהקנס נהפך לממון, ואח"כ העידו המוזמין, נמצא שהמוזמים העידו על ממון ולא קנס.

4. בדיני נפשות, באופן שנגמר דינו מחמת עדים אחרים ואח"כ העידו עליו המוזמין פטורים, מפני שבזמן שהעידו גברא בר קטלא הוא.

5. כשהוזמו קודם שנגמר דינו של הנידון.

בעדות נפשות - שנאמר "כאשר זמם", מה ת"ל "נפש בנפש", וכן גירסת רש"י. ועיין הגהות הגר"א, הא אין נהרגין עד שיגמר הדין.

בעדות מלקיות - מג"ש רשע רשע.

בחייבי גלויות - מג"ש רוצח רוצח.

חייבי ממון, התוס' (ד"ה חייבי) כותבים: שלמדים מהפסוק "יד ביד".

6. הרגו - אין נהרגין, [לא הרגו - נהרגין].

[לפי שיטת הריב"א בתוס' בב"ק דף ד: ד"ה עדים זוממים - בדיני ממונות אמרינן "כאשר זמם" וגם כאשר עשה, לפי שאפשר בחזרה, הרש"ש כותב שם: שזהו אפי' אם אין לתובע כסף להחזיר, ומסתפק באם זהו גם כשמת התובע ולא הניח נכסים לפרוע לנתבע, ובעינים למשפט כותב: שלפי הריב"א - מלקות אי אפשר בחזרה ואמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה, ולפי פירושם השני של התוס' שם - בממון לא אמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה, הואיל ועונשין מן הדין, משא"כ בנפשות אמרינן כן, מפני שאין עונשין מן הדין כמבואר בסוגיין במכות, ולפי הריב"א על דף ב: - אמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה גם בממונות ובמלקות, הואיל ואי אפשר לפרש את הפסוק רק לדבר אחד, עוד כותב הריב"א: שאף שאמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה ולא מענישים אותם מ"מ נפסלים לעדות, והמאירי על דף ה, כותב: שאין הדבר מוכרע, ולפי הרמב"ם בפ"כ מעדות הל' ב' - במלקות וממון לא אמרינן "כאשר זמם" ולא כאשר עשה וחייבים. עיי"ש בהשגות הראב"ד, בכס"מ שם, בצל"ח על דף ב:, באמ"ה עמ' קפז, ובגר"ח בסטנסיל].

7. באם רק חלק מהכת הוזמה - אין נהרגין.

לפי רבי שמעיון - שנאמר "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו כולן זוממין.

רבא [ע"פ פירושו של רש"י ד"ה והוא שהעידו] מפרש: והוא שהעידו כולם זה אחר זה בב"ד תוך כדי דיבור, אבל בלא כן - נחשבים לשתים כיתות. והדין לפי רבי עקיבא - עיין באמ"ה עמ' קצט].

8. באם נמצא אחד מהכת קרוב או פסול אפי' הם מאה - אין נהרגין, דמה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף מאה כן, [פרטי הדינים בזה - עיין לקמן תשו' יט].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רוצח שהודה

יז. רוצח שהודה לפני בי"ד שרצח, האם נפטר מהמיתה? דף ה.

תשובה:

לפי רש"י - נפטר מהמיתה.

ובתבנים התוס': שודאי שאינו נפטר מהמיתה, דכל שבאו עדים אינו נפטר מהמיתה, [בביאור דברי רש"י - עיין אמ"ה עמ' קעג-קעו, ובהערה 127].

אם עונשין ומזהירין מכח ק"ו

יח. האם עונשין ומזהירין מכח ק"ו, ומנין למדים זאת? דף ה.

תשובה:

אין עונשין מן הדין, דילפינן מייטור הפסוק "ערוה אחותו גילה", שהרי היה אפשר לדרוש זאת מכח ק"ו, וכן אין מזהירין מן הדין, מייטור הפסוק "ערוה בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא", שהרי היה אפשר לדרוש זאת מכח ק"ו, ועיין מש"כ לקמן פ"ג תשובה ה', ולענין אם עונשין ממון מן הדין - עיין במש"כ במסכת ב"ק פ"א תשר' ג' יז.

כשנמצא אחד מהכת המעידה קרוב או פסול

יט. כשנמצא אחד מהכת המעידה קרוב או פסול, האם בטלה עדות כל הכת, 1. בדיני ממונות, 2. בדיני נפשות, 3. לענין קבועה? דף ו.

תשובה:

א. כשנמצא אחד מהם קרוב או פסול

1. בדיני נפשות - לכו"ע עדותן בטלה, דכתיב "והצילו העדה".

לפי שיטת התוס' (ד"ה שמואל) - אפי' לפי רבי יוסי בדיני נפשות עדותן בטלה רק באופן שבאו לבי"ד להעיד, וזהו אפי' שהעידו לאחר כדי דיבור של הכת האחרת, אבל בראייה לחודיה - לא אמרינן עדותן בטלה אפי' אם הקרובים כווננו להעיד, ולפי הרשב"ם על ב"ב דף קיג: ד"ה ג' שנכנסו - אם ראו ביחד את המעשה מתוך כוונה להעיד, ונמצא אחד מהם קרוב או פסול, עדות כולם בטילה אף אם חלקם לא העידו בבי"ד, וכתב שכן שיטת רש"י, וכ"כ הריטב"א בסוגיותנו בשם רש"י, ועיין בש"ך סי' לו סעי' ח'. ובתה"מ ס"ק ב', אבל אם אין כוונתו להעיד - לא פוסל את שאר העדים, וכן נפסק ברמב"ם בפרק ה' מעדות הל' ד' ה', ובשר"ע סי' לו סעי' א', ובש"ך שם ס"ק ח'.

לפי רבי [רפליג על רבי יוסי] - עדותן בטלה רק כשכל העדים התרו בנידון, [דמוכח שהתכוונו להיות עדים], אבל אם לא התרו - לא מצטרפין, דראייה לחודיה לא מבטלת את כל הכת.

2. בדיני ממונות

לפי רבי יוסי - תתקיים העדות בשאר.

בתוס' (ד"ה אמר) מבואר: שאם נשאר בכת רק עד אחד כשר - העד הנשאר מחייב את הנידון שבועה, [ואם דבריהם אפי' לרבי המובא בסמוך - עיין אמ"ה עמ' רסז].

ולפי רבי - עדותן בטלה כבדיני נפשות.

בגמ' מבואר: ששואלים את העדים "אם למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו", שאם יאמרו "לאסהודי באנו" - עדותן בטלה.

לפי שיטת רש"י (ד"ה הכי אמרינן להו) - שואלים את הקרוב או את הפסול.

ולפי שיטת התוס' (ד"ה לאסהודי) בשם רבינו חיים בהן - שואלים את הכשרים ולא את הפסולים, ולפי

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומשורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

הרמב"ן, המאירי, והרשב"א – שואלים את כל העדים, עוד לפני שיועדים מי קרוב ומי פסול, וכ"כ הש"ך ס"ק ג' אליבא דהרמב"ם בפרק ה' מעדות הל' ה', עיי"ש, וכ"כ הסמ"ע בס"ק ב' אליבא דהשר"ע חו"מ סי' לו סעי' א', עיי"ש, משא"כ לרש"י ולתוס' ששואלים רק אחד שיועדים מי קרוב ומי פסול, והפרישה ס"ק א', כותב: שלפי השר"ע שואלים רק את הקרוב או את הפסול, וע"ע באמ"ה, עמ' רמו, רמו, ובנעמ' רנא, וצ"ל שלפי רבי יוסי – מצטרפין אף אם בפועל לא כווננו להעיד ואף בלא שהם התרווה, ולפי רבי עקיבא – מדברי הרישב"א סוף ד"ה למיחזי, מבואר: דיתכן ורבי עקיבא סבר בחזקא כרבי – שאין הבדל בין דיני ממונות לדיני נפשות, ובחזקא כרבי יוסי – שבסתמא נחשבים לעדים אף אם לא התרו בנידון.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה לאסהודי): שרק בדיני ממונות שואלים אותם, אבל בדיני נפשות - ניחזי אם התרו בנידון, ולפי המהרש"ל והמהר"ם אליבא דתוס' – בדיני נפשות לא מועיל אם ישאלו אותם, ולפי הפורת יוסף – גם בדיני נפשות מועיל, וכן משמע מסתימת דברי הרמב"ם בפ"ה מעדות הל' ה'.

3. הגמ' פוסקת במחלוקתם שבדיני ממונות

לפי שמואל - כרבי יוסי.

ולפי רב נהמן - כרבי.

פוסקים :

בשר"ע (סי' לו סעי' א') נפסק: עדים רבים, שנמצא אחד מהם קרוב או פסול, עדותם בטלה, ובין בדיני ממונות ובין בדיני נפשות, כו מוסיף הרמב"ם שפסק כרבי, מיהו השר"ע לא חלוק עליו בזה שהרי השר"ע מביא רק דינים הנוהגים בזמן הזה, וע"ע בתוס' על מסכת ב"ב דף מא: שפוסקים כרבי יוסי, וע"ע בחידושי הרי"ם חו"מ סו"ס לו, במה דברים אמורים בשזמן שנתכונו כולם להעיד, אבל אם לא נתכונו כולם להעיד תתקיים העדות בשאר, וכיצד בודקים הדבר, אומרים להם בית דין "כשראיתן דבר זה באתם כדי להעיד או כדי לראות בלבד", כל מי שאומר "להעיד באתי" מפרישים אותו, אם נמצא באלו שנתכונו להעיד קרוב או פסול עדותן בטלה, **אפי' לא ידעו זה מזה, וכו',** ויש אומרים שאפי' כיוון לראות כדי להעיד אינו פוסל אלא אם כן בא לבית דין והעיד, דתרתו בעינן, כיוון לראות כדי להעיד, ובא לבית דין והעיד.

ב. כשלא העידו תוך כדי דיבור

לפי שיטת תוס' (ד"ה אמר רבא) אליבא דרש"י - עדותן בטלה הן מחמת עדים זוממין והן מחמת הקרובים רק אם כל אחד מהעדים העיד תוך כדי דיבור מסיום עדותו של חברו, ומלבד מה שראו ביחד את המעשה כמו שמבואר במשנה לקמן דף טז: **אבל אם לא העידו תוך כדי דיבור - אין עדותן על האחרים בטלה, אף שראו ביחד והעידו בב"ד.**

ולפי שיטת התוס' (ד"ה אמר רבא) - חילוק זה הוא דוקא בדין עדים זוממים, מפני שעדותן שקר היא, ולא מצטרפין לבטל את העדות של האחרים, אבל כשנמצא קרוב או פסול, עדותן של כל הכת בטלה מחמת הראייה בצירוף אם הגדה בב"ד אף אם לא העידו תוך כדי דיבור, מפני שהעדות אמת היא וראיית העדות מצרפן, וע"ע בתוס' בסנהדרין דף לא. ד"ה שב"ש, בכתובות דף לג. תוד"ה ונתרו, ובב"ב דף מא: תוד"ה נחלקה. שיטת הרמ"ה – דראייה לבד עם הגדה בב"ד מבטלת את כל הכת אף אם לא העידו תוך כדי דיבור, וכן הגדת העדים בב"ד תוכ"ד מצרפתן אף אם לא ראו ביחד את המעשה, הרשב"ם בב"ב דף קיג: ד"ה ג' שנכנסו, והפוסקים הבינו ששיטת רש"י כשיטת הרמ"ה, וזהו אחרת מכפי שהבינוהו התוס' – עיין ש"ך סי' לו ס"ק ח' ט'.

שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש

כ. אימתי פוסלין שני אחין שראו אחד שהרג את הנפש את כל הכת מדין נמצא אחד מהם קרוב או פסול, ומדוע? דף ו.

תשובה :

א. אם כשראו את המעשה נתכוונו להעיד, וגם שניהם העידו לפני ב"ד

עדותן בטלה. [לקמן נושא ג' מובא מחלוקת רבי יוסי ורבי אם זהו דוקא כשהעדים התרו בנידון].

לפי תוס' (ד"ה אמר רבא) - זהו אף אם העידו לאחר כדי דיבור, משום שהראיה בלבד מצרפן אף אם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ההגדה היתה לאחר כדי דיבור, ורק בהזמנו מקצתן צריך תוכ"ד. הואיל ואין ראיה שתצטרף אותם. שהרי העידו שקר.

לפי התוס' אליבא דרש"י - עדותן בטלה רק אם ראו יחד והעידו בתוך כדי דיבור, וולפי הרמ"ה הנ"ל - בהערה שבסוף תשו' קודמת - עדותן בטלה בין אם ראו יחד והעידו אף שלא תוך כדי דיבור. ובין אם לא ראו יחד אבל העידו בתוך כדי דיבור.

ב. אם רק אח אחד העיד כבי"ד עם עדים אחרים

עדותן קיימת, ולא נפסלת מחמת האח שלא העיד, וזהו משום שבמקיימי דבר הכתוב מדבר.

ג. אם כשראו את המעשה לא התרו בנידון, ובאו שניהם להעיד כבי"ד

לפי רבי יוסי - עדותן בטלה, דבסתמא נחשבים לעדים, דהיינו בלא שהתרו בנידון.

לפי תוס' (ד"ה אמר רבא. וכן דעת הרמ"ה) - זהו אף כשהעידו לאחר כדי דיבור.

ולפי תוס' (שם) אליבא דרש"י - זהו דוקא כשהעידו כולם תוך כדי דיבור.

ולפי רבי - עדותן לא בטלה, דכיון שלא התרו בסתמא לא נתכוונו להיות עדים, (מדברי הרישב"א סוף ד"ה למיחזי. מבואר: שאפשר שרבי עקיבא סובר בחדא כרבי - שאין הבדל בין דיני ממונות לדיני נפשות, ובחדא סובר כרבי יוסי - לענין שבסתמא אף אם לא התרו היו עדים).

כשהוזמו רק חלק מהעדים

כא. כשהוזמו רק חלק מהעדים, האם אומרים שבטלה העדות, ומדוע? דף ו.

תשובה:

1. בדיני נפשות

אם העיד כל אחד בתוך כדי דיבור של סיום עדותו של חברו - עדותן בטלה, כיון שנחשבים לכת אחת.

ואם אחר כדי דיבור - אין עדותן בטלה כיון שהיו ב' כיתי עדים, ומקיימים "כאשר זמם" בכת שהוזמה.

2. בדיני ממונות

לפי רבי יוסי (הנ"ל תשו' קודמת נושא ג') - תתקיים העדות גם כשהעידו כולם תוך כדי דיבור.

רש"י (במשנה) מפרש: משום שאין דין להצילו.

ותוס' מפרשים: משום שנאמנים לשבועה.

ולפי רבי - כבדיני נפשות.

כב. מדוע הרוג ונרבע פסולים להעיד על הסורג והרובע? דף ו.

תשובה:

בתוס' (ד"ה אלא, ובד"ה נרבע) מבואר:

1. הרוג פסול מפני שהוא בעל דין או מפני שהוא שונא. (התוס' ביבמות דף כה. ד"ה הוא. כתבו: ששנא פסול משום שהוא טריפה. דין שונא אם פסול לעדות - עיין אמ"ה עמ' רלח).

2. הנרבע פסול, מפני שהוא קרוב לעצמו, ומההר"ם גורם "מפני שהוא רשע ופסול לעדות", ושהוא פסול דוקא כשיש עדות מאחרים בלא עדותו, אבל אם אין עדות אלא הוא ואחר - נאמן מדין פלגינן דיבוריה.

צירוף כיתות עדים על ידי ראיה אחת

כג. שנים רואים מחלון זה ושנים מחלון זה באלו מקרים עדותן קיימת, באלו לא, האם נחשבים לכת אחת, ומדוע? דף ו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. בדיני ממונות - אם הוזמו השנים שמחלון זה תתקיים העדות בשאר, דהיינו מהשנים שמהחלון האחר, ואם נמצא אחד מהם קרוב או פסול – הדין שני במחלוקת הראב"ד והריטב"א, עיין אמ"ה עמ' רעו הערה 116].

ב. בדיני נפשות

לפי רבי יוסי

אין נהרגין אא"כ שני עדי מותרין בו, וכשיש שלשה עדים אם שלשתם צריכים להתרות – עיין אמ"ה עמ' רסז, ובא"ת כרך יא, ערך התראה, עמ' שצה].

ולפי ת"ק

1. אם מקצתן רואים אלו את אלו וכל כת רואה את המתרה - הרי אלו עדות אחת, ומבואר ברש"י ובתוס' (ד"ה שמקצתן, ובד"ה הרי אלו): שכל העדים ואף אותם שאין רואים את אלו שבחלון השני, נחשבים לכת אחת לענין הזמה שאין נהרגין עד שיוזמו כולן, וכן שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול - עדותן בטלה, [ודין זה הוא בין לתוס' ובין ל"מ שבתוס'].
2. אם לא רואים אלו את אלו, באופן שרק שמעו את המתרה בלא שראוהו והוא לא ראם

לפי הי"מ בתוס' - הוא אינו נהרג, ולכן גם הם שהוזמו לא נהרגין, וזהו מפני שצריך שכל כת וכת תראה את המתרה או המתרה אותם, דהמתרה צריך להיות מ"עדות שבאין לחייבו".

ולפי תוס' - נחשבים לב' כיתי עדים לכל דבר, דס"ל שאין צריך שהמתרה יהיה מ"עדות שבאין לחייבו", ולכן אם הוזמה כת אחת - הוא והכת שהוזמה נהרגין, שהרי העדות מתקיימת ע"י הכת השניה.

3. אם לא רואים אלו את אלו, אבל רואים הם את המתרה או המתרה רואה אותם, [פי' שיש עדים שמעידים שהמתרה רואה אותם, דעל פי המתרה לבד אי אפשר להרוג את הנידון – תוס' - העדות כשרה, משום שיש עדים והתראה.

לפי הי"מ בתוס' - נחשבים לב' כיתות [לענין הזמה שנהרגין אף שלא הוזמה הכת השניה, ולקיים העדות ע"י הכת השניה, ועיין מהרש"א, וכן לענין נמצא אחד מהם קרוב או פסול שאינו פוסל את הכת השניה], משום שלא רואים אלו את אלו.

והתוס' הולקים וסוברים, שנחשבים לכת אחת, כיון שהמתרה מצרפן, ואין צריך שיהיו כל הכת רואים אלו את אלו, ובחד סגי.

4. אם רואים אלו את אלו באופן ששמעו את המתרה בלא שראוהו ולא המתרה אותם

לפי הי"מ בתוס' - הוא אינו נהרג, ולכן הם כשהוזמו לא נהרגין, מפני שהמתרה צריך להיות מ"עדות שבאין לחייבו", [עיין אמ"ה עמ' רעא ובהערה 170].

ולפי התוס' - הוי עדות אחת לכל דבר, כנ"ל דין 1.

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ד מעדות הל' א') נפסק: עדי נפשות, צריכין שיהיו שניהם רואים את העושה עבירה כאחד, וצריכין להעיד כאחד, ובבית דין אחד, אבל דיני ממונות אין צריכין לכך, כיצד, היה אחד רואה מחלון זה כשעבר עבירה, והעבד האחר רואהו מחלון אחר, אם היו שני העדים רואין זה את זה מצטרפין, ואם לאו אין מצטרפין. היה זה המתרה בו רואה העדים והעדים רואין אותו, אף על פי שאין רואין זה את זה המתרה מצרפן. היו שני עדים רואין אותו מחלון זה, ושני עדים רואין אותו מחלון אחר, ואחד מתרה בו באמצע, בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי זו עדות אחת, ואם לא היו רואין אלו את אלו, ולא צירף אותן המתרה הרי אלו שתי עדויות, לפיכך אם נמצאת כת אחת מהן זוממין הוא והן נהרגין, שהרי הוא נהרג בעדות הכת השניה.

"עדות מיוחדת" בדיני נפשות ובדיני ממונות

כד. מהי "עדות מיוחדת", והאם היא כשרה, ומנין למדים זאת? דף ו:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

- 1. עדות מיוחדת, פירושה:** עד אחד רואה מחלון זה ועד אחד מחלון שני, ואין רואין זה את זה, וכן אין רואים את המתרה ולא המתרה רואה אותם.
- 2. בדיני נפשות - אין מצטרפין, שנאמר "לא יומת על פי עד אחד".**
- 3. בדיני ממונות**

לפי ר' נהמין - העדים מצטרפין, [דהרי עד אחד מועיל לממון דלשבועה מיהא איתא - תוד"ה בדיני הריטב"א בשם הראב"ד כותב: שרב נחמן מחדש לנו שבדיני ממונות שמצטרפין ה"ה אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטילה אף שלא ראו כאחת, והרמב"ן חולק עליו בזה, וע"ע בקצה"ח סי' לו סק"ב מש"כ בזה. לפי רבינו חננאל - אין הלכה כרב נחמן, שהרי הגמ' נשארה עליו בקשיא, ולכן עדות מיוחדת פסולה אפי' בדיני ממונות, ולפי המאירי - הלכה כרב נחמן, ואף שהגמ' נשארה בקשיא, מ"מ זהו לא תיבתא, וכן פוסקים הרי"ף, הרא"ש, הרמב"ם והטור"ע, וע"ע בסמ"ע סי' ל' ס"ק כ' מש"כ בזה].

בתוס' (ד"ה אמר רבא) מבואר: שרבא בסוגיין סובר, שאם המתרה רואה אותם או הם את המתרה, מצטרפין אפי' לדיני נפשות.

קרוב פסול לעדות

כה. מנין למדים שקרוב פסול לעדות? דף ו:

תשובה:

- 1. בדיני נפשות - דכתיב "לא יומתו אבות על בנים".**
- 2. בדיני ממונות - למדים מדיני נפשות, דכתיב ביה "משפט אחד יהיה לכם".**

עדות ע"י מתורגמן

כו. האם בי"ד יכולים לשמוע מפי המתורגמן, ומדוע? דף ו:

תשובה:

- 1. אין הסנהדרין יכולים לשמוע עדות מפי המתורגמן, שנאמר "על פי שנים עדים",** [ואם דין זה אמור גם בדיני ממונות, עיין אמ"ה עמ' רפז].
- 2. אם הדיינים מבינים את השפה אבל לא יכולים להשיב - מותר להם להשיב מתורגמן.** [מהרמב"ם משמע, שאין בי"ד יכולים לשמוע גם את טענת בעלי דין ע"י מתורגמן ושליו, והריטב"א בשם רבותיו כותב: שמותר לשמוע את בעלי הדינים ע"י מתורגמן, וע"ע בר"ן, ובאמ"ה שם עמ' רפה].

פוסקים:

ברמב"ם (פכ"א מסנהדרין הל' ח') ובשו"ע (ח"מ סי' יז סעי' ו') נפסק: לא יהיה הדיין שומע מפי התורגמן, אלא אם כן היה מכיר לשון בעלי דינין ושומע טענותיהם, ואם אינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם, יעמוד התורגמן להודיע אותם פסק הדין ומאיה טעם חייב זה וזכה זה.

עדים הקרובים לערב

כז. האם עדים הקרובים לערב כשרים, ומדוע? דף ז:

תשובה:

רב פפא סבר, שכשרים הם, משום שרחוקים ללווה ולמלוה.
ולפי רב הונא בריה ררב יהושע - פסולים הם, שהרי אם הלווה לא ישלם הערבים צריכים לשלם.

רש"י (ד"ה אילעא) מפרש: שמדובר בעידי הלואה, [לפי הריטב"א והרא"ש - כוונת רש"י רק במילוה בשטר והעדים חתומים

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בו, והוי כעדות אחת – ולכן לא אומרים "פלגינן דיבוריה", אבל במילואה על פה אמרין "פלגינן דיבוריה" לחייב את הלווה ולא את הערב, ושהראב"ד מפרש: שמדובר שמעידים על עסקי פירעון, שהלווה טוען "פרעתיך", והעדים מעידים "שלא פרע", ושלא אומרים פלגינן דיבוריה בפסול קרובה, הטור סי' לג, מביא את שני הפירושים, וכותב הפלפולא חריפותא אות ב', שמשמע שאין מחלוקת בין רש"י לראב"ד, וכן סובר הב"ח, וכן משמע מהנימוק"י, וע"ע בט"ז שם, ובספר "כוס ישועות" על התוד"ה אי לית.

פוסקים :

בשר"ע (ח"מ סי' לג סעי' טז) נפסק: עדים הקרובים לערב פסולים ללווה, לא שנא אם הלווה בא ליפטר בטענות כפירה והם מעידים עליו שלוה, או אם טוען שפרע והם מעידים עליו שהודה שלא פרע.

כה. אלו דינים דורשים חז"ל מהפסוק "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (דברים יט), ומהפסוק "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" (דברים יז)? דף ה:ו:

תשובה :

א. מהפסוק "על פי שני עדים יקום דבר", למדים את הדינים הבאים:

1. מקישים שלשה לשנים, מה שלשה מזימין את השנים, אף שנים מזימין את השלשה, ואפי' הן מאה.
2. מההיקש הנ"ל - שאינם נהרגים עד שיהיו כולם זוממין, ואפי' הן מאה.
3. מההיקש הנ"ל - שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן פסולה, ואפי' הן מאה, ונלפי רבי יוסי – היקש זה נאמר רק בדיני נפשות.
4. "יקום דבר", דרק במקימי דבר הכתוב מדבר, שאם נמצא קרוב או פסול בחלק מהכת - עדות כל הכת בטלה.

ב. מהפסוק "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת", למדים את הדינים הבאים:

1. שלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן.
2. לפי רבי יוסי - שאין נהרגין עד שיהיו שני עדין מתרין בו, ורבי יוסי בר יהודה חולק עליו, וסובר דהתראה מהני אפי' מפי עצמו ואפי' מפי שד.

סתירת הדין בבורח שנגמר דינו

כט. מי שנגמר דינו לחיוב וברח, ואח"כ בא לאותו ב"ד או לבי"ד אחר, האם סותרין דינו לחזור לישא וליתן, ומדוע? דף ז:

תשובה :

אין סותרין את דינו, אא"כ ברח מחו"ל לארץ ישראל ובא לבי"ד אחר - שאז סותרין דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל, ואם בא לאותו ב"ד ולדוגמא: עלו הבי"ד מחו"ל לארץ ישראל - רמב"ם פ"ג מסנהדרין ה"ח - אין סותרין דינו, וכן הדין אם ברח מהארץ לארץ שאין סותרין דינו - ריטב"א, וע"ע בערוך לנר מש"כ בזה.

עדים שאמרו בבדיקות "אין אנו יודעים" או מכחישים זה את זה

ל. האם חוששין שמא במקום סייף נקב היה, ומה הדין אם העדים אמרו "אין אנו יודעים אם במקום סייף נקב הוא" או אמרו "אין אנו יודעים אם הרגו בסייף או באריון", וכן כשמכחישים זה את זה אם העדות נחשבת למכוונת או כשאמרו "אין אנו יודעים אם כליו היו שחורים או לבנים היו", וכן כשמכחישים זה את זה אם העדות נחשבת למכוונת, ומדוע? דף ז:

תשובה :

בסוגייתנו מביאר: שחוששים שמא במקום סייף נקב היה ולא הורגים את הרוצח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

התוס' (ד"ה דילמא) מפרשים: שאם לא שאלנו את העדים כלל - ודאי שהורגים את הרוצח, ואין חוששין שמא במקום סייף נקב היה, וטעמא כדאיתא בגמ' בחולין שהולכים אחר הרוב, ובסוגייתנו מדובר רק באופן שאלנו אותם, והכחישו זה את זה, ולפי ר"ת - אף כשאמרו "אין אנו יודעים", ויש בזה ג' אופנים החלוקים אחד מהשני:

1. **כשבי"ד שאלום: האם הרגו בסייף או בארירן והשיבו "אין אנו יודעים" - חייב,** דהעדות נחשבת למכוונת, אבל אם מכחישין זה את זה, העדות בטלה.
2. **כשבי"ד שאלום: האם כליו שחורים או לבנים -** עדותן קיימת אפי' אם מכחישים זה את זה, משום שאין העדים משגיחין על זה.
3. **כשבי"ד שאלום: האם במקום סייף נקב הוה, והשיבו "אין אנו יודעים".**
לפי ר"ת - אין העדות נחשבת למכוונת, הואיל ובהרוג גופיה הם לא יודעים, ופטור.
ולפי התוס' - העדות נחשבת למכוונת, כמו בסייף וארירן, וחייב.

פרק שני

אלו הן הגולין

כשהרג בשוגג בדרך ירידה או כשנפסק החבל

א. היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו או נפסק החבל ונפלה על אדם והרגתו, האם גולה, ומדוע? דף ז.

תשובה:

1. במשלשל חבית - לכו"ע גולה, כיון שזה דרך ירידה.

2. כשנפסק החבל, בתוס' (ד"ה משלשל) מבואר: שלפי רבי - אינו גולה, ולשיטתו אויל דסבר שבנשמת הברזל מקתו - אינו גולה, כדתנן בדף ז. וכמבואר בדף ט: וברש"י שם, ושלפי רבנן - גולה, ונעין במש"כ לקמן בדף ט:.

אופני הריגה הנחשבים לשוגג ושאינם נחשבים לשוגג

ב. אלו דינים לומדים חז"ל בסוגייתנו מהפסוקים הבאים: 1. מ"ויפל עליו", 2. מ"בשגגה", 3. מ"בבלי דעת", 4. מ"ואם בפתע בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה", 5. מ"ואשר לא צדה", 6. מ"ואשר יבוא את רעהו ביער". דף ז.

תשובה:

1. מ"ויפל עליו" - עד שיפול דרך נפילה, לדוגמא: מעגל במעגילה, משלשל בחבית, היה יורד בסולם ונפל עליו והרגתו - הרי זה גולה, (נשזה דבר מצוי וקרוב להיות היזק בדרך זה, שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה, והואיל ולא ירד עצמו ותיקן מעשיו יפה בשעת ירידה - רמב"ם פ"ו מהלכות רוצח הי"ב, אבל מושך במעגילה, דולה חבית ונפסק החבל, ובעולה בסולם ונפל עליו והרגו - פטור מגלות, שהרי אינו דרך ירידה. וזהו כמו אנוס הוא, שאין זה דבר קרוב להיות ברוב העיתים - רמב"ם שם, מאירי, וכן הוא לקמן דף ט. בתוד"ה אמר, ויעו"ש גם בתוד"ה ואזדו, והריטב"א שם כותב: שזהו לפי רבא, אבל לפי רב חסדא - דרך עליה קרוב למזיד הוא).

2. מ"בשגגה" - פרט למזיד.

לפי רבא - גם להוציא את האומר "מותר" שפטור מגלות, וזהו מדכתיב "שגגה" יתירה - תוד"ה אלא, דקסבר רבא דנחשב למזיד, ולפי אביי - נחשב לאנוס, מהרמב"ם פ"ו מרוצח הל' ג' ד', יצא: שבין לרבא ובין לאביי אינו גולה, וכי פליגי אם גואל הדם נהרג עליו, שלפי רבא - פטור, ולפי אביי - נהרג עליו, עיי"ש, ובאמ"ה עמ' שכ, ובהערה 8, וכן בתוס' לקמן דף ט: ד"ה ורבי יהודה, ובא"ת חלק א', ערך אומר "מותר", עמ' שטו.

3. מ"בבלי דעת" - פרט למתכוון להרוג בהמה והרג אדם, לכותי והרג ישראל, לנפל והרג בן קיימא, שפטור מגלות, (דמיידי דאיכא בהמה ואדם לפניו ונתכוון לבהמה והרג אדם דקרוב למזיד הוא, אבל לא מדובר במי שסבור לבהמה ונמצא שהוא אדם, שלפי רב חסדא קרוב לאנוס הוא - תוס' לקמן דף ט. ד"ה רב חסדא, אבל לפי הרמב"ם - עיין בהמשך - בשניהם קרוב למזיד הוא, וע"ע לקמן דף ט: תוד"ה ורבי יהודה).

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ו מרוצח הל' י') נפסק: שנתכוון להרוג את זה והרג את זה, אפי' נתכוון להרוג גוי או בהמה ונמצא ישראל, הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטין. (האחרונים לומדים מהשטמת הרמב"ם: שההורג נפל יש לודין רוצח).

4. מ"אם בפתע" - פרט להורג בקרן זוית, שפטור מגלות, והריטב"א מפרש: שרש"י ד"ה בפתע סבור שקרוב לאנוס הוא, ולפי הר"ח - קרוב למזיד הוא, וכן נפסק ברמב"ם שם הל' י', עיי"ש ובכס"מ שם, ובאמ"ה עמ' שכד).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

"בלא איבה" - פרט לשונא, שפטור מגלות, [דחזקתו שהוא קרוב למזיד – רמב"ם שם עיי"ש, ובתוס' דף ח. ד"ה בלא, וע"ע לקמן תשר' יד, טו את האופן ששונא פטור מגלות].

"הדפו" - פרט לדחפו בגופו, רש"י מפרש: בלא מתכוון, [לפי המאירי – חייב גלות, ולפי הרמב"ם שם – אינו גולה, מפני שחזקתו שהוא קרוב למזיד, עיי"ש ובכס"מ שם, ובערוך לנר בסוגיין].

"או השליך עליו" - להביא ירידה לצורך עליה, רש"י מפרש: כגון, הרוצה להרים ידו בכח וגרזן בידו ומשפיל תחילה את גופו ושוחה לפניו, ובהשפלתו הרג - דחייב גלות, [הרמב"ם שם הי"ג, פוסק: שפטור מגלות, ועיין בכס"מ שם, ובערוך לנר].

"בלא צדיה" - פרט למתכוון לצד זה והלכה לה לצד אחר, [מפני שהוא קרוב לאונס – רמב"ם שם הי"ד, מיהו המאירי בהסברו הראשון כותב: שפטור מפני שהוא קרוב למזיד].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ו מהלכות רוצח ושמירת הנפש הל' יג) נפסק: קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופיץ לאחוריו, והחזירו לשבר העצם בדרך שקצבים עושין, כל שימות בהולכה שהיא הגבהה מלפניו וירידה מאחוריו אינו גולה עליו, וכל שימות בהחזרה שהיא עליה מאחוריו וירידה מלפניו גולה, זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה, שלא בדרך ירידתו אינו גולה, ואפי' בירידה שהיא צורך עליה אינו גולה, ובהל' יד, נפסק: כיצד היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחת רגלו ונפלה והמיתה פטור מן הגלות.

5. **"מ"ואשר לא צדה" - פרט למתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע.**

רש"י מפרש: שה"ה למתכוון לזרוק ארבע וזרק שמונה, [בתוס' בסנהדרין עז: ד"ה סתם, כותבים: דה"ה למתכוון לזרוק ארבע וזרק שתיים, ובהגהות מהר"ב רנשבורג הגיה את רש"י בסוגיין כהתוס' בסנהדרין].

לפי שיטת תוס' - פטור הוא מגלות, [וכן הוא ברמב"ם שם הי" דמפרש הטעם מפני שקרוב למזיד הוא, וכן דעת הר"ח, הראב"ד, והמאירי על מסכת ב"ק, וע"ע בנימוקי במסכת ב"ק ובאור שמח פ"ו מרוצח הל' יב].

ולפי שיטת רש"י בב"ק [מובא בתוס' – חייב גלות, והמיעוט הוא שכל שאינו בתורת "כי יזיד" אלא שוגג גולה.

6. **"מ"ואשר יבוא את רעהו ביער" - מה יער שיש רשות לניזק ולמזיק ליכנס שם, לאפוקי אם נכנס לרשות בעל הבית והרגו בעל הבית בשגגה.** [בגמ' בב"ק דף לב: איכא ב' לשונות בנכנס לחנותו של נגר ברשות ונתזה בבקעת וטפחה על פניו ומת, לפי לשון א' – אינו גולה, דקרוב למזיד הוא, ולפי לשון ב' – גולה, ובערוך לנר מסתפק בדין מזיק וניזק שנכנסו לחצר שאינה שלהם שלא ברשות].

7. **בלא אויב לו - תוס' (דף ת. ד"ה בלא, ע"פ הגמ' בסנהדרין) כותבים: שדורשים מזה, שאף עדים ודיינים השונאים את הנתבע לא יכולים להעיד ולדונו.**

האומר "מותר" לענין גלות, ושבת

ג. **היאך נידון האומר "מותר", לענין גלות, ולענין חילול שבת?**

תשובה :

1. **לענין גלות**

לפי רבא - אינו נחשב לא לאנוס ולא לשוגג, ופטור מגלות דכתיב "בשגגה".

ולפי אביי - נחשב לאנוס, [ולכ"ע פטור מגלות, כ"ל תשר' קודמת דרשה 2].

רש"י (ד"ה אומר מותר) מפרש: שהאומר "מותר" פירושו, מי שסבור שמותר להרוג ישראל, [וע"ע לקמן דף ט, דרב חסדא סובר, שמי שסבור שלפניו בהמה ונמצא אדם נחשב לאומר "מותר"].

2. **לענין חיוב שבת**

לפי תוס' (ד"ה אלא) - לכו"ע חייב קרבן, אף שכתוב ביה "שגגה", דרק בגלות הוא פטור, משום דכתיב

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ביה "שגגה" יתירה, [אם לרש"י האומר "מותר" נחשב לאנוס – עיין אמ"ה עמ' שלז].

פוסקים :

ברמב"ם (פרק ו' מהלכות רוצח הל' י') נפסק: או שעלה על דעתו שמוותר להרוג, או שנתכוון להרוג את זה והרג את זה, אפי' נתכוון להרוג גוי או בהמה ונמצא ישראל, הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטיין.

כשהרג בשוגג בירידה לצורך עליה

ד. היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחתיו ונפלה והרגתו, האם חייב גלות, ומדוע? דף ז:

תשובה :

לפי רבי יוחנן - דינו כירידה לצורך עליה המבואר לעיל תשו' ב' דרשה 4. שלפי רש"י - חייב גלות, וכן הוא לפי התוס' בסוגיין [ד"ה ואי. אך לפי הרמב"ם פ"ז מרוצח הל' יג, יד, הנ"ל שם – פטור. ועיין בשר"ע חר"מ סי' שנעח סעי' ג', ובאמ"ה עמ' שכז].

בתוס' מבואר: שמיירי שהשליבה הרגה את האדם, אבל אם הרגו האדם - פטור דבעינן דרך ירידה, דהיינו שרק אם ירד בסולם ונפל חייב גלות.

הגמ' הקשתה "לימא כתנאי"

לפי התירוץ הראשון בגמ' - לכו"ע דרך עליה הוא ופטור.

רש"י ותוס' (ד"ה ואי) מפרשים: דהיינו רק כשהשליבה היתה מהודקת ולא מתולעת, ולא מיירי בירידה לצורך עליה, ורבי יוחנן מיירי כשהשליבה היתה לא מהודקת או שהיתה מתולעת, שלכו"ע חייב, הואיל ודרך ירידה היא. [וכתבו האחרונים דהוי כפושע, והריטב"א מפרש: שלתירוץ א' של הגמ' – שתי הברייתות לא כרבי יוחנן, ולפי תירוץ ב' של הגמ' – כהתוס' שאין סתירה לרבי יוחנן].

קצב שהיה מקצב והרג בשוגג

ה. קצב שהיה מקצב והרג בשוגג, האם חייב גלות, ומדוע? דף ז:

תשובה :

לפי שיטת רש"י - בירידה שלפניו או בירידה שלאחריו חייב, אבל בעליה שלפניו או בעליה שלאחריו פטור, כללא דמילתא: כל דרך עליה - פטור, וכל דרך ירידה - חייב אף שהיא לצורך עליה, [ביאור הסוגיה לפי הרמב"ם הנ"ל תשו' ב' נושא ה' – עיין אמ"ה עמ' שלא].

נשמט העץ מקתו או נהרג מהעץ המתבקע

ו. נשמט העץ מקתו או נהרג מהעץ המתבקע, האם גולה, ומדוע? דף ז: ח.

תשובה :

לפי רבי - מהעץ המתבקע גולה, ובנשמט העץ מקתו לא גולה, מפני שכתוב "ונשל הברזל מן העץ" ולא "מעצו", וכן יש גז"ש.

ולפי רבנן - להיפך, שבנשמט - גולה, ומהעץ המתבקע - אינו גולה, דסברי יש אם למקרא, ולא דרשינן "ונישל", וגז"ש דרבי לית להו.

עץ המתבקע

לפי שיטת רש"י - היינו שיצא קיסם וניתז למרחוק והרג.

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ו מרוצח הל' טו) נפסק: נשמט הברזל מן העץ המתבקע אינו גולה, מפני שאין זה בא מכוחו, אלא מכח כחו, ונמצא

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

כמו אנוס. וה"ח מפרש פירוש אחד כרש"י, ומביא גם פירוש נוסף, עיי"ש, וכן ברמב"ם יש שינוי נוסחאות – עיין כס"מ, בערוך לנר, ובאמ"ה עמ' שמג.

כשהרג בשוגג מכחו או מכח כוחו

ז. הזורק אבן בשוגג, ונפלו התמרים והרגו אדם, אימתי גולה ואימתי לא, ומדוע? דף ח.

תשובה:

1. כשהתמרים נפלו מכחו, לדוגמא: זרק אבן אל עץ דקל, ונשר תמר מהדקל על אדם והרגו - הדין שנוי במחלוקת רבי ורבנן המבואר בתשובה הקודמת.
2. כשהתמרים נפלו מכח כחו, לדוגמא: זרק אבן על ענף והענף הכה את אשכול התמרים, ונשר תמר על אדם והרגו - לכו"ע פטור מגלות, דכח כחו אינו מתייחס אל הזורק.
גלות בזורק אבן לרה"ר או בסותר כותלו לרה"ר או לאשפה

ח. הזורק אבן לרשות הרבים או לאשפה והרג, האם גולה, ומדוע? דף ח.

תשובה:

א. הזורק או הסותר כותלו לרשות הרבים, וכן הסותר לאשפה

1. אם למקום דשכיחי רבים - דינו כזורק במזיד, ולכן נהרג ואינו גולה, ולפי ליטנא בתרא בגמ' ב"ק דף לב: - חייב גלות אף שהוא שוגג קרוב למזיד, עיי"ש בתוד"ה מיתבין.
2. אם למקום שלא שכיחי רבים - אינו גולה דאנוס הוא, והריטב"א מפרש: "לא שכיחי ואנוס הוא" היינו אפי' מיעוט אינם מצויים שם.

ב. הזורק לאשפה

1. כשלא מיקרי ויתיב - אנוס הוא ופטור.
2. אם באופן שעשויה ליפנות בה בלילה ולא ביום ואיכא דמיקרי ויתיב ביום

בגמ' מבואר: שגולה. לפי תוס' (ד"ה לא צריכא, ובד"ה באשפה) - זהו בין בזורק לרה"ר ובין בסותר לאשפה, [ודאפי' שזרק את האשפה ביום - גמ' ב"ק דף לב: וכן מבואר במאירי], כיון שנחשב לשוגג, [עיין ריטב"א בב"ק שם, ובאמ"ה בסוגיין עמ' שנו, וע"ע בהערה שבסוף נושא זה].

ג. אם באופן שאינה עשויה ליפנות אפי' בלילה, ואיכא דמיקרי ויתיב

בתוס' (ד"ה באשפה) מבואר: דאינו גולה, כיון שאנוס הוא, דלית ליה לאסוקי אדעתיה הוא "דמיקרי ויתיב".

והסותר כותלו לאשפה - בהו"א של הגמ' דין סותר שווה לדין זורק, ולמסקנא - לא איתפריש, ומתוד"ה לא צריכא, משמע, שגם למסקנא הדינים שווים, וע"ע בתוד"ה באשפה, ובאמ"ה עמ' שנו ובהערה 57, ואילו מהר"ח והרמב"ם פ"ו מרוצח הל' ז', משמע: שאדרבה דוקא בסותר כותלו גולה ולא בזורק, וכ"כ הערוך לנר בדעת הרמב"ם, עיי"ש, וע"ע באמ"ה עמ' שנו, ובב"ק עמ' רעט בהערה 38].

ג. כשהוציא הלה את ראשו אחר הזריקה

ראב"י אימר: שבכל גווי הזורק פטור מגלות, דכתיב "ומצא" פרט לממציא את עצמו, [ומבואר בריטב"א: דלאו פלוגתא הוא, ואת"ל דפליגי הלכה כראב"י דמשנתו קב ונקי].

כשהרג כשעוסק במצוה או בהכשר מצוה

ט. אב שהכה את בנו והרגו בשוגג, ושליח ביי"ד, וכן החוטב עצים למערכה או לסוכה והרג בשוגג, האם גולין, ומדוע? דף ח. ח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. אב המכה את בנו להמותו לדרך מובה, ושליח ב"ד

לפי אבא שאול - פטור הוא מגלות, דהוי מצוה אף אם הבן גמיר, ואם הדין כן אף בבנו גדול - עיין אמ"ה עמ' שעגג, וחשיב הרג בשעת עשיית מצוה, וה"ה אם מלמדו אומנות באופן שאין הבן יודע אומנות אחרת, דאם יודע - אין מצוה ללמדו, והאב חייב גלות, ואם ת"ק חולק על אבא שאול - עיין אמ"ה עמ' שנ.

ב. החוטב עצים למערכה או לסוכה

גולה, הואיל והחטיבה נחשבת רק הכשר מצוה, שהרי אם מצא חטוב אינו צריך לחטוב, וכן שיטת רש"י ד"ה לאו מילתא, וכן שיטת הריטב"א, אבל לפי התוס' שאנץ - למסקנת הגמ' רבא סובר שנחשב למצוה ואינו גולה, ועיין אמ"ה עמ' שסא.

גלות לבן שהרג את אביו

י. בן שהרג את אביו בשוגג, האם גולה, ומדוע?

דף ח:

תשובה :

לפי רבי שמעיון - אינו גולה, הואיל ואם היה מזיד היה מתחייב ב' מיתות, סייף, וגם חנק, מפני שעשה חבורה לאב, ולטעמיה אזיל, דסבר דחנק חמור מסייף ושגגת חנק לא ניתנה לכפרה.

ולפי רבנן - גולה, דסברי סייף חמור מחנק, ודינו בסייף, ושגגת סייף ניתנה לכפרה.

ישראל שהרג בשוגג כותי או עבד, כשהכהו או קיללו במזיד

יא. מה דינו א) של ישראל שהרג כותי בשוגג או קיללו או הכהו, ב) כשהרג עבד כנעני, ג) כשקילל במזיד עבד כנעני, ד) כשהכה עבד כנעני, ה) כשכותי הרג ישראל, ו) כשכותי הכה ישראל, ומדוע?

דף ח: ט.

תשובה :

א. כשישראל הרג כותי בשוגג או קיללו או הכהו

1. לענין גלות - לכו"ע חייב. והר"י מלוגיל כתב: שזוהו רק אם סוברים כותים גירי אמת הן, אולם אם כותים גירי אריות - דינם כעכו"ם שאינם גולים על הריגת ישראל ולא ישראל על הריגתם, ובמאירי, וכן בריטב"א, מבואר: שקלקלו מעשיהם ונשתנה דינם להיות כעכו"ם לכל דבר, וכתב שכן שיטת הרמב"ם, וכן מוכח מהרמב"ם שהשמיט דינים אלו, וכן הוא ברמב"ם בפירוש המשניות על ברכות פרק ח' משנה ח'.

2. אם כשקיללו - לכו"ע אינו עובר בלא תעשה, משום דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור", דבעינן עושה מעשה עמך, וזה אינו עושה מעשה עמך.

3. כשהכהו הכאה יותר משו"פ - חייב בתשלומין, דאינו לוקה, דבפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין.

4. אם הכהו הכאה שהיא פחות משוה פרוטה [דבישראל כה"ג לוקה] - הדין שנוי במחלוקת (בגמ' בסנהדרין) אם מקישים הכאה לקללה, למ"ד מקישים הכאה לקללה - פטור ממלקות, ולמ"ד שלא מקישים - לוקה. [מהרמב"ם שהשמיט דינים אלו הוכיחו, שהגמ' קאי למ"ד כותים גירי אמת ולפני ששגזרו עליהם, ולהלכה דינם כעכו"ם - עיין אמ"ה עמ' שפא].

ב. כשהרג עבד

חייב כדין הורג כותי והנ"ל נושא קודם דין 1. במאירי מבואר: שזוהו רק בעבד שנימול והוטבל לעבדות. לפי המנ"ח על מצוה תי - חייב גלות רק אם מת תוך יום או יומים, דלאחר מיכן פטור מגלות כמו במכרו במזיד, ולפי הצפנת פענח - חייב גלות ואין לתלות הורג בשוגג להורג במזיד.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ה מרוצח הלק ג') נפסק: ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב גולה, וכן העבד שהרג בשגגה את ישראל או את גר תושב, וכן גר תושב שהרג את גר תושב, או את העבד בשגגה גולה, שנאמר "לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם", ובהשגת הראב"ד כותב: ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב, אמר אברהם, אין נראה כך מן ההלכה, לפי שהוצרכו להביא עבד וכותי מן הריבוי, אלמא גר תושב אין גולין עליו ואין נהרג עליו, ועוד "כי יכה את רעהו" כתיב.

ג. כשהכה עבד

דינו כמכה כותי, שתלוי אם מקישים הכאה לקללה, ובמאירי מבואר: דגם למ"ד שמקישים לוקה כיון שישנו במצוות כאשה, ואין רשות להכותו, וכן נפסק ברמב"ם פ"ה מחובל ומזיק הל' ג', ובסור סי' תכ, וע"ע בב"י שכותב: שאין הבדל בין מכה עבדו למכה עבד חבירו, וע"ע בב"ח בט"ז, ובקצה"ח מה שכותבים בזה, וכן במנ"ח על מצוה תקצה.

ד. כשקילל עבד

בגמ' לא איתפריש אם דינו שווה למקלל כותי, ובפשטות דינם שווה, ולפי הר"ח והריטב"א – דינם שווה שפטורים, שעמם – עיין בדבריהם, ובערוך נר, אבל לפי המאירי – חייבים על קללתו, הואיל ועבד עושה מעשה עמך.

ה. כשכותי הרג ישראל בשוגג או הכה ישראל

אם כשהרג בשוגג - גולה, ואם כשהכה ישראל הכאה שאין בה שו"פ - לוקה.

גלות בגר תושב שהרג או נהרג

יב. מה הדין בגר תושב שהרג בשוגג ישראל או גר תושב או עכו"ם בשוגג, ומה הדין בישראל שהרג בשוגג גר תושב, ומדוע?
דף ט.

תשובה :

א. גר תושב שהרג ישראל בשוגג

אינו גולה, ועיין אמ"ה עמ' ת, דכתיב "והיו לכם לערי מקלט" לכם ולא לגרים.

רש"י (ד"ה חוץ מגר) ותוס' (ד"ה אלמא) ברתבים: שהורגים אותו, וכן נפסק ברמב"ם שם הל' ד'. עכו"ם שהרג ישראל בשוגג, לפי שיטת רש"י – נהרג, לפי שיטת הרמב"ן – אינו נהרג, עיין אמ"ה עמ' שצ.

ב. גר תושב שהרג גר תושב בשוגג

1. בדרך ירידה - גולה, מדכתיב "לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם".

2. אם בדרך עליה

לפי רב חסרא - נהרג, ואינו נחשב לאנוס.

ולפי רבא [הב"ח גורס רבה] - אינו נהרג, ומבואר בתוס' (ד"ה ואזדו): שהטעם הוא מפני שנחשב לאנוס.

3. אם באומר מותר או כשסבור בהמה ונמצא גר תושב או כשסבור כנעני ונמצא גר תושב

לפי רב חסרא - אינו נהרג, משום שנחשב לאנוס.

ולפי רבא [הב"ח גורס רבה] - נהרג, ד"אומר מותר" נחשב קרוב למזיד, רש"י ותוס' מפרשים: שזהו משום שהיה לו ללמוד, וכיון שלא למד לאו בר גלות הוא ונהרג.

ומבואר בתוס': (ד"ה ורב חסדא): כשסבור בהמה או כנעני שסובר רבא שקרוב למזיד ונהרג, זהו רק כשנתכוון לאותו דבר שהרג, אבל אם היו בהמה ואדם לפניו והתכוון לבהמה והרג אדם מודה רבא שאינו נהרג, מדכתיב "בבלי דעת" כנ"ל דף ז:.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ג. גר תושב שהרג עכו"ם בשוגג או במזיד

הריטב"א מדקדק מרש"י (ד"ה ל"ש דקטיל, ועיין אמ"ה עמ' תא): שאינו נהרג עליו אפי' הרג במזיד, והמהרש"א מדקדק מתוס' (ד"ה כסבור) שנהרג עליו אפי' הרג בשוגג, וע"ע בערוך לנר, ובחזו"א ב"ק סי' י' ס"ק טו.

ד. ישראל שהרג בשוגג גר תושב

לפי שיטת תוס' (ד"ה אלמא, להו"א דגמ', ואף למסקנת הגמ' כדכתבו בהדיא בד"ה כסבור) - פטור, (התוס' שם, מביאים פירוש נוסף, שלהו"א דגמ' - חייב גלות, ודחו זאת, וע"ע ברש"י ד"ה חוץ, ובמסקנא בד"ה לא קשיא, ובאבן האזל פ"ה מרוצח הל' ג').

סומא שהרג בשוגג

יג. מה דינו של הסומא שהרג בשוגג, ומניין למדים זאת? דף ט:

תשובה:

לפי רבי יהודה - אינו גולה, דכתיב "אשר יבא את רעהו ביער" אפי' סומא, וכתב "בלא ראות" שבא ללמדינו שסומא פטור.

ולפי רבי מאיר - גולה, דכתיב "בלא ראות" וכתב "בבלי דעת", ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. [דין סומא שהרג במזיד - עיין מאירי, ובהערות שם במהדורת ירושלים הערה 120, ובעינים למשפט].

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ו מרוצח הל' יד) נפסק: וכן הסומא שהרג בשוגג, כל אלו פטורין מן הגלות מפני שהן קרובין לאונס. (המאירי מביא שיש חולקים ופוסקים כרבי מאיר).

שונא שהרג בשוגג

יד. מה דינו של השונא שהרג בשוגג, ומדוע? דף ט:

תשובה:

לפי ת"ק - אינו גולה.

ולפי רבי יוסי - נהרג אף שלא בהתראה, מפני שהוא כמועד, דקסבר שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד.

ולפי רבי שמעון - יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה, זה הכלל: כל שהוא יכול לומר לדעת הרג - אינו גולה, ושלא לדעת הרג - הרי זה גולה, [עין בזה מש"כ בתשובה הבאה].

ברש"י (ד"ה נפסק אנפסק) **מבואר**: שלפי רבי בדעת רבי שמעון - לא משכחת ליה שונא גולה.

התוס' ביהובים: שמשכחת ליה באופן שנפל מן הגג עליו, דידוע לכל שלא נפל מדעת, שהרי היה בסכנת מות, [לפי תוס' לעיל דף ב. ד"ה מעידיס - במקום שודאי לנו שהרגו בשוגג, דהיינו כשנפל מהגג, גם לת"ק גולה, וכן סובר הרש"ש בדעת הרמב"ם, וכתב שם, שלפי רש"י במשנתנו אליבא דת"ק - אף באופן זה אינו גולה, וע"ע שם בערוך לנר בסוגיין, ובאמ"ה עמ' תי, תיז, ובמש"כ לעיל פרק א' תשו' ב'].
פוסקים:

ברמב"ם (פ"ו מרוצח הל' י) נפסק: השונא שהרג בשוגג אינו נקלט שנאמר "והוא לא אויב לו" חזקתו שהוא קרוב למזיד, ואי זהו שונא, זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה. (במאירי מובא דעה שפוסקים כרבי שמעון).

טו. האם מתחייבים גלות כשנפסק או נשמט החבל ונפל עליו, באוהב ובשונא, והאם יש חילוק בין רבי לרבנן בזה? דף ט:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

לפי גירסת רש"י בשם תשובת הגאונים, [וכן גורס הב"ח בגמ' ולפי התוס' - בנשמת אין חילוק בין רבי לרבנן, אבל יש חילוק בין אוהב לשונא, דבשונא אינו גולה, מפני שיש לומר שבכוונה שמטו מידו, ובנפסק אין חילוק בין אוהב לשונא, מפני שאין לומר שבכוונה נפסק החבל, אבל יש חילוק בין רבי לרבנן דפליגי בנשמת הברזל מקתו, דכאן נפסק החבל דומה לנשמת הברזל מקתו, לכן לפי רבי הסובר "שבנשמת הברזל מקתו אינו גולה", ה"ה הכא בנפסק החבל אינו גולה, ולפי רבנן הסוברים "שבנשמת הברזל מקתו גולה", ה"ה הכא בנפסק החבל גולה.

לפי הגירסא שרש"י כותב עליה שהיא משובשת - בנפסק יש הבדל בין אוהב לשונא, דבאוהב לא גולה ובשונא גולה, [ותמה רש"י מדוע אוהב לא גולה], ואין חילוק בין רבי לרבנן, ובנשמת, לפי רבי [הנ"ל] - אינו גולה, בין באוהב ובין בשונא, ולפי רבנן [הנ"ל] - גולה, בין באוהב ובין בשונא.

ליווי הרוצח לעיר מקלטו

טז. האם צריך למסור שני ת"ח ללוות את הרוצח [אחר שנתחייב גלות בבי"ד - עיין אמ"ה עמ' תכ] **לעיר מקלט, ומדוע?**
דף ט:

תשובה:

לפי ת"ק - מוסרין לו שני ת"ח, שידברו לגואל הדם שיאמרו לו "אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, בשגגה בא מעשה זה לידו".

ולפי רבי מאיר - אין מוסרין לו, כיון שהוא טוען טענות לעצמו. [וע"ע א"ת כרך ו', ערך גלות עמ' קכו. קכז].

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ה מרוצח הל' ח') נפסק: כשמשיבין אותו, מוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יהרגנו גואל הדם בדרך, ואומרים להם, "אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, בשוגג בא מעשה לידו". [וכיון שאין הלכה כרבי מאיר, לא גרסינן במשנה "אף" - תו"ט, וע"ע במאירי בתו"ט, ובחזו"א חז"מ ליקוטים למכות דף י:].

רוצח במזיד שברח לערי מקלט

יז. האם ערי מקלט קולטים רוצח במזיד שברח אליהן?
דף ט: י:

תשובה:

לפי רבי יוסי בר יהודה - קולט, ואסור לגואל הדם להורגו, עד שבי"ד מחייבין אותו ומוסרין אותו לגואל הדם.

ולפי רבי - אינו קולט, וגואל הדם שהרגו - פטור, שנאמר "ולו אין משפט מות" בגואל הדם הכתוב מדבר.

אם קולטות אף שלא לדעת

יח. האם ערי מקלט קולטות אף כשהרוצח אינו יודע שהן קולטות?
דף י:

תשובה:

1. **ששת ערי מקלט שהבדילו משה ויהושע** [ולעתיד לבוא עוד שלשה - רמב"ם] - קולטות אף שלא לדעת.

2. **הארבעים ושנים ערי הלויים הנוספים** - לדעת קולטות, שלא לדעת אינן קולטות.

רש"י (ד"ה בין לדעת) מפרש: "לדעת" פי' שכשברח שם יודע הוא שהיא קולטת, ושלא לדעת פי' שלא יודע שהיא קולטת, [ובראשונים מבואר: שה"ה כשאינו יודע שנמצא בה, וע"ע בריטב"א, אבל המאירי מפרש: שלא לדעת היינו, שנכנס שם במקרה שלא בכונת קליטה, או שהוא סובר שהיא עיר אחרת, וע"ע במנ"ח על מצוה תקכ].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אופנים שערי המקלט אינם קולטים

יט. באלו מקרים אין ערי מקלט קולטים אף כשרצח בשוגג: דף ט:–י:

תשובה:

1. בארבעים ושתים הערים הנוספים, ובאופן שהרוצח לא ידע שהיא קולטת.

2. בעיר שרובה רוצחים, ואליבא דרבי אלעזר. [איכא מ"ד בגמ' דקולט אף בעיר שרובה רוצחים, כשאינן שם זקנים. במנ"ח על מצוה תי. דן: באופן שבעיר יש מחצה על מחצה אם קולטת].

3. בעיר שאין בה זקנים, ואליבא דרבי אלעזר. [המנ"ח על מצוה תי. מסתפק: אם הכוונה לזקנים ממש ומיעוט זקנים שנים או הכוונה לזקני ב"ד, והיינו עשרים ושלוש, וע"ע בערוך לנר, ובקרבן אורה על מסכת סוטה דף מה:].

כהנים גדולים מחזירין במיתתן את הרוצח

כ. אלו כהנים גדולים מחזירין במיתתן את הרוצח, ומנין למדים זאת: דף יא. יא:

תשובה:

לפי ת"ק - אחד משוח בשמן המשחה, ואחד המרובה בגדים, [בפירוש "כהן מרובה בגדים" – עיין רש"י ד"ה ואחד, ובריב"ב], ואחד שעבר ממשיחותו מחזירין את הרוצח, שנאמר שלשה פעמים "הכהן הגדול".

רש"י (ד"ה מחזירין) מפרש: שמחזירין אותו לעירו, [וע"ע בתורי"ד יומא דף עג:].

ולפי רבי יהודה - אף משוח מלחמה מחזיר במיתתו את הרוצח, ולמדים זאת מהפסוק הנוסף "עד מות הכהן".

הגמ' מסיתפקת: אם במיתת כולן הוא חוזר או רק במיתת אחד מהם. [ברמב"ם פ"ז מהלכות רוצח ה"ט נפסק, שחוזר במיתת אחד מהם. אבל משוח מלחמה אינו מחזיר, וע"ע בסנהדרין דף יח: תוד"ה אינו. ביומא דף עג. תוד"ה וכולן, באמ"ה עמ' תצ הערה 59, בעמ' תצד ובעמ' תצז, ובא"ת כרך ו' ערך גלות, עמ' קלא].

הפרת נידוי על תנאי

כא. נידוי על תנאי האם צריך הפרה: דף יא:

תשובה:

1. נידוי על תנאי - צריך הפרה, [אף אם בסופו קיים התנאי].

2. בנידוי שבידו לקיימו וקיים התנאי

לפי ה"ש מדרקדקי" בתוס' (ד"ה אפי', ע"פ הגהות הב"ח, ועיין מהר"ם) - גם בזה צריך הפרה.

ולפי התוס' - אין צריך הפרה, כי משעת הנידוי אנו יודעים בודאי שבדעתו לקיים התנאי, ולא חל הנידוי מעיקרא.

כב. האם מיתת הכהן גדול מכפרת או הגלות מכפרת, ומאי נפק"מ? דף יא:

תשובה:

מיתת כהן גדול מכפרת, ונפק"מ: כשמת הכהן גדול אחר הגמר דין, שאם מיתת כהן גדול מכפרת, אינו גולה, ואם גלות מכפרת, גולה.

קבורת רוצח שמת קודם שגלה או שמת בעיר מקלטו

כג. מה הדין ברוצח שנגמר דינו ומת קודם שגלה או שמת בעיר מקלטו, ומנין למדים זאת: דף יא:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

א. רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת קודם שיגלה

מוליכין עצמותיו לעיר מקלט, שנאמר "לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן", איזוהי ישיבה שהיא בארץ הוי אומר זו קבורה, ולפי הערוך לנר – זהו רק ברוצח שדינו לחזור לעירו כשימות הכהן גדול, אבל אותן שדינם לגלות לעולם – לא מוליכין עצמותיהן לעיר מקלט.

ב. רוצח שמת בעיר מקלטו קודם שמת הכהן גדול

נקבר בעיר המקלט, וכשימות הכהן גדול מוליכין עצמותיו אל קברי אבותיו, שנאמר "שוב הרוצח אל ארץ אחוזתו", איזוהי ישיבה שהיא בארץ אחוזתו הוי אומר שזו קבורה, [לפי המנ"ח על מצוה תי – זה רשות, ויש הסוברים שזה חובה, שיטתם ודינו באם מת קודם שנגמר דינו – עיין אמ"ה עמ' תקי. ע"ע במאירי, שכותב: שזהו רק ברוצח שדינו לחזור לעירו כשימות הכהן גדול, אבל אותן שדינם לגלות לעולם – לא מוליכין עצמותיהן לעיר מקלט, וע"ע ב"דברי יחזקאל" סי' כב, ענף ד, אות כג, ולפי הר"י מלוניל – כהן גדול שרצח בשוגג אף שדינו שאינו יוצא במיתת הכהן גדול החדש, מ"מ אח"כ כשמת הגולה קוברין אותו בעיר אחוזתו ולא בעיר מקלט].

כהן גדול שנמצא בו פסול**כד. מה הדין אם אחר שנגמר דינו של הרוצח בשגגה נעשה הכהן גדול בן גרושה וכן חלוצה: דף יא:**

תשובה:

לפי רבי אליעזר [דס"ל שאפי' קרבנות שכבר הקריב פסולין] – בטלה כהונה, ואינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, מפני שנתברר שנגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא לעולם.

רבי אמי ור' יצחק נפחא פליגי, אם לפי רבי יהושע [דפליג על רבי אליעזר ומכשיר את הקרבנות שכבר הקריב] יהיה הדין לענין רוצח בשוגג "מתה כהונה", [לפי הריטב"א – מחלוקתם גם אם נודע שהוא ודאי חלל, אבל לפי הרמב"ן בקידושין דף סו: – מחלוקתם רק בנמצא ספק חלל, אבל כשנמצא ודאי חלל – מודה רבי יהושע שפסול למפרע].

רש"י מפרש (ד"ה מתה): והרי הכהן גדול כמת ואין הרוצח גולה, והתוס' לקמן דף יג. ד"ה גרושה כותבים: שלפי רש"י – חלוצה אסורה לכהן מדאורייתא, והתוס' עצמם ועוד ראשונים ס"ל שאסורה מדרבנן, וע"ע בערוך לנר, וברעק"א תשר' קעט. אם המחלוקת בסוגייתנו גם לענין בן חלוצה, וכן אם מחלוקתם באופן שנעשה בעל מוס – עיין אמ"ה עמ' תקיג, לפי הריטב"א – דברי רש"י לאו דוקא וה"ה אם נמצא הכהן גדול פסול אחרי שהרוצח גלה.

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ז מרוצח הל' יב) נפסק: נגמר דינו ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה בטלה כהונה, וכאילו נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו יוצא משם לעולם.

קליטת מזבח**כה. האם מזבח קולט מי שהורג בשגגה: דף יב.**

תשובה:

גגו של מזבח של בית עולמים קולט רק כהן ועבודה בידו, אבל זר או כהן שאינו עובד או שהיה עובד ולא היה על גגו של מזבח או האוחז בקרנותיו של מזבח – אינו נקלט. (הרשב"א בתשר' תקכד – מדייק מרש"י שיואב מזיד היה, ומזבח קולט גם מי שרצח במזיד, ועיין בתוס' בסנהדרין דף מט. ד"ה מאי טעמא, הסוברים שיואב שוגג היה, ולפי המאירי והרמב"ם – מזבח קולט רק את ההורג בשגגה, וע"ע במשנה למלך על הרמב"ם ובאמ"ה עמ' תקכד-תקכז).

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ה מרוצח הל' יב) נפסק: המזבח קולט, שנאמר בהורג בודן "מעם מזבחי תקחנו למות" מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח, לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח, והרגו שם גואל הדם, הרי זה נהרג עליו כמי שהרגו בתוך עיר מקלט. ובהל' יג, נפסק: אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד, ואינו קולט אלא כהן ועבודה בידו, אבל זר או כהן שאינו עובד בשגגה שנהרג, או

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שהיה עובד ולא היה על גגו אלא סמוך למזבח או אוזח בקרנותיו, אינו נקלט. ובהל' יד, נפסק: וכל מי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם, אלא מוסרין לו שומרין ומגלין אותו לעיר מקלטו. במה דברים אמורים במחויב גלות, אבל מי שפחד מן המלך שלא יהרגו בדין המלכות, או מבית דין שלא יהרגו בהוראת שעה וברח למזבח, ונסמך לו, ואפי' היה זר הרי זה ניצל. ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם, אלא אם כן מתחייב מיתת בית דין בעדות גמורה והתראה כשאר כל הרוגי בית דין תמיד. [בביאור שיטתו בענין קליטת מזבח במי שברח מחמת דין המלכות – עיין בכס"מ, מאירי, דינא דחיי, ובערוך לנר].

כו. אלו טעויות עתיד לטעות שרו של רומי?

תשובה:

1. שגולה לבצרה [במקום לבצר].
2. הוא מזיד, [והרי אינה קולטת אלא שוגג].
3. הוא מלאך, [והרי אינה קולטת אלא אדם].

קליטה בתחום ערי מקלט

כז. האם תחום של ערי מקלט קולט, והאם מותר לרוצח לדור במחילות שמתחת לתחום? דף יב.

תשובה:

עיר הקולטת - תחומה קולט כמוה, אולם אין הרוצח דר בה ולא במחילותיה, שנאמר "וישב בה" בה ולא בתחומה.

הריגת רוצח שיצא חוץ לתחום

כח. רוצח שיצא חוץ לתחום, האם מותר או מצוה לגואל הדם או לאחר להורגו? דף יב.

תשובה:

א. אם יצא במזיד [עיי' א"ת כר"ך ה' עמ' רכ, ערך גואל הדם]

לפי רבי יוסי הגלילי - מצוה ביד גואל הדם להורגו, ורשות ביד כל אדם.

ולפי רבי עקיבא - רשות ביד גואל הדם, וכל אדם "חייבין עליו", וכן גירסתנו שהיא גירסת הרמב"ן בספר המצות מצוה יג, וחיידושי הר"ן סנהדרין דף מה: אך לפי הר"ח, הריטב"א, ובהגהות הגר"א הגירסא "אין חייבין עליו", גם המאירי גורס "אין חייבין עליו", ומוסיף: שזהו בין כשיצא מעיר מקלט ובין אם הרגוהו בדרך לעיר מקלט. ולפי הדינא דחיי מצוה עה, וכן סוברים המנ"ח מצוה תי, והחזו"א חז"מ ס"י יז - לשאר אדם אסור להרוג את הרוצח בדרך לעיר המקלט. ועיי' אמ"ה עמ' תקוז.

ולפי רבי אליעזר - אף גואל הדם אם הרגו לרוצח, עכ"פ לפני שעמד למשפט, [לפי הריטב"א - היינו כל שלא התרו בו שלא לצאת מעיר המקלט, וע"ע בערוך לנר, ואילו הר"ח כותב: שהיינו קודם שיגמר דינו לגלות, ועיי' אמ"ה עמ' תקמ] - נהרג עליו, [יעיי' באבי העוירי פ"ב מהל' רוצח הל' ט', דמפרש גם כונת הר"ח כהריטב"א. ולר"ן יש שיטה אחרת בדברי רבי אליעזר - עיי' בחידושו למסכת סנהדרין שם, וע"ע ברמב"ם שנכתוב בהמשך, ומהריטב"א והר"ן יוצא: שלא איתפריש דעת רבי יוסי הגלילי בדין גואל הדם שהרג לפני גמר דין, ועיי' בהערה שכתבנו בסוף ההלכה לדין זה].

בגמ' מבואר: שרב סובר כרבי אליעזר, [לפי דעת הר"ז הלוי - מובא בריטב"א דף יב. - רב הונא דאמר לעיל דף י': "רוצח שגלה לעיר מקלטו והרגו גואל הדם בדרך, פטור", סובר רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וחולק על רבי אליעזר ורב - ויש שכותבים שכן דעת הרמב"ם, עיי' אמ"ה עמ' תקלט - והריטב"א כותב: שלולי דברי רבותיו היה אומר, שהדינים לא תלויים זה בזה, ורב הונא אינו חולק על רבי אליעזר, עיי"ש, ובאמ"ה עמ' תקלט].

כ. אם יצא כשונג

למ"ד לא דברה תורה כלשון בני אדם - דינו כדין היוצא במזיד.

ולמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם, [וכן סובר אביי] - אסור להורגו, [בריטב"א מבואר: שדין הרוצח כדין כל אדם, ומי שהורגו במזיד - נהרג עליו, ואילו לפי הערוך לנר אליבא דהרמב"ם - ההורגו גולה אפי' הרגו במזיד, ולפי החזו"א ועוד אחרונים - הרמב"ם

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לא חולק על הריטב"א – אמ"ה עמ' תקמג.

פוסקים :

ברמב"ם (פרק ה' מרוצח הל' ט') נפסק: רוצח בשגגה, שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו, פטור, שנאמר: "ולו אין משפט מות". ובהל' י', נפסק: אחד ההורגו בדרך קודם שיכנס לעיר מקלטו, או שהרגו בחזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בודון, הרי זה הותר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו, ואם הרגו כל אדם אין חייבין עליו, שנאמר: "אין לו דם". ובהל' יא, נפסק: יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה, כל ההורגו בין גואל הדם בין שאר אדם, גולה על ידו. (בשיטת הרמב"ם – עיין חוות יאיר סי' קמו, באורים ותומים סי' ב' ס"ק ב', בקצה"ח סי' ב' ס"ק א', ברש"ש בסוגיין, בחזו"א סי' יז ס"ק א', ובאבי העזרי פ"ב מרוצח הל' ט').

בן ונכד כגואלי הדם

כט. אב שהרג את בנו, מי נעשה לו גואל הדם? דף יב.

תשובה :

בסוגייתנו מבואר: [מכח הסתירה שבין שתי ברייתות, בדין אב שהרג באם "הוא" נעשה גואל הדם, והגמ' אומרת: שלא פליגי, שיש חילוק בין "בנו" לבין "בן בנו".] ולפי הריטב"א והמאירי – מדובר ברוצח בשגגה, לפי הרמב"ם שנביא בסמוך – מדובר ברוצח במזיד, ועיין בערוך לנר מש"כ בזה].

רש"י מפרש: "בן בנו" היינו "בנו" של הנהרג נעשה גואל הדם להרוג את סבו, ומפני שאין מזהר בכבוד אבי אביו הרוצח, [ואולם הרמ"א ביו"ד סי' רמ סעיף כד, פוסק: שחייב בכבוד סבו – עיין אמ"ה עמ' תקמז], משא"כ "בנו" היינו של ההורג, אבל אחד מאחי הנהרג - אינו יכול להיות גואל הדם להרוג את אביו, [והר"ח מפרש: שאם האב רצח את נכדו, יכול בנו שהוא אב הנרוצח להרוג את אביו הרוצח, אבל אם האב רצח את בנו – אין האחים יכולים להרוג את אביהם הרוצח].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"א מרוצח הל' ג') נפסק: האב שהרג את בנו, אם היה לנהרג בן, הרי זה הורג אבי אביו מפני שהוא גואל. ואם אין לו בן, אין אחד מן האחין נעשה גואל הדם להמית את אביו, אלא בית דין ממיתין אותו.

נופו ועיקרו של אילן למעשרות

ל. כיצד נידון אילן שעיקרו עומד לפני חומת ירושלים ונופו [הענפים] מחוץ לחומה או להיפך, לענין כל דיני מעשר שני? דף יב. יב:

תשובה :

שיטת רבנן

מה שכנגד החומה ולפנים כלפנים, ומה שלחוץ כלחוץ, דרק בחומה תליא מילתא, ולכן אם רק הנוף בפנים, מותר לאכול רק בנופו, ואם רק עיקרו בפנים, מותר לאכול רק בעיקרו.

לפי תירוץ אהר בתוס' (ד"ה אילן) - מותר לאכול על העץ דוקא כשענפיו מועטין ואין להם ד' על ד', דלא חשיבי, והוי כאילו עומד באויר, אבל כשיש ד' על ד' אסור, כיון שלא גרע מ"גגות" שלא נתקדשו. (הריטב"א כתב: שרק לענין פסחים החמור אמרין "גגין לא נתקדשו", ולא לענין מעשר שני הקל).

ולפי תירוץ השני - מותר לאכול אף כשיש בענפים ד' על ד', הואיל ואויר ירושלים כירושלים, [ועיין באמ"ה עמ' תקנד].

שיטת רבי יהודה

לפי הבנת המקשו ברעת רב כהנא - לכאורה שדין עיקר בתר הנוף בין לקולא ובין לחומרא, שכשהנוף בחוץ מותר לפדות ואסור לאכול בכלו, וכשנופו בפנים להיפך.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי רבא והגהות הב"ח גורס "דבה" ורב אשי - אזלינן בתר נוף לחומרא, שכשנופו בפנים ועיקרו בחוץ, אי אפשר לפדות בכולו, כשנופו בחוץ ועיקרו בפנים, אי אפשר לאכול בכולו. (הריטב"א כתב: שרבא ורב אשי נחלקו בכונת רב כהנא).

לפי שיטת רש"י (ד"ה עיקרו בפנים, עכ"פ לסברת המקשן, ולכאור' זהו גם בדעת רבא ור' אשין) - הולכים לחומרא אחר העיקר ואחר הנוף, דהיינו שיש להחמיר מלאכלו בעיקרו שבפנים אא"כ פדאו "קודם שנכנס", ודהיינו קודם שנכנס לנוף, שכן אינו רשאי לפדותו שם, ואף לא לאכלו שם בלא פדייה, כן מפרשים הריטב"א, והתיר"ט פ"ג במעשרות משנה י', בדעת רש"י, וכן שיטת בעל המאור, עיי"ש, ובאמ"ה עמ' תקנה, תקס, ועיין בבעל המאור המובא שם עמ' תקנה. לפי"ז יוצא, שבין כשהעיקר בחוץ והנוף בפנים, ובין כשהעיקר בפנים והנוף בחוץ - אסור לאכול מע"ש ואסור לפדות לא בעיקר ולא בנוף.

ואילו התוס' (ד"ה גבי) כתבים: שמשמע שפשיטא - לפי שיטת המקשן ורבא ורב אשי - שיכול לאכול בנוף שבפנים, דנוף לא שדינן בתר עיקרו לא לקולא ולא לחומרא, ואם מותר לאכול על האילן באופן שענפיו מרובים והם יותר מד' על ד' - הדין תלוי בשני תירוצי התוס', כנ"ל בדעת רבנו, ומשמעות דבריהם היא, שאזלינן לחומרא בעיקרו בתר נפשיה מעיקר הדין, לענין עיקרו שבחוץ שאסור לאכול שם בלא פדייה.

ובפשטות לפי שיטת תוס' (ד"ה גבי) - כשנופו בחוץ ועיקרו בפנים, הולכים רק אחר הנוף לחומרא, דהיינו שרק אסור לאכול בעיקרו שבפנים, אבל מותר לפדות בנופו שבחוץ, (מפני שפשוט הוא שלא שדינן נופו בתר עיקרו אפי' לחומרא - עיין תוי"ט פ"ג ממעשרות משנה י', ברעק"א שם, ובאמ"ה עמ' תקנה, ותקס), ומשמעות התוס' היא, שהפדייה בעיקרו שבפנים אסורה מעיקר הדין. (שיטת המאירי: כשעיקרו בפנים ונופו בחוץ - אין אוכלים מע"ש תחת נופו, ולחומרא אזלינן שדינן את נופו כבפנים לענין זה שאין פודים שם את המע"ש, וכשעיקרו בחוץ ונופו בפנים - אזלינן לחומרא שלא לאכול ולא לפדות בעיקרו, אבל כל הנמצא בפנים בין בנופו ובין בעיקרו - דינן כלפנים שמוותר לאכול שם מע"ש, ואסור לפדות שם).

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב ממע"ש הל' טו) נפסק: אילן העומד לפנים מן החומה ונופו נוטה חוץ לחומה, אין אוכלין תחת נופו מעשר שני, ומעשר שני שנכנס תחת נופו אין פודין אותו, שהרי הוא כמי שנכנס לירושלים.

נופו ועיקרו של אילן לענין לקלוט את הרוצח בשוגג

לא. מה דינן של אילן העומד בתוך התחום של עיר מקלט ונופו מחוץ לתחום או להיפך, לענין קליטת הרוצח, ומדוע?

דף יב. יב.

תשובה :

א. כשהרוצח בעיקרו שבתוך התחום באופן שהנוף בחוץ

לפי רבא והגהות הב"ח גורס "דבה", ולפי רב אשי - לכו"ע ובכל מקרה אין רשות לגואל הדם להורגו, כיון שהוא נמצא בפנים.

לפי הבנת המקשן ברעת רב כהנא - לרבנן אסור להורגו, ולרבי יהודה מותר.

ולפי התירוץ שבתחילת הסוגיה - לכו"ע מותר להורגו, דבדירה תלה רחמנא, ופירש"י: דכתיב "כי בעיר מקלטו ישב", ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו. (רש"י מוסיף: שהגמ' חזרה בה מתירוץ זה, וכן סובר הריטב"א, ודוחה את גירסת הספרים הסוברת שלא חוזרת בה).

ב. כשהרוצח בעיקרו שבחוץ באופן שהנוף בפנים

לפי רב כהנא, רבא, ורב אשי אליבא דחכמים - מותר להורגו, דסברי שמה שכנגד החומה ולפנים כלפנים, ומה שכנגד החומה ולחוץ כלחוץ.

ולפי רבי יהודה - אסור להורגו, כיון שהעיקר נגרר אחר הנוף עכ"פ לחומרא.

ג. כשהרוצח נמצא בנופו שבחוץ באופן שהעיקר בפנים

לפי חכמים - מותר להורגו שם, ואפי' לעמוד מחוץ לתחום ולהורגו בחיצים וצרורות, מפני שנחשב מחוץ

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

לערי מקלט, כנ"ל בדין הקודם.

לפי רבא (הגהות הב"ח גורס "רבה") **אליבייהו - אסור לגואל הדם ליכנס לתוך התחום לעלות מעיקרו לנופו כדי להורגו, אבל מודים שמותר לעמוד מחוץ לתחום ולהורגו בחיצים וצרורות.** [הריטב"א כתב: ומיהו דוקא בחצים ובצרורות אבל לא בחיבוריו, וע"ע מש"כ בהמשך התשובה בדעת רש"י בענין זה].

דעת רב כהנא ורב אשי אלבייהו - לא איתפריש באם מותר גם לעלות מעיקרו לנופו, [ועיין בתוס' ד"ה מר סבר, שנקטו שמסברא - בלא הדיק מהברייתא - היה מותר לכ"ע].

לפי רבי יהודה - הולכים אחר הנוף.

לפי רבא אליבייהו - היינו שמלבד זה שיכול לעמוד מחוץ לתחום ולהורגו בחיצים ובצרורות, יכול עיקרו "למיהוי דרגא לנופו".

רש"י מפרש: דהיינו "שיכנס גואל הדם בתוך התחום ויעלה דרך העיקר ויהרגנו בנופו". [והריטב"א מפרש: ושדיין ליה למיעבד מעיקרו דרגא למיקטליה מהתם, כיון דנופו בחוץ, ומיהו אף ר' יהודה לא שרי אלא בחצים ובצרורות, ומסיים הריטב"א שם "וכן נראה מפירושו רש"י, עכ"ל, וצריך ביאור].

לפי שיטת רש"י אליבא דרב אשי אליבייהו - בשני האופנים [הנ"ל 1. לעמוד בחוץ ולהורגו בחיצים וצרורות. 2. למיהוי דרגא לנופו] **אסור להורגו, שהרי אזלינן בין בתר עיקרו ובין בתר נופו לחומרא.**

ולפי התוס' (ד"ה רב אשי) - גם לרב אשי אליבייהו מותר [עכ"פ] **להורגו בחיצים ובצרורות, משום שלכו"ע לא שדיין נופו בתר עיקרו.** [לא איתפריש בתוס' אליבא דרב אשי אם מותר גם לעלות מעיקרו לנופו, ומתוס' ד"ה מר סבר, משמע שנקטו שמסברא היה מותר. ע"ע בתוס' שאנץ ורבינו פרץ אליבא דרב אשי - הסוברים שאזלינן בתר הנוף בין לקולא ובין לחומרא, שאם נופו בחוץ ועיקרו בפנים, מותר להרוג גם בעיקרו שבפנים, ואם להיפך - אסור להורגו אפי' בעיקרו שבחוץ].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ח מרוצח הל' יא) נפסק: אילן שהוא עומד בתוך תחום עיר מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום, משיגיע תחת הנוף נקלט, היה עומד חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום, משיגיע לעיקרו נקלט וההורגו שם נהרג עליו. [והכס"מ מתקשה: מדוע הרמב"ם פוסק כרבי יהודה, וע"ע במנ"ח מצוה תי].

רוצח או בן לוי שרצחו בעיר מקלט

לב. רוצח שהרג פעם נוספת בעיר מקלטו או בן לוי שרצח, להיכן הוא יכול לגלות? דף יב:

תשובה :

1. בן ישראל ששוב הרג בשוגג בעיר מקלטו - גולה משכונה לשכונה.

לפי רש"י (ד"ה גולה) - היינו באותו עיר, משום שאסור לו לצאת מהעיר שנתחייב גלות בו, וכן שיטת הרמב"ם, ולפי המאירי בשם י"מ - אף אסור לו לצאת מהשכונה שגלה אליה, ושי"מ - שמותר לו לצאת רק לשכונה אחרת, אבל אסור לכנס לשכונה ששם ביצע את הרצח.

2. בן לוי שהרג בפלכו - גולה מעירו לעיר אחרת, ואם הרג בעיר אחרת, וגלה לפלך [מדינה - רש"י, ופי' בהגהות הב"ח: שכונתו לעיר] שלו - פלכו קולטו.

לפי התוס' (ד"ה פלכו) - אם כשגלה מעירו לעיר אחרת, יהיה רשאי לילך בכל העיר ובתחומיה, אבל אם כשגלה לפלכו - פלכו קולטו בו, ואין לו לצאת מהשכונה שהיה דר בה לשכונה אחרת, [מפשות דבריהם משמע: שאף לכתחילה אין זקוק לגלות לעיר אחרת, ואילו לפי תירוצם השני של התוס' בזבחים דף קיז ד"ה עיר - רק לשכונתו אסור לו לחזור, אבל מותר לו לצאת לשכונה אחרת שבאותה עיר, וענ"ש בתירוצם הראשון, ובתוס' שאנץ בסוגיין, ברבנו פרץ ובריטב"א, ע"ע בערוך לנר שמתפתק באם יצא - אם גואל הדם יכול להורגו, עיי"ש ובאמ"ה עמ' תקטו, ומהרמב"ם פ"ו מהלכות רוצח ה"ה משמע: שיכול לצאת לכל העיר, חוץ מאותה שכונה שהרג בה - אמ"ה עמ' תקסא, שיטת הרמב"ם - עיין בהמשך, ובמאירי בסוגיין].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ז מרוצח הל' ח') נפסק: רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו גולה בה משכונה לשכונה, ואינו יוצא מן העיר, וכן לוי שהרג במדינתו, גולה למדינה אחרת מערי הלויים, לפי שכולן קולטות כמו שיתבאר, ואם הרג חוץ מערי הלויים וברח לעירו, הרי זה קולטו.

העלאת שכר ללויים

לג. האם, ומי, מעלים שכר ללויים: דף יג.

תשובה :

לפי רבי יהודה - מעלים שכר ללויים, שנאמר "לכם" פי' רק לענין קליטה.

ולפי רבי מאיר - אין מעלים שכר ללויים, דכתיב "לכם" לכל צרכיכם.

רש"י מפרש: "מעלים" שהערים מעלים שכר ללויים, שרוצחים שוכרים מהם את בתי הדירה.

ותוס' מפרשים: שהרוצחים הבאים ודרים שם צריכים להעלות מס וארנונא ללויים.

הערים שבהם נחלקו התנאים הנ"ל

לפי שיטת רב בהנא - בארבעים ושתיים ערי הלויים לכו"ע מעלים שכר, ורק לענין שש ערי מקלט, ס"ל לרבי מאיר שאין מעלים שכר.

ולפי שיטת רבא - בשש ערי המקלט דברי הכל שלא מעלים שכר, ד"לכם" פי' לכל צרכיכם, וכל המחלוקת שבין התנאים הנ"ל הוא בארבעים ושתיים עיר, שלפי רבי יהודה מעלים, דכתיב "ועליהם תתנו", פי' רק לקליטה, ורבי מאיר סבר - כי הנך לכל צרכיכם, אף הנך לכל צרכיכם.

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ח מרוצח הל' י') נפסק: ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו, והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית.

חזרת הרוצח לשררה שהיה בה

לד. האם החוזר מעיר מקלטו, חוזר לשררה שהיה בה, ומנין למדים זאת: דף יג.

תשובה :

לפי רבי יהודה - אינו שב למה שהחזיקו אבותיו, דכתיב "למשפחתו", למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו.

ולפי רבי מאיר - חוזר לשררה שהיה בה, דגמר גז"ש "שיבה" "שיבה" מעבד עברי, וועיין בתשובה הסמוכה.

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ז מרוצח הל' יד) נפסק: ואף על פי שנתכפר לו אינו חוזר לשררה שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה על ידו. וגם הריטב"א והמאירי פוסקים כרבי יהודה, ואילו הרע"ב מברטנורא פוסק כרבי מאיר - עיין תויו"ט, ובאמ"ה עמ' תקנח ושם בהערה 54, וברש"י על התורה, חומש ויקרא פכ"ה פסוק מא.

חזרת עבד לשררה שהיה בה

לה. עבד עברי החוזר למשפחתו בשש או ביובל, האם חוזר גם לשררה שהיה בה, ומנין למדין זאת: דף יג.

תשובה :

לפי רבי יהודה - אינו שב למה שהחזיקו אבותיו, דכתיב "ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב", למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהחזיקו אבותיו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי ר"מ - חוזר לשררה שהיה בה, דכתיב "אל אחוזת אבותיו" כאבותיו.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-02 123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פרק שלישי

אלו הן הלוקין

מלקות לכהן הבא על גרושה, חלוצה, גרושה שהיא גם חלוצה, על נתינה

א. כהן הבא על הגרושה או על חלוצה או על גרושה שהיא גם חלוצה, האם לוקה מדאורייתא או מדרבנן וכמה, ומה דינו של הבא על נתינה?
דף יג.

תשובה:

א. כהן הבא על גרושה ו/או חלוצה

1. על גרושה - לוקה מדאורייתא ל"ט מלקות.

2. על חלוצה

לפי תוס' אליבא דרש"י - כדין גרושה שלוקין מדאורייתא ל"ט מלקות.

ולפי תוס' - רק מכת מרדות מדרבנן, דמדאורייתא חלוצה אינה אסורה, ומההרש"ל הבין שגם לרש"י חלוצה אסורה רק מדרבנן - אמ"ה עמ' תקצד.

3. על גרושה שהיא גם חלוצה - לכו"ע לוקה מדאורייתא ל"ט מלקות בלבד משום "גרושה", ואינו לוקה מכת מרדות מדין "חלוצה".

ב. הבא על נתינה

לוקה. מרש"י (ד"ה נתינה) משמע: שלוקה מדאורייתא משום "לא תתחתן", ונע"נ באמ"ה עמ' תקצד. ובעמ' תקפב ובהערה 19.

חייבי כריתות וחייבי מיתות בי"ד כשהתרו בהם למיתה ו/או למלקות

ב. האם יש מלקות בחייבי מיתות בי"ד וחייבי כריתות, ומדוע?
דף יג:

תשובה:

א. חייבי מיתות בי"ד כשהתרו בהם למיתה ולמלקות

לפי תירוץ א' בגמ' אליבא דרבי ישמעאל - לוקין ונהרגין, משום דמיתה אריכתא היא, ולמדים זאת מ"הפלה ד' את מכותיך". ולא דריש "כדי רשעתו".

לפי רבי עקיבא, ולפי רבא אליבא דרבי ישמעאל - נהרג ולא לוקה, דרשעה אחת אתה מחייבו ולא ב' רשעיות.

ולפי רבי יצחק - מה שנהרג ולא לוקה, זהו משום שחייבי כריתות בכלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו, לדונו בכרת ולא במלקות.

ב. חייבי מיתות בי"ד כשהתרו בהם למלקות ולא למיתה

לפי רבא אליבא דרבי עקיבא - אינו לוקה, משום דס"ל שאין לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד.

ולפי רבי יצחק - אינו לוקה מהטעם הנ"ל, שחייבי כריתות בכלל היו, וכו'.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

ולפי רבי ישמעאל - לוקין, דס"ל שלוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד.

התוס' (ד"ה ברשעה) כותבים: שכן הוא לפי התירוץ הראשון בגמ' אליבא דרבי עקיבא, שהרי אין בפועל ב' רשעיות.

ג. חייבי כריתות

לפי ר"ע ורבי ישמעאל - לוקין.

רבי ישמעאל לומד זאת: מדכתיב "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת", וכתוב "והפלא ד' את מכותיך", ורבי עקיבא מפרש: חייבי כריתות בכלל מלקות, משום שאם עשו תשובה, בי"ד של מעלה מוחלין להם על עונש הכרת, ועוד דיליף "לעיני" מ"לעינך" ממלקות שילקה, ולדברי עקיבא לא אמרינן "כדי רשעתו" רשעה אחת מחייבו ולא שתיים, משום שס"ל שברשעה המסורה לבי"ד הכתוב מדבר.

ולפי רבי יצחק - אין לוקין, דחייבי כריתות בכלל היו, ולמה יצאת כרת באחותו, לדונו בכרת, ולא במלקות.

מלקות על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד

ג. האם לוקין על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד?

דף יג:

תשובה:

לפי התירוץ הראשון בגמ' - לרבי ישמעאל לוקין אף באופן שחייב גם מיתה, [ועיין תשו' קודמת נושא א'].

התוס' (ד"ה ברשעה) כותבים: שלר"ע בחייבי מיתות כשלא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות לתירוץ זה של הגמ', לוקה, שהרי בפועל אין ב' רשעיות.

ולפי רבא אליבא דרבי עקיבא - אין לוקין, דרשעה אחת מחייבו ולא ב' רשעיות, וזהו אפי' שהתרו בו למלקות ולא למיתה.

רש"י (ד"ה לאזהרת, ובד"ה אין לוקין) מפרש: לפי שאין ניתן לאו זה לאזהרת עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו לחייבו מיתה, וזהו דבריו פרק כה פסוק ג', מפרש: שזהו מפני שאינו דומה ללאו ד"לא תחטום".

הבא על כמה עריות בהעלם אחד

ד. (א) כרת באחותו למה לי (ב) ומה דין אם עשה את כל העריות בהעלם אחד או שבא על אחותו שהיא אחות אביו וגם אחות אמו או שבא על אחותו בת אביו וגם בת אמו, ומנין למדים זאת?

דף יד. יד:

תשובה:

א. כרת באחותו

לפי רבי יצחק - מלמדינו שאין מלקות בחייבי כריתות.

ולפי רבנן - מלמדינו שהבא על אחותו שהיא גם אחות אביו וגם אחות אמו שחייב שלשה מלקויות.

ב. עשאו בולן בהעלם אחד

חייב על כל אחת ואחת, שנאמר "ואל אשה בנדת טומאתה".

לפי ר"א אמר רבי אושעיא, ובן לפי האיב"א בגמ' אליבא דרבי יצחק - חייב על כל אחת ואחת גם בלא הפסוק, הואיל והן לאוין חלוקין.

ג. הבא על אחותו שהיא אחות אביו וגם אחות אמו

חייב שלשה מלקויות.

לפי רש"י אליבא דרבי יצחק - למדים זאת מ"אחותו" דסיפא.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

והתוס' (ד"ה ה"ג) בותבים: שלפי האיב"א בגמ' - רבי יצחק לא צריך פסוק, כיון שהלאוין מוחלקין.

ולפי רבנו - זהו מדיצאת כרת באחותו.

ד. **הבא על אחותו בת אביו וגם בת אמו**

חייב כרת.

לפי התירוץ הראשון בגמ' אליבא דרבי יצחק - זהו מפני שגמר עונש מאזהרה.

רש"י (ד"ה גמר) מפרש: שזהו במה מצינו, ותוס' (ד"ה ואידך) מפרשים: מק"ו.

ולפי האיב"א - רבי יצחק גמר מ"אחותו" דרישא, וועיין תוד"ה ה"ג, ובגירסת המהרש"ל שם.

ולפי רבנו - מ"אחותו" דסיפא, ומלמדינו שאין עונשין מן הדין.

אם עונשין מן הדין

ה. האם עונשין מן הדין, ומנין למדים זאת: דף יד.

תשובה:

לפי רבנו - אין עונשין מן הדין, מדיצאת כרת באחותו שהיא גם בת אביו ובת אמו, והלא ק"ו הוא, אלא דאין עונשין מן הדין. וענין אין עונשין מן הדין - עיין א"ת כרך א' עמ' תרפט.

ומבואר בתוס' (ד"ה ואידך): שלפי התירוץ הראשון בגמ' "גמר עונש מאזהרה" - רבי יצחק סובר עונשין מן הדין רק היכא דשוין לענין אזהרה, וכן הוא לפי רש"י לקמן דף יז: ד"ה ואפי', אך רש"י בסוגיין ד"ה גמר, מפרש: שלמדים זאת במה מצינו, ונחלקו המפרשים אם עונשין במה מצינו אף שאין עונשין בק"ו. עיין בא"ת שם עמ' תרצד. ושלפי התירוץ השני בגמ' אליבא דרבי יצחק - מודה רבי יצחק שאין עונשין מן הדין מ"אחותו" דרישא, וועיין תוד"ה ה"ג, ובגירסת המהרש"ל שם.

עונשם של מפטם וסך

ו. מהו עונשם של המפטם והסך, ומנין למדים זאת: דף יד:

תשובה:

חייב כרת.

לפי רבנו - מ"אחותו" דרישא.

לפי התירוץ הראשון בגמ' - רבי יצחק סובר כרבי אלעזר אמר רבי הושעיא, דאמר "כל מקום שאתה מוצא שני לאוין וכרת, חלוקין הן לקרבן".

ולפי התירוץ השני בגמ' - רבי יצחק לומד זאת מ"ואיש אשר ישכב את אשה דוה", דאם אינו ענין לנדה תנהו לענין מפטם וסך.

ז. האם האשה נטמאת מחמת דם היוצא דרך דופן, ומנין למדים זאת: דף יד:

תשובה:

אינה נטמאת, שנאמר "ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה ערותה".

עונש ואזהרה לטמא שנכנס למקדש או שאכל קדשים

ח. מנין למדים עונש ואזהרה לנכנס למקדש כשהוא טמא, ולטמא שאכל את הקדש: דף יד:

תשובה:

1. **עונש לבא למקדש כשהוא טמא** - זה מדכתיב "את משכן ד' טמא ונכרתה", ונע"ע במש"כ לקמן תשו' יד

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דין א' .

2. **אזהרה לבא למקדש כשהוא טמא - זה מ"ולא יטמאו את מחניהם".**

3. **עונש לטמא שאכל קדשים** [אחר זריקת הדם, אבל לפני זריקה – דינו יתבאר לקמן בתשו' הבאה נושא א'] - **זה מדכתיב "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לד' וטומאתו עליו ונכרתה".** ההלכה בזה – עיין לקמן בתשו' הבאה נושא א'.

4. **אזהרה לטמא שאכל קדשים**

לפי ריש לקיש - זהו מ"בכל קדש לא תגע" ("קדש" לפי ריש לקיש היינו קדשים ולא תרומה), ותניא כוותיה דריש לקיש דהפסוק קאי על אכילה, מדהוקש קדש למקדש דכתיב ביה "בכל קדש לא תגע - ואל המקדש", [לפי הריטב"א – פוסקים לגמרי כריש לקיש, דתניא כוותיה, ומרש"י ד"ה תניא, משמע: ש"התניא כוותיה" רק לענין אזהרה לטמא שאכל].

ולפי רבי יוחנן - למדים זאת מגז"ש מבא על המקדש, דכתיב ביה "עוד טומאתו בו", והכא בטמא שאכל קדשים כתיב "וטומאתו עליו", [ר"י ס"ל בכל קדש לא תגע" קאי על איסור לנגיעה בתרומה, וריש לקיש לא גמיר גז"ש].

פוסקים :

ברמב"ם (פסולי המוקדשין פי"ח הל' יג) נפסק: כל אדם שנטמא טומאה שחייבין עליה כרת על ביאת המקדש, ואכל כזית מן הקדשים בין בקדש טהור בין בקדש טמא, במזיד, הרי זה נתחייב כרת, וכו', והיכן הוהיר על עון זה, ביולדת שהרי נאמר בה "בכל קדש לא תגע". וכאן פוסק הרמב"ם כריש לקיש, והקשו, הרי הרמב"ם פוסק כר"י – עיין לקמן בהלכה לתשו' ט', נושא א' ב', ובתשו' י' נושא ב', ובמשנה למלך פי"ב מתרומות הל' א', בשעה"מ שם, בערוה"ש פסולי המוקדשים סי' קנה, ובלח"מ פי"ט מסנהדרין הל' א'.

ט. מהו דינו של טמא שאכל מבשר קדשים לפני שזרק הדם, ושל הטמא שנגע בבשר קדשים, ומנין למדים זאת?
דף יד:

תשובה :

א. **טמא שאכל בשר לפני זריקת דמים**

לפי רבי יוחנן - אינו לוקה, ולטעמיה אזיל דיליף איסור אכילה מגז"ש, "טומאתו" "טומאתו" [כנ"ל תשובה קודמת דין 4], וכי כתיב "טומאתו" לאחר זריקה כתיב.

ולפי ריש לקיש - לוקה, דכתיב "בכל קדש לא תגע", לא שניא לפני זריקה ול"ש לאחר זריקה.

פוסקים :

ברמב"ם (פי"ז מפסולי המוקדשין הל' טז) נפסק: אינו חייב כרת על קדש שיש לו מתירין, עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתירין, אבל אם אכל את הבשר קודם זריקת הדם אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש.

ב. **טמא שנגע בקודש**

לפי רבי יוחנן - אינו לוקה.

ולפי ריש לקיש [הסובר "שבכל קדש לא תגע" קאי על קדשים] - לוקה, מדאפקיה בלשון נגיעה, [ולרבי יוחנן – פוסק זה קאי על תרומה].

פוסקים :

ברמב"ם (פי"ב מפסולי המוקדשין הל' יב) נפסק: אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טומאה שהרי פוסלן, והמטמא את הקדשים אינו לוקה.

טמא שנגע בתרומה או שאכלה

י. מה דינו של הטמא שנגע בתרומה או אכלה, ומנין למדים זאת?
דף יד:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. אזהרה לטמא שנגע בתרומה

לפי רבי יוחנן - שנאמר "בכל קדש לא תגע".

ולפי ריש לקיש - שנאמר "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב", וכו' "הוא בקדשים לא יאכל" - רש"י ד"ה אלא, איזהו דבר שהוא שווה בזרעו של אהרן, בין אנשים ובין נשים, הוי אומר זו תרומה.

תוס' (ד"ה ההוא) בשם ר' שלמה מדרוישי, מפרשים: שהיינו לפוסלו באכילה אבל לא לחייבו במלקות, (אבל המאירי בסוגיין, רש"י בזבחים דף לג: ד"ה התרומה, והתוס' שם ד"ה ההוא, סוברים: שלפי רבי יוחנן - לוקה, ועיין באמ"ה עמ' תרלז).

ב. אזהרה לטמא שאכל תרומה

לפי ר' יוחנן - שנאמר "איש איש מזרע אהרן" וכו'.

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ז מתרומות הל' א') נפסק: כהן טמא אסור לאכול תרומה. בין טמאה בין טהורה. שנאמר "איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל". אי זהו קדש שאוכלין אותו כל זרע אהרן זכרים ונקבות, הוי אומר, זו תרומה. אלא שכל טמא האוכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים, ולפיכך לוקה, שנאמר "ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא", וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה, שהרי אינה קדש.

לאו שניתק לעשה או שקדמו עשה או שאין בו מעשה

יא. האם לוקין א) על לאו שניתק לעשה, ב) האם גם באופן שבי"ד אמרו לו "קיים את העשה" וקיימו, ג) או באופן שביטל את העשה, ד) או כשלא קיימו, ה) או באופן שנתבטל העשה מאילוני, ו) על לאו שקדמו עשה, ז) על לאו שאין בו מעשה, ומדוע: דף טו-טז:

תשובה :

א. לאו שניתק לעשה

לפי רבי יהודה - אין לוקין עליו.

מרש"י (בדף יד: ד"ה כל), משמע: דאיכא תנא הסובר שלוקין, (ויש ראשונים הסוברים שלכו"ע אין לוקין על לאו שניתק לעשה, אמ"ה עמ' קמד, ובעמ' תרפ).

הגדרת החילוק אם הלאו נחשב "ניתק לעשה" או ל"לאו שקדמו עשה"

לפי תוס' (ד"ה כל לא תעשה), ולפי רש"י (דף טו. ד"ה ההוא לנתוקי - עיין ריטב"א, ובתלמידי רבינו פרץ) - אם ניתן לקיים את העשה לפני שעוברים על הלאו, הרי הוא לאו שקדמו עשה, אבל אם ניתן לקיימו רק אחר שעברו על הלאו (כ"השיב את הגזילה), הרי הוא לאו שניתק לעשה, ולפי הפנ"י והערות לנר בדעת רש"י הנ"ל, ושכדף יד: ד"ה כל לא תעשה - כדי שיקרא "לאו שקדמו עשה" צריך ב' תנאים 1. שבסדר הפסוקים יהא העשה קודם ללאו, 2. שאפשר לקיים העשה קודם ללאו, ואם חסר אחד מב' התנאים, הרי הוא נחשב ללאו שניתק לעשה, והריטב"א עצמו סובר: לאו שקדמו עשה יתכן או כשנכתב בסדר הפסוקים או שנשיית העשה קודם לעשיית הלאו.

ב. אם קיים את העשה [עכ"פ תוכ"ד להתראה ועבירת הלאו - תוד"ה הניחא]

בין לפי רבי יוחנן ובין לפי ריש לקיש לא לוקין עליו.

ג. כשביטל את העשה

לכו"ע לוקה.

בגמ' מבואר: שלפי רבי יוחנן, אם ביטל מצות עשה של "והשיב את הגזילה" או מצות עשה של "השב תשיב לו את העבוט כבוא השמש" - אין לוקה, שהרי חייב בתשלומין, ואפי' אם שרפו - לא נחשב

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ומחודרות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לביטלו, ואף במשכנו של גר ששרפו, כיון דחייב בתשלומין ושיעבודא דגר פקע.

ד. **אם לא קיים את העשה** [תוך כדי דיבור להתראה ולעבירת הלאו – תוס' הנ"ל].

לפי רבי יוחנן - כל זמן שיכול לקיים את העשה לא לוקה, דס"ל שרק אם ביטלו לוקה, [משמעות הגמ' לקמן דפים טז. טז. שהיינו דוקא כשביטלו בידיים, וכ"כ רש"י ד"ה א"ר יוחנן, ואילו המאירי כותב: שזהו גם כשהתבטל מאליו, וצ"ב], אבל אם לא ביטלו - אינו לוקה, [כן היא גירסת רש"י, התוס', והרא"ש, ושכן הלכה לפי הכלל במחלוקת רבי יוחנן לעומת ריש לקיש, ואילו לפי הרי"ף, בעל המאור, הרמב"ן והריטב"א – הגירסא להפך, דהיינו שרבי יוחנן סובר "קיימו ולא קיימו", וריש לקיש סובר "ביטלו ולא ביטלו", ולפי"ז הלכה "קיימו ולא קיימו", כרבי יוחנן, וכ"כ הש"ך יור"ד סי' רצב ס"ק יא בדעת הרמב"ם בפ"ג משחיטה הל' א-ג', ובטוש"ע שם].

ולפי ריש לקיש - "קיימו אינו לוקה, לא קיימו לוקה".

לפי שיטת רש"י בסוגייתנו [וכן משמעות שיטת התוס' סוד"ה הניחא, וד"ה במאי קמיפליגי] - לר"ל משכחת ליה מלקות אחר שעבר על הלאו, באם אמרו לו בי"ד "קיים" והוא לא קיים, אף שלא ביטלו, ולכן רק אם קיים מיד אחר שאמרו לו - אינו לוקה.

ולפי שיטת רש"י בהוליו [דף קמא, ד"ה קיימו – מובא בתוס' בסוגייתנו ד"ה הניחא, ועיין אמ"ה עמ' תרנ"ט ובהערה 106, 109] אליבא דר"ל - כל שלא קיים את המצות עשה תוכ"ד להתראה וללאו, הרי הוא לוקה, [ולפי הרמב"ן והריטב"א – לוקה רק כאשר אין כל אפשרות לקיים את העשה, אבל כשיש אפשרות – לוקה אף שבי"ד הוהירוהו לקיים].

ה. **לאו שניתק לעשה באופן שהעשה נתבטל מאיליו ולא בידים**

לפי רש"י [דף טו, ד"ה הניחא] - אינו נחשב לביטלו.

ו. **לאו שקדמו עשה**, [הגדרתו – עיין במש"כ לעיל סוף נושא א']

לפי שיטת רש"י [דף טו: ד"ה האמר, וע"ע בתוד"ה מידין] אליבא דריש לקיש - שווה הוא ללאו הניתק לעשה, שאין לוקין עליו [אלא שריש לקיש לשיטתו משכחת ליה מלקות כשבי"ד אמרו לו "קיים" ולא קיים].

ולפי רבי יוחנן - לוקין על לאו שקדמו עשה מיד כשעבר על הלאו, ולא נפטר מהמלקות אף אם אח"כ יקיים את העשה, וזאת למרות שבלאו שניתק לעשה אין לוקין, [ורש"י בדף טז. ד"ה לוקה ואינו משלח, כותב: שלפי רבי יוחנן – לוקין על לאו שקדמו עשה, ועיין בבעל המאור בפירושו השני, הסובר: שלמסקנת הגמ' גם ריש לקיש סובר שלוקין עליו, והריטב"א סובר: שפליגי והלכה כרבי יוחנן דאמר שלוקין עליו, ורבי יוחנן לא חזר בו, שהרי תירץ את מה שהקשו עליו מ"אונס", וכן סובר הלח"מ בפ"ח מסנהדרין הל' ב' אליבא דהרמב"ם, ואילו המאירי סובר שרבי יוחנן חזר בו וס"ל שאין לוקין, וכן סובר הכס"מ בפ"א מנערה בתולה הל' ז', אליבא דהרמב"ם, וע"ע ברמב"ן בחידושו ובמלחמות, ובאמ"ה עמ' תרפ].

ז. **לאו שאין בו מעשה**

לפי רבי יוחנן - העיקר הוא כדעת רבי יהודה בשם רבי יוסי הגלילי הסובר שאין לוקין עליו, ושרק הנשבע, המימר, והמקלל בשם, לוקה, ושרבי יהודה חולק על רבי יוסי הגלילי וסובר שלוקין בכל לאו שאין בו מעשה.

ולפי ריש לקיש - לכו"ע לוקין על כל לאו שאין בו מעשה. [וע"ע לקמן תשו' יד].

שבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל ככר זה

יב. שבועה שלא אוכל ככר זה אם אוכל ככר זה, האם לוקה כשאכל את של התנאי ואח"כ את של האיסור או כשאכל קודם את של האיסור ואח"כ את של התנאי, האם לוקה, ומדוע? דף טו:

תשובה:

לפי שיטת רש"י [דף טו: ד"ה וריש לקיש] - אם אכל את של התנאי ואח"כ את של האיסור, הוי התראת ודאי ולוקה, ואם אכל את של האיסור ואח"כ את של התנאי - הוי התראת ספק [עיין אמ"ה עמ' תרפג], ותלוי באם לוקין על התראת ספק - עיין בתשובה הבאה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

התראת ספק

יג. **האם לוקין מחמת התראת ספק**, [עכ"פ ב"לאו הניתק לעשה", ועיין שערי יוסר שער א' פרק ד']. דף טז.

תשובה:

לפי ריש לקיש - הדין תלוי במחלוקת תנאים בדעת רבי יהודה, וס"ל כמ"ד "לא הוי התראה".

ולפי רבי יוחנן - לכו"ע הוי התראה, ורבאמ"ה עמ' תרסו, כותב: בענין התראת ספק יש ג' חילוקים 1. כשלמותר ספק ולמותר ודאי, לדוגמא: בעדים זוממין - לכו"ע שמה התראה 2. כשלמותר ספק, לדוגמא: זורק אבן לתוך חבורת בני אדם והיו שם ישראלים ואינם ישראלים - לכו"ע לא שמה התראה. 3. כשלמותר ספק בשעת התראה, אבל יודע ודאי שיכול לבוא לידי איסור - מחלוקת ר"י וריש לקיש, ועיי"ש עוד אם לענין מיתה רבי יוחנן מודה שלא שמה התראה, עיי"ש, ובא"ת כרך יא, עמ' שטו, ערך התראת ספק.

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ז מסנהדרין הל' ד') נפסק: עבר על לאו שניתק לעשה והתרו בו ואמרו לו: "אל תעשה דבר זה שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו תלקה", ועבר ולא קיים העשה הרי זה לוקה. אף על פי שהתראה בספק היא שאם יקיים יפטר, התראת ספק התראה היא. [ברמב"ם יש סתירה מפ"ה משבועות הל' א' ב', דמשמע שם שסובר ש"לאו שמה התראה" - עיין בהגר"א ליו"ד סי' רלו ס"ק ז', ובספר "המפתח" שברמב"ם הוצאת פרנקל, בהל' ב' הנ"ל].

יד. **האם לוקין במקרים הבאים, א) הבא למקדש כשהוא טמא, ב) כהן או ישראל שגירשו את אנוסתם, ג) הנוטל את האם על הבנים, ד) המותיר מבשר הקדשים, ה) השורף את הגזילה או את המשכון, ו) האוכל עיסה בלא שהפריש פאה, ז) הממרח בלא שהפריש פאה, ומדוע?** דף טו-טז.

תשובה:

א. **הבא למקדש כשהוא טמא** [דף טו].

לפי רבי יוחנן - לוקין עליו, דס"ל שלוקין על לאו שקדמו עשה.

ולפי ריש לקיש - דינו כדין לאו הניתק לעשה, שאין לוקין עליו אלא רק אם לא קיים העשה, וכנ"ל בתשו' יא נושא ג', שלפי רש"י (בסוגייתנו) אליבא דריש לקיש - משכחת ליה שלוקה כשאמרו לו "קיים" והוא אומר "שאינו רוצה", ושלפי רש"י בחולין אליבא דריש לקיש - לוקה אף כשלא קיים את העשה תוכ"ד מההתראה ועבירת הלאו.

ב. **המגרש את אנוסתו** [דף טו-טז].

1. **אם הוא כהן** - לוקה ואינו מחזיר.

2. **אם הוא ישראל** - מחזיר ואינו לוקה, כדין לאו הניתק לעשה.

לפי רש"י (בסוגיין) - זהו אפ"י החזיר אחר כדי דיבור.

ולפי רש"י בחולין [הנ"ל תשו' יא נושא ד'] - זהו דוקא כשהחזיר תוך כדי דיבור.

3. **כשאמרו לישראל "להחזיר" ולא החזיר**.

לפי ריש לקיש - לוקה, דס"ל לא קיימו לוקה, [וכנ"ל תשו' יא נושא ד'].

ולפי מסקנת הגמ' (דף טז): **אליבא דרבי יוחנן - לא משכחת ליה ביטלו, וממילא אין מלקות, וואפ"י אם ידור נדר על דעת רבים, שהרי יש לו הפרה, היות זה לדבר מצוה, ומש"כ רש"י בדף טו, ד"ה הניחא, שמשכחת ליה מלקות באופן שמדירה - עיין פנ"י ורבאמ"ה עמ' תרנח הערה 105].**

ג. **הנוטל אם על הבנים** [דף טז].

לפי רבי יהודה - לוקה ואינו משלח.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

רש"י (דף טז. ד"ה לוקה ואינו משלח) מפרש: משום דסבר "שלח" מעיקרא משמע, ולכן לא הוי לאו שניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה שלוקין עליו, ונעיי' אמ"ה עמ' תרפ].

ולפי הבמים - משלח ואינו לוקה, דסברי "שלח" אחר לא תקח משמע, והוי ליה לאו שניתק לעשה, ולוקה רק כשביטל את העשה, לדוגמא: כשהרגה, וכן לפי ריש לקיש הסובר דבלא קיימו - לוקה.

לפי שיטת רש"י בסוגייתנו (הנ"ל תשו' יא נושא ג') אליבא דר"ל - היינו כשאמרו לו ב"ד "קיים" והוא אומר "שאינו רוצה".

ולפי שיטת רש"י בחולין (הנ"ל שם) אליבא דר"ל - היינו אף כשלא קיים את העשה תוכ"ד מההתראה ועבירת הלאו.

ד. המותר מבשר הקדשים [דף טז].

אינו לוקה, או משום שזה לא הניתק לעשה או מפני שזה התראת ספק, וכמ"ד התראת ספק - לא הוי התראה.

ה. השורף את הגזילה או את המשכון [דף טז].

אינו לוקה, אף שביטל את העשה, משום שזהו לאו שאיתא בתשלומין, נעיי' אמ"ה עמ' תרמג].

ו. האוכל עיסה בלא שהפריש פאה [דף טז].

לוקה, משום שביטל את הלאו של "לא תכלה".

ז. הממרח בלא שהפריש פאה [דף טז].

לפי ת"ק (הסובר שאחרי מירוח בטלה חזיב הפרשת פאה) - לוקה, שהרי ביטל את העשה.

לפי רבי יוחנן אליבא דרבי ישמעאל (הסובר שאפשר להפריש גם אחרי המירוח כל עוד שעדיין לא אכלו) - לוקה רק אם ביטל את העשה, כגון ע"י שיאכל את העיסה.

ואילו לפי ריש לקיש אליבא דרבי ישמעאל - לוקה גם אם לא מבטל את העשה, כנ"ל תשו' יא נושא ג', בשם רש"י שבסוגייתנו: כשאמרו לו ב"ד "קיים" והוא אומר "שאינו רוצה", ושלפי התוס' בסוגיין בשם רש"י בחולין: כשלא קיים את העשה תוכ"ד מההתראה ועבירת הלאו.

איסור בינתא

טו. מה הזדין במי שאכל תולעת, או לג דבי כרבא, ומדוע? דף טז:

תשובה:

בגמ' מבואר: שמי שאוכל "בינתא דבי כרבא" לוקה משום "שרץ השורץ על הארץ".

לפי רש"י (ד"ה בינתא) היינו תולעת הנמצאת בכרוב.

ולפי תוס' (ד"ה בינתא) - היינו דג קטן הנמצאת במחרישה, ולא במים, (וכותבים: דקמ"ל שאף שאם היה במים היה מותר, הואיל ויש לו קשקשים, אפ"ה כיון שהוא ביבשה לוקה, אבל על תולעת - כפירש"י - פשיטא ששרץ הוא ולוקים, ומאי קמ"ל, מיהו לפי הריטב"א - גם אם נמצא במים לוקה, וע"ע בחזו"א יור"ד סי' יד אות יב, מש"כ בזה. לפי הערוך לנר - רש"י ס"ל שלוקין רק בכרוב שהתלעלע במחזור, ונחשב שהתולעת רחשה על הארץ, ולפי הקנאת סופרים, על ספר המצוות שורש ט' - רש"י ס"ל שלוקין גם בכרוב שהתלעלע בתלוש, כיון שידוע שבכרוב לא גדל תולעים, וכעיש תולעת ידוע הוא שהתולעת באה מבחוזן, המאירי סובר כרש"י בפירוש "בינתא", אלא שגורס בגמ' שלוקה מדין "רמש האדמה".

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ב ממאכלות עסורות הל' יד) נפסק: אלו המינין הנבראים בפירות ובמאכלות אם פרשו ויצאו לארץ, אף על פי שחזרו לתוך האוכל, מי שאכל מהן כזית לוקה, שנאמר "לכל השרץ השורץ על הארץ" לאסור אלו שפרשו לארץ, אבל אם לא פרשו

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

מותר לאכול הפרי והתולעת שבתוכו. ובהל' טו, ובש"ע יור"ד סי' פו סעי' ו', נפסק: במה דברים אמורים, שהתלע האוכל אחר שנעקר מן הארץ. אבל אם התלע והוא מחובר, אותה התולעת אסורה כאילו פירשה לארץ שעל הארץ נבראה, ולוקין עליה. ונע"ע בדרכי תשובה מש"כ בזה.

מנין הלאוין באיסור שרץ ובבריה

טז. כמה מלקות לוקה מי שאכל נמלים בשיעור כזית באופנים הבאים: (א) כשריסק נמלים והביא עוד אחד שלם שאינו חי והשלימן לכזית ואכלם, (ב) כשריסק נמלים והביא אחד חי ואכלם, (ג) כשכולם מרוסקים, ומדוע? דף טז:

תשובה:

א. ריסק נמלים והביא עוד נמלה "חי" והשלימן לכזית

לוקה ששה, ה' משום אכילת נמלה "כברייתה", ווהואיל ובריה שלימה היא איסור, אכילתה בכל שהוא – רש"י. ועיין לקמן נושא ג', ולוקה עוד אחד משום כזית "נבילה", וזהו בין אם צירף ל"בריה" נמלה אחת גדולה מרוסקת ובין כשצירף כמה נמלים קטנים מרוסקים. (התו"ד"ה ריסק, בתחזית דבריהם כותבים: דסוגייתנו סוברת דלוקה משום "נבילה" זהו רק מפני אם סוברים איסור חל על איסור, ובסוף דבריהם כותבים דקאי גם למ"ד אין איסור חל על איסור – עיין מש"כ בזה באמ"ה הערה 104).

לרש"י (ד"ה נמלה, ובד"ה משום) - חייב ה' משום "בריה", כיון שאכל נמלה חיה. (אם לפי רש"י יש איסור בריה בשרץ מת – עיין אמ"ה עמ' תשיד).

ולפי התוס' (ד"ה ריסק) - כל שהיא שלימה זהו "חי" הכתוב בגמ', וחייב משום "בריה" אף כשאוכל נמלה מתה.

ב. ריסק נמלים והביא עוד נמלה חיה שלימה והשלימן לכזית

לפי רש"י (הנ"ל) - לוקה ו' כנ"ל, דכשכולעו הוא מת ומצטרף לכזית נבילה, (מרש"י מוכח: שמחייב על אכילת נמלה חיה משום נבילה – ועיין בזה באמ"ה עמ' תשטז).

ולפי התוס' (הנ"ל) - לוקה ה' בלבד, דחי לא מצטרף לכזית נבילות.

ג. כשכולם מרוסקים

לפי תוס' (ד"ה ריסק) - לוקה רק משום ב' לאוין, הואיל והלאו דשרצים שנכתבו לא בלשון אכילה, (דהיינו הלאוין המוזכרים בחומש ויקרא פרק יא פסוקים מא. מב) - לא לוקה עליהם אלא רק אם אוכל מהם "בריה", (הגדרת בריה – עיין לקמן תשו"יט), אבל הלאוין דשרצים שנכתבו בלשון אכילה, (דהיינו הלאוין המוזכרים שם פסוק מג) - לוקה עליהם בין אם אכל בריה אף שאין בה כזית, ובין אם אכל כזית אף שלא בריה, (לפי הריטב"א בשם הרב פינחס הלוי – חייב ה' גם כשכולם מרוסקים, המנ"ח על מצוה קסג, כתב: שכן דעת רש"י, אבל הערוך לנר בסוגיין כותב: שלרש"י אינו חייב ה', עיי"ש).

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ב ממאכלות אסורות הל' כד) נפסק: ריסק נמלים והביא אחת שלימה וצרפה לאלו שנתרסקו ונעשה הכל כזית, ואכלו, לוקה שש מלקיות. חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום כזית מנבילת הטמאים.

מלקות באכילת טבל של מעשר עני

יז. האם לוקין על אכילת טבל של מעשר עני, ומנין למדים זאת? דף טז:

תשובה:

לפי רב יוסי ובן סובר רב אסי - לוקה, שנאמר "לא תוכל לאכול בשעריך", ונאמר "ואכלו בשעריך ושבעו", מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני, ואמר רחמנא "לא תוכל", ומשמע שלוקה ואינו חייב מיתה, ורב יוסף רצה לומר שנחלקו תנאים האם לוקה, ואביי דחה דבריו. בירושלמי איתא דחייב מיתה, ולהלכה נחלקו בזה הראשונים – אמ"ה תשכה).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

קריאת שם על מעשר עני של דמאי

יח. האם צריך לקרות את השם על מעשר עני של דמאי, ומדוע? דף טז: יז.

תשובה:

לפי רבי אליעזר - אין צריך, דלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, כיון דמונא הוא אפרושי מפריש.

ולפי רבנן - צריך, דנחשדו עמי הארץ על מעשר עני, כיון דטריחא ליה מילתא.

"בריה"

יט. האם ואימתי לוקין על אכילת איסורין אף בפחות מכזית, ומדוע? דף יז.

תשובה:

אכל "בריה" - לוקה אף כשאכל פחות מכזית.

הגדרת בריה

1. ברית נשמה, והיא שלימה - לכו"ע נחשב "בריה".

לרש"י (ד"ה נמלה, ובד"ה משום) - זהו רק אם הוא חי.

ולתוס' (ד"ה ריסק) - כל שהוא שלם אף שאינו חי.

2. חיטה שלימה והיא טבל

לפי רבנן - לא נחשב לבריה, שהרי אינה "ברית נשמה", ולוקה רק באכילת כזית.

ולפי רבי שמעיון - נחשב לבריה, כיון שהיא שלימה ולוקה גם בפחות מכזית.

3. קמח

לפי רבנן - לא נחשב לבריה, ואינו לוקה.

לפי רב ביבי - רבי שמעון מודה שקמח לא נחשב בריה, כיון שהיא לא שלימה, ולכו"ע שיעורו בכזית, וצ"ל שרב ביבי חזר בו בתר דשמע לברייתא דתניא כוותיה דרבי ירמיה - אמ"ה עמ' תשלה.

ולפי רבי ירמיה אליבא דרבי שמעיון - כל האיסורים שבתורה לוקה עליהם אף באכילת כל שהוא, ולא אמרו כזית אלא רק לענין קרבן.

רש"י מפרש: דהלכה למשה מסיני היא לחלק בין מכות לקרבן, ונהריטב"א בשם רבינו מאיר, כותב:

דלמלקות כיון שאכל במזיד אחשביה לחומר איסור להתחייב במלקות - אמ"ה שם, עיי"ש.

4. גיד הנשה ונבילה

בתוס' (ע"פ הגמ' בחולין) מביאר: ש"גיד הנשה" נחשב לבריה, ונבילה לא, אף שבאה מבריית נשמה. ולכן בותביים: שההגדרה היא שרק דבר שאם נחתכנו יאבד שמו נחשב "בריה", ולכן "גיד הנשה" נחשב בריה, מפני שאם נחתכנו לא יקרא "גיד הנשה", אבל נבילה וכן חיטה (וחלב) שאף אם ייחתכו לא יאבדו את שמם - לא נחשבים ל"בריה", (וכותביים: שלשון הגמ' בריית נשמה חשיבא ליה, לדבריו דרבי שמעון קאמרי ליה, ע"ע בתוס' בחולין דף צו. ד"ה מאי טעמא, וכן בראש יוסף שכותב: שתוס' בחולין כוונתו כהתוס' במכות, ולפי הרמב"ן שם דף צט: - צריך ג' תנאים: בריית נשמה, וגם שהוא אסור מתחילת ברייתו, וגם שכולו גוף אחד מחובר, ואילו לפי הרשב"א בחולין דף צט: ולפי המאירי שם דף צז. - צריך בריית נשמה וגם שהוא אסור מתחילת ברייתו, ושם יחלק אין שמו עליו, וע"ע א"ת כרך ד', עמ' רח. ערך בריה).

פוסקים:

שו"ע (יור"ד סי' ק' סעיף א') נפסק: בריה דהיינו כגון נמלה או עוף טמא וגיד הנשה ואבר מן החי וביצה שיש בה אפרוח וכיוצא בהם, אפי' באלף לא בטלה, ואין לו דין בריה אלא אם כן הוא דבר שיש בו חיות, לאפוקי חיטה אחת של איסור, וכן צריך שיהא דבר

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

שאסור מתחילת ברייתו, לאפוקי עוף טהור שנתנבל, ושור הנסקל, וכן צריך שיהיה דבר שלם, שאם יחלק אין שמו עליו, לאפוקי חלב, וכן צריך שיהא שלם. [לפי החו"ד – השו"ע פוסק כהרשב"א, וע"ע בהגר"א ס"ק ר', המסביר, שהשו"ע פוסק לקולא שצריך את שני התנאים: את של התוס', ואת של הר"ן].

מחלוקת רבי יהודה וחכמים בנוהל אב על בנים - עיין לעיל תשו' יד נושא ג'.

דיני מצות הבאת ביכורים

כ. מצות ביכורים א) מה דינם לפני שראו פני הבית, ומה הפירוש "פני הבית", ב) מאימתי מתחיל קדושתו, ולענין מה, ג) מאימתי מותרים לכהן והיכן יכול לאוכלם, ד) האם הקריאה מעכבת, ולמאי נפק"מ, ה) האם גר חייב בקריאת ביכוריו, ומדוע, ו) האם ההנחה מעכבת, ז) האם התנופה בביכורים מעכבת, ומנין למדים זאת, ח) האם כל הפירות חייבים בביכורים, האם מצוה זו נוהגת גם בזמן הזה, ומה הדין באלו הפוסקים לפני שחרכ הבית ואח"כ הבית חרכ, או כשפוסקו אחר שחרכ הבית? דף יז. יט.

תשובה:

א. ביכורים לפני שראו פני הבית

בגמ' (בדף יט.) מבואר: שהן כחולין לכל דבריהם. [ועיין א"ת כ"ד א', עמ' תשנב ערך אכילת ביכורים, ובכרך ג' עמ' רצט, ערך ביכורים].

בתוס' (ד"ה ביכורים) מבואר: שפני הבית קובע, משום "דמצותו בפנים לעזרה", [והערוך לגר מפרש: שכונתם משיכנסו לעזרה, והרש"ש מפרש: שכונתם כניסה לחומה, וכן שיטת הרמב"ם שנכתוב בסוף נושא ב', ועיין באמ"ה עמ' תשנב, ובהערות שם], ולכן אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ [אם מדובר באופן שהכלי אוגדן – עיין ריטב"א, מנ"ח מצוה תמג, בחזו"א חר"מ ליקוטים סי' כג, ובאמ"ה עמ' תשנ"ד] - מה שבחוץ הרי הם כחולין לכל דבר, ומה שבפנים הרי הן כהקדש לכל דבריהם, [עיין משניות ביכורים פרק ג' משנה א', ובתוספתא שם פרק א' תוספתא יב, ובחזו"א שם].

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ג מביכורים הל' ב') נפסק: היו מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ, זה שבפנים חייבין עליו מיתה והרי הוא הקדש לכל דבריו, וזה שבחוץ הרי הוא חולין לכל דבריו, וע"ע בערוך לגר מש"כ בשיטת הרמב"ם].

ב. קדושתו מתחילה משיראו פני הבית [דף יט.]

ברש"י (ד"ה מאימתי) מבואר: שזהו לענין זר שאכלם לחייבו מיתה בידי שמים.

בתוס' (דף יח: ד"ה ביכורים) מבואר: שזהו לענין לחייב זר מיתה וכהן מלקות כשאכלם מחוץ לחומה, מדין "לא תוכל", [אם רש"י חולק על תוס' בזה – עיין פנ"י, בערוך לגר, ובאמ"ה עמ' תשנ"ג].

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ג מביכורים הל' א') נפסק: זר שאכל ביכורים בכל מקום חייב מיתה בידי שמים, והוא שיאכלם מאחר שנכנסו לחומת ירושלים, ובהל' ג', נפסק: כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים, מאחר שנכנסו לפנים מן החומה לוקה מן התורה, שנאמר "לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך" – והם הביכורים כמו שבארנו בהלכות תרומה.

ג. הזמן הראוי לאוכלם [דף יח:]

1. פירות הראויין לקריאה, [דהיינו שהפרישם מעצרת עד החג – רש"י] - מותרים לכהן רק אחר קריאה והנחה, [ותנופה].

2. פירות שאינן ראויין לקריאה, [דהיינו שהפרישם אחר החג עד חנוכה – רש"י]

לפי רבנו - אחר שמקיים מצות "הנחה", [ותנופה].

ולפי רבי יהודה [הסובר הנחה לא מעכבא – עיין לקמן נושא ר'] - משיראו פני הבית, [רש"י מפרש: משיכנסו לעזרה – ועיין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

אמ"ה עמ' תשסח].

הכהן מותר לו לאוכלם רק לפנים מהחומה, ועיין דף יח: תוד"ה ביכורים, ואם יצאו מחוץ לחומה וחזרו – מותרים באכילה. כמבואר בסוף תוד"ה איסורא].

ד. הקריאה "ארמי אובר אביי" [דף יז. יח: יט].

לפי רבי שמעון, רבי עקיבא, וכן לסתם משנתנו – מעכבת, ונע"ע דף יח: תוד"ה הנחה, ואם אכלם הכהן קודם הקריאה – לוקה מדין "לא תוכל לאכול בשעריך, ותרומת ידך".

לפי רבנן (דף יז. יח: –) וכן סובר רב ששת (דף יט.) – הקריאה אינה מעכבת, וכן סובר ר' אלעזר אמר רב הושעיא (דף יח: –) ומוסיף: שזהו רק בזמן שראוי לקריאה, שהוא כל עוד שלא עבר החג, [נכ"פ לענין מלקות, דכל הראוי לבילה בילה אינה מעכבת בו, וע"ע בערוך לנר על דף יח: ד"ה ביכורים הנחה מעכבת בהם], אבל אם הפריש פירות לפני החג ועבר החג ולא קרא – ירקבו, [כמבואר בגמ' בדף יח: דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. אבל הרמב"ם פ"ד מביכורים ה"ג, פוסק: דמביא ואינו קורא – עיין אמ"ה עמ' תשסח].

הגמ' (בדף יח.) מוסיפה: שלרבנן צריך שתהא ראויה לקריאה.

ה. הקריאה בביכורי גר [דף יט].

לכו"ע הקריאה אינה מעכבת, שהרי אינו יכול לומר "לאבותינו", ועיין אמ"ה עמ' תשעה ובהערה 25].

ו. ההנחה [דף יז. יח:].

לפי רבנן (דברי שמעון בדף יז., וכן סובר רב ששת) – מעכבת, דשנה בהם הכתוב, דכתיב "והניחו" וגם כתוב "והנחתו", [הרמב"ם פ"ג מביכורים הל"ג והל"ד פוסק כחכמים, שאם אכלן הכהן קודם הנחה – לוקה, וקריאה אינה מעכבת, ע"ע בערוך לנר ה"ל].

ולפי רבי יהודה – הנחה לא מעכבת, [דהפסוק "והנחתו" מלמדנו חיוב תנופה – רש"י דף יח: ד"ה הא רבי יהודה], ולכן כהן שאכלן לפני שיראו פני הבית [כנ"ל נושא ג'] – אינו לוקה על אכילתם, ואף שאוכלם לפני ה"הנחה".

לפי שיטת רש"י (דף יח: ד"ה מאן) – ראב"י סובר כרבנן שהנחה מעכבת.

ולפי התוס' (שם ד"ה ומאן) – ראב"י סובר כרבי יהודה שהנחה לא מעכבת, [ועיין מהר"ם שכותב, שהתוס' אליבא דראב"י לית ליה הנחה כלל, ואיכא בזה ג' מחלוקות בדבר].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ג מביכורים הל' ג') נפסק: כהן שאכל ביכורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפניו מן החומה, לוקה מן התורה, שנאמר "לא תוכל לאכול בשעריך וגו'" ותרומת ידך" (דברים יב, יז) והם הביכורים כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן אם אכלן הכהן בירושלים קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ. לפי שהן טעונין הנחה בעזרה שנאמר "והנחתו לפני מזבח ד' אלקיך", ובהל' ד', נפסק: ומשיניחם המביאם בעזרה הותרו לכהן ואף על פי שנעדיין לא התוודה עליהן, שאין הקריאה מעכבת אכילתן.

ז. התנופה [דף יח:].

לכו"ע אינה מעכבת, ולכן אם כהן אכלן לפני שנעשה בהם תנופה – אינו לוקה].

המקור לדין תנופה בביכורים:

לפי רבי יהודה – למדים זאת מ"והנחתו", דלא שנה עליו הכתוב לעכב.

ולפי ראב"י – למדים זאת מגז"ש משלמים, דבביכורים כתיב "ולקח הכהן הטנא מידיך", ובשלמים כתיב "ידיו תביאנה את אשי ד'".

לשיטת רש"י (דף יח: ד"ה הא, מאן, ראב"י): הוא אינו דורש כר' יהודה.

ולשיטת התוס' (ד"ה ומאן): ראב"י דורש גם כר"י, ומצריך לכתחילה ב' תנופות, ושת"ק לית ליה

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

דין תנופה כלל, ורבי יהודה מצריך לכתחילה תנופה אחת, (בביאור שיטת ר' אברהם בר' יצחק המובא בתוס' – עיין מהר"ם, בערוך לנר, ובתוס' שאנץ, וע"ע במש"כ על מסכת סוכה פ"ד תשר' נד).

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ג מביכורים הל' יב) נפסק: ומוריד הסל מעל כתיפו ואוחזו בשפתיו והכהן מניח ידו תחתיו ומניף וקורא, "ארמי או בד אבי וירד מצרימה" וגו' עד שגומר כל הפרשה, ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וישתחוה ויצא. ומניין שהן טעונין תנופה שנאמר "ולקח הכהן הטנא מידך" לרבות את הבכורים לתנופה. (הערוך לנר סובר, שלפי הרמב"ם – תנופה מעכבת).

ח. פירות החייבים בכיכורים, ודין כיכורים שלא בפני הבית (דף יט.)

1. **ביכורים אינם אלא משבעת המינים ובפני הבית, התוס' (ד"ה מה) מביאים משנה (בפ"ב מביכורים מ"ג):** שאם הופרשו לפני חורבן הבית (ולא הספיקו להניחו – תוד"ה וא"י) וחרב הבית - אסורים באכילה ואף לכהנים, ואם הופרשו אחר שחרב הבית - אינם קדושים כלל וחולין הן, (וע"ע באמ"ה עמ' תשנח).

מתוס' (ד"ה וא"י) משמע: שאם הונחו לפני הבית - נאכלין לכהנים אף אחר החורבן, (והרמב"ן חולק וסובר שלא נאכלין – אמ"ה עמ' תשנח).

2. **רש"י (דף יז: ד"ה ביכורים) מביא: שלפי רבי שמעון - מותר לאונן לאכול ביכורים.**

דיני מעשר שני

כא. בסוגייתנו מדף יז. עד דף יט. נאמרו דיני מעשר שני, מה הם? דף יז. יט.

תשובה :

1. מותר לזרים, 2. אונן אסור לאוכלו וכו"ש שאר הקדשים – זבחים קא, 3. טעון כסף צורה, 4. אסור לאוכלו מחוץ לחומה, 5. בזמן שביהמ"ק קיים - טעון הבאת מקום, אבל בזמן הזה (אלויבא דרבי ישמעאל) אינו טעון הבאת מקום, מדהוקש מעשר לבכור. (ועיין א"ת כר"ך א'. עמ' תשנח, ערך אכילת מעשר שני).

לפי שיטת רש"י (ד"ה ה"ג) - זהו רק למ"ד "קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא לעתיד לבוא", ואף אם גדל בפני הבית וחרב הבית לפני שהספיק להביאו (עיין תוד"ה וא"י, אבל למ"ד "קידשה לעתיד לבוא" טעון הבאת מקום, (מחלוקתם – עיין במש"כ על מסכת "מגילה" פרק א' תשר' נד).

ולפי שיטת תוס' (ד"ה וא"י) - לכו"ע אינו טעון הבאת מקום היות ונפגם המזבח, (וכן נפסק ברמב"ם פ"ב ממע"ש הל' א', ובטורש"ע יור"ד סי' שלא סעני' קלה, וע"ע בספר עיר הקודש והמקדש חלק ג' פרק ז').

בתוס' (דף יט. ד"ה מה, ע"פ המשנה במסכת ביכורים) מבואר: שהמעשר אוסר (את הגורן לפני שהופרשו, וע"ע בר"ש שם), ויש לה שיעור ונוהג בכל הפירות, בפני הבית ושלא בפני הבית.

עוד מבואר בתוס' (ד"ה א"י): שאף מ"ד שקדושת הבית קידשה לשעתה ולא לעתיד לבוא, יכול לסבור שקדושת הארץ כן קידשה לעתיד לענין מעשרות, ולא תליא הא בהא, וממילא אף שלא בפני הבית החיוב הוא מדאורייתא, (וע"ע בתוס' ביבמות דף פב: ד"ה ירושה, ובמסכת זבחים דף ס': ד"ה מאי. תוכן דבריהם – עיין מש"כ על מסכת "מגילה" שם. בהערה שבסוף התשובה. לקמן בדף יט: ובדף כ: מבוארים עוד דינים בידינו מעשר שני – עיין מש"כ לקמן תשר' כז).

דיני תודה ושלמים, בכור, חטאת ואשם, עולה

כב. אלו דינים ואיסורים שאין בהם מלקות, נאמרו בסוגייתנו על תודה ושלמים, בכור, חטאת, אשם, ועולה? דף יז: יט:

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה :

א. תודה ושלמים

1. אינם קדושים מרחם, 2. מותרים לזרים, 3. טעונים מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, 4. טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, 5. יש בהם שתי אכילות, אכילת הקדש ואכילת חולין ע"י פדיון. 6. יצאו מחוץ לחומה - אסור לאוכלם, [אם יש מלקות לאוכלן מחוץ לחומה - עיין לקמן בתשובה הסמוכה].

ב. בכור

1. קדשים קלים, 2. קדושתו מרחם, 3. יש בו שתי אכילות, 4. טעון הבאת מקום, 5. בזמן הזה - אסור באכילה ולא מהני הבאת מקום, ואף באופן שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, מפני שדין הבשר כדין הדם.

לפי שיטת רש"י (דף יט. ד"ה אפי' בכור) - זהו רק למ"ד "לא קידשה לעתיד לבוא", אבל למ"ד "קידשה לעתיד לבוא" - יקרב ויאכל.

ולפי שיטת תוס' (שם ד"ה ואי) - רק למ"ד "קידשה לעתיד לבוא" אנו צריכים לומר שדין הבשר כדין הדם ולא יאכל, אבל למ"ד "לא קידשה לעתיד לבוא" פשיטא שאסור באכילה כדין מי שאוכל חוץ לחומה.

6. יצא חוץ לחומה - אסור לאוכלו, [אם יש מלקות לאוכלן מחוץ לחומה - עיין לקמן בתשובה הסמוכה].

7. עוד מבואר בגמ' (דף יט., ועיין ברש"י שם): שבכור בעל מום נאכל בכל מקום, ונאכל בטומאת הגוף ובטומאת עצמם, אף שעדיין אסור בגיזה ועבודה.

ג. חטאת ואשם

1. אינם קדושים מרחם, 2. קדשי קדשים, 3. עיקרם לכפרה, 4. יש בהם שתי אכילות, 5. אינם כליל, 6. יצאו מחוץ לחומה - אסור לאוכלם, [אם יש מלקות למי שאכלן מחוץ לחומה - עיין לקמן בתשובה הסמוכה].

ד. עולה

1. עיקרו לא בא לכפרה, 2. יש בו אכילה אחת, שהרי הוא כליל לד', 3. יצא מחוץ לחומה - אסור לאוכלו, [אם יש מלקות למי שאכלן מחוץ לחומה - עיין לקמן בתשובה הסמוכה].

נג. כמה מלקות ואיסורים מתחייב מי שאוכל תודה ושלמים, בכור, חטאת ואשם, ועולה, לפני זריקה, ולאחר הזריקה, בתוך הקלעים ומחוצה לה, בתוך החומה ומחוצה לה? דף יז. יט.

תשובה :

א. האוכל תודה ושלמים מחוץ לחומה

1. **אם האכילה היתה אחרי הזריקה** - לוקה משום "לא תוכל לאכול", [ודוקא כשאכל כזית - תוד"ה ולילקי משום זה, וכן הדין בכל מקום שנכתוב לקמן שחייב מלקות על האכילה].

2. **אם האכילה היתה לפני הזריקה** - מתווסף איסור של "לא תוכל" ש"לפני זריקה", [ותשובה זו ותשובה הסמוכה מקורן מהברייתא דרבי שמעון - יש ראשונים הסוברים שרבנן חולקים על רבי שמעון, ולדידהו קרא ד"לא תוכל לאכול בשעריך" קאי רק על אכילת חוץ לחומה, אבל הרמב"ם סובר שרבנן לא חולקים על רבי שמעון אלא רק בביכורים כנ"ל, אבל אינם חולקים עליו בעיקר דרשותיו - אמ"ה עמ' תשנג, ועיין מהר"ם דף יח: תוד"ה זר].

ב. האוכל בכור**1. אם אכלו לפני זריקה בתוך החומה**

לפי רש"י - לוקה רק אחד, משום של "לא תוכל לאכול" ש"לפני זריקה".

ולפי הל' לכו' נראה שבתוס' (ד"ה איסורא) - ישראל לוקה אחד משום זר.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויטפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

ולפי ר"י - לוקה שנים, משום שני הטעמים.

2. ישראל שאכלו לאחר זריקה בתוך החומה

לפי רש"י - לא לוקה כלל.

ולפי ר"י והל"בן נראה" - לוקה אחד משום זר.

3. ישראל או כהן שאכלו מחוץ לחומה - לוקה כהנ"ל דינים 2, 1, אך לכל שיטה מתווסף עוד מלקות של "מחוץ לחומה".

ג. האוכל חמאת ואשם

1. כשאכלם בתוך הקלעים לפני זריקה

לפי רש"י - הן ישראל והן כהן לוקה רק אחד משום "לפני זריקה".

לפי ה"לבו נראה" שבתוס' - אינו לוקה כלל.

ואילו לפי שיטת ר"י - כהן לוקה משום לפני זריקה, ואילו ישראל לוקה גם משום "לא תוכל" דזר.

בגמ' (דף יח:) מבואר, שדעת רב גידל אמר רב: שאינו לוקה, [או דקאי אליבא דרבנן דפליגי ארבי שמעון. ואם נימא דלא פליגי ו"ל דפטור רק מלאו ד"זור לא יאכל קודש". אבל לא בא למעט מלקות משום לאו ד"לא תוכל" דלפני זריקה - עיין מהר"ם, ובאמ"ה עמ' תשסד ובהערות 49, 61.]

2. כשישראל אכלם בתוך הקלעים לאחר זריקה

לרש"י ול"לבו נראה" - לוקה רק אחד משום "זור לא יאכל קודש".

ולפי ר"י - לוקה עוד אחד, משום "לא תוכל" דזר.

3. כשאכלם מחוץ לקלעים בתוך החומה

לרש"י - לפני זריקה לוקה אחד משום לפני זריקה, ולאחר זריקה לוקה רק משום "בשר בשדה טריפה לא תאכלו".

ל"לבו נראה" - בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה לוקה שנים, אחד משום "חוץ לקלעים", ואחד משום "בשר בשדה".

ואילו לשיטת ר"י - מתווסף על שיטתו הנ"ל דין 2, 1 עוד מלקות משום חוץ לקלעים, דהיינו שלפני זריקה כהן לוקה שנים וישראל שלוש, [לפני זריקה אינו לוקה משום "בשר בשדה". הואיל ולכהנים לא חזי. ולאחר זריקה כהן לוקה אחד משום "לא תוכל" מלבד "בשר בשדה", וישראל שנים מלבד "בשר בשדה".]

4. כשאכלם מחוץ לחומה - לכו"ע מתווסף מלקות של "חוץ לחומה".

ד. האוכל עולה

1. בתוך החומה מחוץ לקלעים

לפי ר"י - אם לפני זריקה זר לוקה ארבעה, ומשום: זר. חוץ לקלעים. לפני זריקה. אוכל עולה, וכהן שלשה, ואם לאחריה - זר לוקה שלשה, וכהן שנים.

לפי רש"י ולשיטת ה"לבו נראה" - אינו לוקה משום "מחוץ לקלעים", אבל חלוקים ביניהם, כדלהלן:

לפי רש"י - אם לפני זריקה לוקה אחד, "לא תוכל" של לפני זריקה, ואם לאחר זריקה, אינו לוקה כלל משום "לא תוכל".

ול"לבו נראה" - בין לפני זריקה ובין לאחר זריקה לוקה אחד משום "לא תוכל" דעולה.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ד

2. האוכלו מחוץ לחומה - מתווסף על הדין הקודם עוד מלקות משום חוץ לחומה.

בגמ' (דף יח:) מבואר: דלוקה משום "כל שבכליל תהיה" בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו, ואך באמ"ה עמ' תשנן, ובהערה 4, מובא מחלוקת ראשונים, אם לאו זה נחשב "ללאו שבכללות" ואין לוקין עליו.

כד. קטני קטנים [וקטנים קלים] שהוליאוס מחוץ לחומה והחזירום, האם גם יט את האיסורים והמלקות שנאמרו לעיל?

תשובה:

בתוס' (ד"ה איסורא) מבואר: שחטאת שהוציאנה מחוץ למחיצתו - לוקה אף באופן שהאכילה היתה בפנים, משום "בשר בשדה טריפה לא תאכלו", [אם דבריהם אמורים גם על קדשים קלים - עיין מהרש"א ובאמ"ה עמ' תשנן].

ביכורים, מעשר ובכור, שלא בפני הבית

כה. האם ביכורים, מעשר ובכור, נוהגים אף שלא בפני הבית?

תשובה:

א. ביכורים

נוהג רק בפני הבית, ואף למ"ד "קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא", אבל שלא בפני הבית איסורים באכילה ואף לכהנים [כנ"ל תשובה כ', נושא ח'].

ב. מעשר

נוהג אף שלא בפני הבית.

לפי רש"י - למ"ד קידשה לעתיד לבוא - טעון הבאת מקום.

ולפי התוס' - לכו"ע אינו טעון הבאת מקום כיון שנפגם המזבח, [כנ"ל תשובה כא].

ג. בכור

לפי שיטת רש"י - כנ"ל במעשר.

לפי שיטת התוס' - לכו"ע הבכור אסור באכילה, ואי אפשר להביאו כיון שנפגם המזבח, [כנ"ל תשובה כב נושא ב'].

קדושה ראשונה אם קידשה לשעתה ולעתיד לבוא

כו. האם קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא?

תשובה:

לפי שיטת רש"י אליבא דרבי ישמעאל - לא קידשה לעתיד לבוא.

ולפי שיטת תוס' אליבא דרבי ישמעאל - קידשה לעתיד לבוא.

ברש"י ובתוס' (בסוגייתנו) מבואר: שאף למ"ד לא קידשה לעתיד לבוא היינו רק קדושת הבית, אבל קדושת הארץ לכו"ע לא בטלה, [והרמב"ם בפ"ו מהל' בית הבחירה הל' יד-טז, סובר איפכא, שקדושת הבית לא בטלה, וקדושת הארץ בטלה, והראב"ד סובר שתלוי זה בזה - אמ"ה עמ' תשננה, מחלוקתם - עיין במש"כ על מסכת "מגילה" פרק א' תשו' נד, ולעיל תשו' כא].

דיני מעשר שני שלא נפדה

כז. מעשר שני שלא נפדה (א) האם מותר לאוכלו כשהאדם טמא, (ב) כשהם טמאים, ומנין למדים זאת, (ג) מה לומדים מהפסוק "לא תוכל שאתו" (ד) מה הדין לאוכל מעשר שני לפני שראו פני החומה ולאחר שראו, (ה) הוא בחוץ ומשאו בפנים או כשהוא בפנים ומשאו בחוץ על כתיפו או

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

על קניא, האם נחשב שהפירות ראו פני החומה ו) פירות טבל שעברו בירושלים, האם נחשב שהפירות ראו פני החומה? דף יט: כ.

תשובה:

א. ממא שאכל בירושלים מעשר שני מהור שלא נפרה

לוקה, והרמב"ם פ"ג מהל' מעשר שני ה"א, פוסק: שאין לוקין על אכילת מעשר שני בטומאה בין בטומאת הגוף ובין בטומאת עצמן אלא כשאכלן בירושלים – אמ"ה עמ' תשפ"ו, שנאמר "נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים" וכן מבואר בגמ' דף יט: ומכאן הקשה הרמב"ן על הרמב"ם שם שכותב "שלא ביערתי ממנו בטמא" הוא אזהרה לאוכל מעשר שני בטומאה בין בטומאת עצמן בין בטומאת הגוף – עיין אמ"ה עמ' תשפ"ו.

ב. מהור שאכל מעשר שני ממא שלא נפרה

לוקה, שנאמר "לא ביערתי ממנו בטמא", וואם אכלם מחוץ לירושלים – עיין בדין הקודם.

ג. מ"לא תוכל שאתו" לומדים:

1. **מעשר שני שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים**, (זהו המימרא של רבי אליעזר, ויש גורסים אלעזר) שנאמר "כי לא תוכל שאתו" ואין שאת אלא אכילה. [ומזה שלא כתב "לאוכלו" דורשים גם את הדרשה הבאה].

2. **מעשר שני טהור פודין אותו אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה, דהכתוב תלה הדבר לא בריחוק אלא בנטיילה**, מדכתיב "שאתו" והיה יכול לכתוב "ליטלו".

ד. מעשר שני שלא פראו

1. האוכלם לפני שראו פני החומה

אינו לוקה, ואופן הלימוד עיין בגמ' דף יט:], ומבואר בתוס' (ד"ה אמר): דמ"מ עובר על עשה, של "וצרת הכסף בידיך", [וכ"כ הריטב"א, ומוסיף: שיתכן שהאיסור הוא מדכתיב "לפני ד' תאכלנו" ולא בחוץ. ולא הבא מכלל עשה – עשה. ברמב"ם פ"ב ממע"ש הל' ו', נפסק: שמכין אותו מכת מרדות, הכס"מ כותב: שהרמב"ם גם ס"ל כתוס' שעובר על עשה, אך יש שכותבים: שלפי הרמב"ם מעשר שני לפני שנכנס לירושלים ליכא איסור מדאורייתא כלל, דהיינו אפי' לא ביטול עשה – עיין אמ"ה עמ' תשפ"ו. לפי שיטת רש"י בב"מ דף צ. ד"ה הא, ובדף נד. ד"ה הא, ובד"ה דכו"ע חומש, וביומא דף ט. ד"ה נפרשו – האוכל מעשר שני מחוץ לחומה לוקה אף אם עדיין לא ראה פני החומה, בביאור שיטתו – עיין ערוך לנר בסוגיין, ובמצפה איתן על מסכת ב"מ].

2. אם ראו פני החומה והוציאם לחוץ ואכלם בחוץ - לוקה מ"לא תוכל".

פוסקים:

ברמב"ם (פ"ב ממע"ש הל' ו') נפסק: אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים שנאמר "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' (דברים יב, יז), "ואכלת לפני ד' אלקיך" (דברים יב, כג), כיון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה, אבל אם אכלו קודם שיכנס לירושלים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם.

ה. הוא בחוץ ומשאו בפנים, ולהיפך [דף יט: כ].

1. **הוא בחוץ ומשאו בפנים - קלטוהו מחיצות לאכלם בירושלים ואינו יכול לפדותם.**

2. **הוא בפנים ומשאו בחוץ ועל כתיפו - עיין בקונטרס ד"ה מהו - חייב לאוכלם בירושלים ואינו יכול לפדותם.**

לפי גירסת הריב"ן - זהו מדכתיב "כי ירחק ממך המקום" ממך ממילואך. [התוס' שם מביאים ש"ג "ממך" מגופך והרי גופו בפנים, ודחוהו, עיי"ש. שיטת הרמב"ם אינה כהתוס' – עיין בהמשך].

ומבואר בתוס' (ד"ה הוא): שרק באופן שהמשא נישא על האדם אזלינן בתר גופו, אבל אדם שגופו בירושלים ופירות המעשר שני בעירו פשיטא שיכול לחללם.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויספיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב ממע"ש הל' ח') נפסק: היה הוא בפנים ומשאו בחוץ. אפי' היה אווזו אותו בקנה, הואיל ולא נכנס המעשר הרי זה מותר לפדותו, שם בצד החומה. [בביאור שיטת הרמב"ם – עיין באמ"ה עמ' תשפב, ובהערות 24, 25, ובערוך לנר בסוגיין].

3. הוא בפנים ונקיט משאו בקניא

לפי רב פפא (דף יט:) - הוי ספק אם נחשב כפנים ואסור לפדותם.

התוס' (דף כ. ד"ה רבינא) סוברים: שבעיית רב פפא נפשטה לחומרא, [אבל הרמב"ם פוסק שבעיית רב פפא נפשטה לקולא – ועיין אמ"ה עמ' תשצג].

ולפי רבינא (דף כ.) - דין הפירות כראו פני החומה ואסור לפדותן.

הריב"ן (ד"ה רבינא) מפרש: שאם אח"כ הרחיקם ואכלם - לוקה מ"לא תוכל", [משמע שאם יאכל במקום שהאדם נמצא אינו לוקה, משום שנחשב בתוך החומה – עיין מהרש"א].

ואילו לפי התוס' (ד"ה רבינא) - לוקה אף כשאוכל במקומו, שהרי אינו בפנים לגמרי, ושרק לענין פדיון דינו כפנים שאי אפשר לפדותו, [כן הוא לפי המהרש"א, וע"ע באמ"ה עמ' תשצד].

4. ואם הוא בחוץ ומשאו בקניא - לכו"ע דין הפירות כלא ראו פני החומה.

1. פירות טבל שנכנסו לירושלים והוציאום [דף כ.]

1. אם יצאו מירושלים לפני שנגמרה מלאכתן, ועדיין לא הופרשו

לפי רבי שמעיון בן יהודה בשם רבי יוסי - בין לב"ש ובין לב"ה כיון שיצאו לפני שנגמרה מלאכתן לאו כמו שהורמו דמי, ויכול לפדות מעשר שני שלהם, ויאכל בכל מקום. [ת"ק חולק על רבי יוסי, וקיי"ל כת"ק – עיין בהערה שבסוף נושא הבא].

2. אם נגמרה מלאכתן ועברו בירושלים ויצאו לפני שהופרשו

לפי רבי שמעיון בן יהודה בשם רבי יוסי אליבא דבית שמאי - יחזיר מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים, דקסברי מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמי, שאסור לפדותן, ואם אכלן מחוץ לירושלים - לוקה.

ולפי בית הלל - יפדה ויאכל בכל מקום, דס"ל לאו כמי שהורמו דמי.

רבה [י"ג רבא] סובר: שבית הלל ס"ל: 1. פירות טבל שנכנסו לירושלים מותר להוציאם ולפדותם, משום שמחיצות לקלוט [לענין שאם נכנסו לא יצאו] דרבנן הוא, 2. כי גזרו רבנן [לאסור פדייה מחוץ לירושלים] דוקא כשנמצאים בעינם, [דהיינו על פירות מעשר שני ממש]. 3. אף שעל פירות טבל לא גזרו לאסור להוציאם ולפדותם, מ"מ אם אכלם מחוץ לחומה בלא פדיון - מודים בית הלל שלוקה משום "לא תוכל", הואיל ולענין אכילתן בלא פדיון, המחיצות קולטות מדאורייתא. [להכה: קי"ל כדעת ת"ק הסובר בפ"ג ממעשר שני משנה ו', שבפירות שנגמרה מלאכתן – לא נחלקו ויחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים, על מה נחלקו על פירות שלא נגמרה מלאכתן, וקיי"ל כבית הלל שיפדה ויאכל בכל מקום – אמ"ה עמ' תשצב].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב ממע"ש הל' ט') נפסק: מעשר שני שנכנס לירושלים, אפי' של דמאי, אסור להוציא משם שכבר קלטוהו מחיצות, וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנאמר "ואכלת לפניך ד' אלוקיך" (דברים יד, כג). עבר והוציא, או שיצאו בעגלה, יחזרו ויאכלו בירושלים, וקליטת מחיצות מדבריהם, אפי' מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה, שהוא מדבריהם, מחיצות קולטות אותו ואסור להוציא, אבל מעות מעשר שני נכנסין לירושלים ויוצאין. ובהל' י', נפסק: פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו, אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפירות אחרות, שלא נכנסו לירושלים, אלא יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים, ואינו נפדה בחוץ אפי' עשה כל הפירות האלו מעשר שני אחר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו, יחזרו ויאכלו בירושלים, חומר הוא במחיצות ירושלים, הואיל וקלטו – קלטו. [וע"ע בכס"מ, ובאבי עזרי פ"ה מאישות הל' ד'].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

איסור "קרח"

כח. הקורח קרחה בראשו למת, כמה מלקיות הוא עובר, מנין למדים זאת, ומהו שיעור הקרחה להתחייב עליו? דף כ. כ:

תשובה:

א. הקורח ארבע או חמש קרחות בראשו על המת

1. מנין המלקות - כמנין הקרחות, והוא שהתרו בו על כל קרחה וקרחה, וחייב בין אם קרח ביד ובין אם קרח בסם.

הריב"ן (ד"ה נשא) מפרש: שחייב רק אם עשה באופן שלא יצמח במקום הזה שיעור, [מהנימוק"י משמע: שהקורח בכלי - פטור, והלבר"ש יור"ד קפ ס"ק ט', פוסק כהסמ"ק שמחייב בזה, עיי"ש].

2. המזוהרים - כהנים הוזהרו על כך ממה שנאמר "לא יקרחו קרחה בראשם", וחייב על כל הראש כבין העיניים, וישראל הוזהרו בזה, מגז"ש "קרחה" "קרחה". [לפי הנימוק"י - איסור קרחה יש גם על מי שתולש את זקנו על מת, הרש"ש מקשה: שהרי כתוב "בראשם", ושכן נראה מהגמ' והפוסקים, וסיים: שצ"ל דט"ס הוא בנימוק"י].

פוסקים:

בשר"ע (סי' קפ סעי' ט') נפסק: קרחה הוא שתולש משער ראשו על המת בכל מקום. בראש בין ביד בין בסם. ובסעי' י', נפסק: קרחה אחת על חמישה מתים אינו חייב אלא אחת. [וכן סוברים הרא"ש סי' ב' ג', והטור, אבל לפי החיטוב מצוה תסח - הקורח קרחה אחת על ה' מתים, חייב ה' מלקות, ועיין במנ"ח שם מש"כ בזה], אבל אם קרח חמש קרחות על מת אחד חייב על כל אחד ואחד.

ב. הטביל אצבעותיו בסם והניחן בחמשה מקומות בבת אחת

חייב חמשה מלקיות, גם כשהתרו בו רק התראה אחת, הואיל ועשאן בבת אחת, [ועיין ריב"ן במשנה ד"ה חייב, ובגמ' ד"ה ואותבינהו, ובתוד"ה לא צריכא].

ומבואר בתוס': דלוקה ה' רק אם זה בה' מקומות רחוקים קצת זה מזה, ויש הפסק שיעור והרש"ש מגיה: שיעור בין זה לזה.

ג. הטביל אצבעותיו בסם והניח במקום אחד

בתוס' מבואר: שחייב רק מלקות אחת, כל שאין הפסק שיעור, [ולפי הגהת הרש"ש "שיעור", בין קרחה לקרחה].

ד. כשהניח בחמשה מקומות זה אחר זה תוך כדי דיבור, ובהתראה אחת**1. מנין המלקות**

תוס' (ד"ה לא צריכא) כותבים: שמפירוש הריב"ן משמע שאינו חייב אלא אחת, אבל על השאר פטור, דיכולים לומר ששכח ההתראה.

ולפי התוס' (ד"ה לא צריכא) - לוקה חמשה דמהגמ' בקידושין מוכח, שאי אפשר לומר ששכח את ההתראה. כיון שהתחיל לעבור תוך כדי דיבור להתראה. [הערוך לנר לומד, שהרמב"ם סובר לא כהתוס'].

2. שיעור קרחה להתחייב בו מלקות

לפי אחרים, וכן סובר רב הונא - כדי שיראה מבשר הראש ערום.

ולפי תנא שני - כשתי שערות, ואיבא דמפיק שתי שערות וסובר שהשיעור בכעדשה.

ולפי רבי יוחנן משום ר' א - בכגריס. [וכן פוסק הרמב"ם, והרא"ש סי' ג' מדייק שכן דעת הרי"ף, וחולק עליהם ופוסק לחומרא, דהיינו שהשיעור הוא "בשתי שערות", והטור מסיים: מיהו איסורא איכא אפי' בשערה אחת, לפי הביאור הגר"א - ס"ק יב - זהו מדין חצי שיעור, ע"ע בב"י ובריטב"א].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 05276-123000 02-5822919

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

בשו"ע (יור"ד סי' קפ סעי' ט') נפסק: ושיעורו כדי שיראה בראשו כגריס פנוי בלא שיער, ויש אומרים שתי שערות, ויש מי שאומר דאיסורא איכא אפי' בשער אחד.

הנוטל שערה אחת או שתיים מראשו על מת או בשבת

כט. הנוטל שערה אחת או שתיים מראשו, (א) על מת, (ב) בשבת, (ג) כשמלקט לבנות מתוך שחורות ביום חול או כזנת, כמה איסורים הוא עובר, ומדוע? דף כ:

תשובה :

א. על מת

הדין שנוי במחלוקת תנאים ואמוראים, כמו שנתבאר בתשובה הקודמת, נושא ד' דין 2, עיי"ש.

ב. המלקט בשבת

לפי ת"ק - באחת אינו חייב, ונע"ע בנושא הבא דין 2, ובשתיים חייב.

ולפי רבי אליעזר - אפי' באחת חייב.

ג. במלקט לבנות מתוך שחורות

1. **אם כשליקט בימות החול - אסור אפי' בשערה אחת, משום "לא ילבש גבר שמלת אשה"**. [ליקוט השערות
אם איסורו מדאורייתא - עיין ברמב"ם פ"ב מע"ז הל' ב' בנ"כ שם, ובאמ"ה עמ' תתסו].

2. **אם כשליקטן בשבת - חייב גם משום שבת. בתוס' מבואר: שזהו רק לפי רבי יהודה הסובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב.**

איסור שריטה

ל. מה הדין לשורט בגופו 1. בידו או בכלי, 2. שריטה אחת או יותר, ומנין למדים זאת, (א) למת אחד או לכמה מתים, (ב) על ביתו שנפל או על ספינתו שטבעה, (ג) על עבודת כוכבים, ומדוע? דף כ: כא:

תשובה :

א. השורט על מת [ועיין א"ת כרך ה' עמ' רי ערך גרידה ושריטה]

1. **אם שריטה אחת על המת - לוקה, שנאמר "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם"**.

2. **שרט חמש שריטות על מת אחד - לוקה חמש, שנאמר "ושרט",** [ועיין היטב פי' ריב"ן ד"ה ת"ל שבת, ובמשנה ד"ה חייב, במהרש"א, במהר"ם, וברש"ש שם], **לחייב על כל שרט ושרט,** [לפי הרמב"ם פי"ב מהלכות ע"ז הי"ב - זהו דוקא כשהתרו בו על כל אחת ואחת, ויש חולקים על הרמב"ם - א"ת כרך ה' עמ' ריד, וע"ע לעיל תשר' כח נושא ד' דין 1].

3. שרט שריטה אחת על חמשה מתים

לפי רבי יוסי [וכן פוסק שמואל] - לוקה חמש, דכתיב "לנפש", לחייב על כל נפש ונפש, וקסבר "שריטה וגדידה אחת היא", וכתיב בגדידה "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וכו' למת", [אם הלימוד מ"למת", או מלנפש - עיין רש"ש].

ולפי תנא דברייתא (ריש דף כא) - אינו חייב אלא אחת. [ולכאורה כן סובר גם ת"ק דר' יוסי, ועיין רש"ש].

4. דעת שמואל כדעת רבי יוסי הסובר שריטה וגדידה אחת היא, ולכן השורט בין בכלי ובין ביד חייב.

לפי הריב"ן (ד"ה המשרט) - חייב משום שני לאוין, משום "משרט" ומשום "מגדד", [נשיתת הרי"ף ושיטת הראב"ד בביאור סוגיין - עיין אמ"ה עמ' תתלו, תתלז, ותתלח, ובהגהות חדשות על הסמ"ק, מצוה עד אות ב', ובא"ת שם].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02-123000-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב מע"ז הל' יב) נפסק: השורט שריטה אחת על המת לוקה שנאמר "ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם" (ויקרא יט, כח), אחד כהן ואחד ישראל, שרט שריטה אחת על חמש מתיים, או חמש שריטות על מת אחד לוקה חמש, והוא שהתרו בו על כל אחת ואחת, וכן נפסק בשו"ע ס"ק ד' סי' קפ סעי' ז'. לפי המנ"ח על מצוה תסז – אם שרט בבת אחת בחמשה מקומות לוקה חמש גם אם היתה רק התראה אחת – כדין קרחה המוזכר לעיל תשו' כח נושא ב', עיי"ש, וכ"כ הריב"ן במשנה ד"ה חייב – והטורי אבן כותב: שגם הרמב"ם סובר כן. ובהלכה יג, נפסק: גרידה ושריטה אחת היא, אלא שעל מת בין שרט בידו בין שרט בכלי לוקה, והב"י בסי' קפ כותב: שמהרמב"ם משמע שהשורט בכלי או ביד לוקה רק אחת, וכ' הלח"מ בדעת הרמב"ם, שזהו אף שעובר על שני לאוין, עיי"ש, ובשו"ע שם סעי' ה', נפסק: השורט בבשרו אינו חייב אלא אם כן עושה כן על מתו או לעבודת כוכבים, אלא שעל מתו חייבים בין ביד בין בכלי, ולעבודת כוכבים אינו חייב אלא בכלי, ובסעי' ו', נפסק: גרידה ושריטה על מת אסור אפי' שלא בפני המת, ועל זכר אחר קרי. ובסעי' ז', נפסק: יש מי שאומר דדווקא שריטה, אבל אם מכה בידו על בשרו עד שדמו שותת מותר, ויש מי שאוסר.

ב. השורט על ביתו שנפל או על ספינתו שטבע

אינו חייב, שנאמר "לנפש", דהיינו שאינו חייב אלא על המת בלבד, [לפי החינוך על מצוה תסג – אף שפטור ואינו לוקה מ"מ איסורא איכא, ולפי הב"י – אפי' איסורא ליכא, וע"ע במנ"ח שם, ובאמ"ה עמ' תתל].

פוסקים :

בשו"ע (יור"ד סי' קפ סעי' ו') נפסק: השורט בבשרו אינו חייב אלא אם כן עושה כן על מתו, או לעבודת כוכבים.

ג. השורט לעבודת כוכבים

1. אם שרט ביד - פטור.

2. אם שרט ע"י כלי - חייב, נפי' מן הסתם, דעל הרוב אין דרך עבודתה אלא בכלי, אבל כל שיועדים שדרכה ביד אף ביד חייב – ריטב"א, אמ"ה עמ' תתל, שנאמר "ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים".

הריב"ן מפרש: שחייב ביד - להו"א שבגמ' - זהו מפני שדרך עבודתה בכך, ואפי' עבודת כוכבים שאין עבודתו בכך חייב, דעבודה גמורה היא ביד, וע"ע במנ"ח על מצוה תסז, ובספר דינא דחיי לאוין סב].

ומיבואר בתוס': שלפי מסקנת הגמ' - בכדרכה חייב מיתה, ובשלא כדרכה רק לוקה, וצ"ב מהי כוונת הב"ח בהגהתו, עיין אמ"ה עמ' תתלנ הערה 18, ואילו העובד ביד פטור הוא מכלום, לפי שזה לא בכלל עובד עבודה. וע"ע בא"ת שם].

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב מע"ז הל' יג) נפסק: גרידה ושריטה אחת היא, וכשם שהיו העכו"ם שורטים בבשרם על מתיים מפני הצער כך היו חובלין בעצמם לעכו"ם, שנאמר "ויתגודדו כמשפטם" (מלכים א יח, כח), גם זה אסרה תורה שנאמר "לא תתגודדו" (דברים י, א), אלא שעל מת בין שרט בידו, בין שרט בכלי לוקה, לעכו"ם בכלי חייב מלקות – עיין כס"מ – ביד פטור.

"לא תקיפו פאת ראשכם"

לא. האם מותר לגלח בתער או ברהיטני או במספריים, את פאת הראש, או הזקן, ומדוע? דף כ. כ:

תשובה :

1. אסור להקיף את פאת הראש, שנאמר "לא תקיפו פאת ראשכם", וחייב על כל פאה ופאה, ולפיכך

המגלח שני צדעיו בבת אחת ובהתראה אחת לוקה שתיים – רמב"ם שם הלכה א', מקום פאת הראש, ושיעור הקפתו – עיין בפירוש הריב"ן, ובאמ"ה עמ' תתיז-תתכ].

2. וכן אסור לגלח את הזקן, וחמש פאות יש בו - לחי העליון, לחי התחתון מימין, וכן משמאל, ושבולת

הזקן, [נחלקו הראשונים מהו מקומם של חמש פאות הזקן – עיין אמ"ה עמ' תתלח].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכ' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. אם נטלן כולן כאחת

לפי רבי אליעזר - לוקה רק אחת, דקסבר חד לאו הוא. (אם רבנן חולקים עליו - עיין אמ"ה עמ' תת).

פוסקים :

ברמב"ם (פ"ב מע"ז הל' א') נפסק: אין מגלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי כוכבים שנאמר "לא תקיפו פאת ראשכם" (ויקרא יט, כז), וחייב על כל פאה ופאה, לפיכך המגלח שני צדעיו אפי' בבת אחת והתראה אחת לוקה שתיים, אחד המגלח הפאות בלבד ומניח שער כל הראש, ואחד המגלח כל הראש כאחד לוקה, הואיל וגילח הפאות. ובהל' ו', נפסק: ופאה זו שמניחים בצדעים לא נתנו בו חכמים שיעור, ושמענו מזקנינו שאינו מניח פחות מארבעים שערות. ובהל' ז', נפסק: ואינו חייב עד שיגלחנו בתער, שנאמר "ולא תשחית את פאת זקנך" גילוח שיש בו השחתה, לפיכך אם גלח זקנו במספריים פטור.

4. כשנטל בתער במלקט ורהיטני

הריב"ן (ד"ה גילוח) מפרש: רהיטני משחית ואינו מגלח, ומספרים מגלחין ואין משחיתים.

לפי ת"ק - במשנתנו מבואר: ש"אינו חייב עד שיטלנו בתער", (נחלקו הראשונים אם קאי רק על הזקן או גם על פאת הראש - עיין אמ"ה עמ' תתא-תתג).

ולפי רבי אליעזר - חייב אפי' לקטו במלקט ורהיטני, דקסבר הואיל ודרך לגלח בהם "גילוח" מיקרי.

אם כשנטלו במספרים - לכו"ע "אינו חייב", (ואף במספרים כעין תער - ראשונים, וע"ע באמ"ה עמ' תת מהערה 50. לפי פירוש המיוחס לרש"י בניזיר דף מ. ד"ה אלא כעין תער - "מספריים כעין תער" היינו כשמגלח "סמוך לעיקרן" של השערות, ולפי תוס' שם דף מ. ד"ה ובתער - היינו עקירת השיער והשחתתו מעיקרו, וע"ע ברמב"ם פ"ה מניירות הל' יא, ובביאור הלכה סי' רנא סעי' ב' ד"ה אפי'. הראשונים נחלקו אם "אינו חייב" דוקא הוא אבל אסור מדרבנן, או לאו דוקא הוא אלא מותר, מהי דעת הרמב"ם בזה - עיין אמ"ה עמ' תתמא, הערות 55-53).

פוסקים :

בשר"ע (יור"ד סי' קפא סעי' י') נפסק: אינו חייב על השחתת פאת הזקן אלא בתער, אבל במספרים מותר אפי' כעין תער, ומכל מקום נזהרים כשמספרין במספריים שיעשה היקף הגילוח בחלק העליון מן המספרות ולא בתחתון, פן יעשה הכל עם חלק התחתון והוי כתער, מיהו נראה לתמת הגרון אין לחוש בזה, הואיל ואינו עיקר מקום הפיאות.

לב. האם הניקף לוקה, ומדוע?

דף כ:

תשובה :

לפי רבי יהודה (הסובר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו - עיין במש"כ לעיל פרק א' תשו' יב) - בכל מקרה לוקה, (ועיין פירוש הריב"ן ד"ה דאמר).

ולפי המ"ד שאין לוקין על לאו שאין בו מעשה - לוקה רק אם עשה מעשה, לדוגמא: הקיף לעצמו, ולוקה גם משום מקיף - ריב"ן, או אם סייע למקיף, וכן כותב המנ"ח מצוה רנא, שרב אשי אינו חולק על רבא וכן מדויק מהמאירי, אבל הרי"ף מביא רק את תירוצו של רב אשי "המסייע ודברי הכל" - עיין חקרי לב יור"ד חלק ב' סי' כח, מש"כ בזה. לפי שיטת תוס' בב"מ דף י: ד"ה אפקי - גם שלא סייע ולא עשה מעשה עובר איסור. וכן דעת הבה"ג, עיין בריטב"א בסוגיותנו, ובתוס' בניזיר דף נ: ד"ה רב אדא. לפי הכס"מ אליבא דהרמב"ם - אינו עובר איסור, ולפי הלח"מ - עובר איסור, וכ"כ החכם צבי סי' פב, ובנוב"י מהדורא תניינא או"ח תשו' עו, עיי"ש).

כתובת קעקע בבשרו

לג. באיזה מקרה הכותב כתובת קעקע בבשרו לוקה, באיזה פטור, ובאיזה יש מחלוקת? דף כא.

תשובה :

א. שרט את בשרו ומילאו בכחול או בדיו או בכל דבר שהוא רושם

הרי הוא לוקה, (לפי הב"ח - חייב בין אם שרט ואח"כ קעקע ובין להיפך. החינוך מצוה רג, מחייב גם אם קעקע אות אחת, וע"ע במנ"ח מש"כ בזה, ובריטב"א מבואר: שהאיסור הוא אפי' אם מקעקע ביד).

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

לפי הריב"ן (במשנה) - החיוב הוא רק אם נראה בו לעולם. וז"ל הנימוק"י - זהו גם אם נראה בו לזמן מרובה אף שלא לעולם.

לפי ת"ק - לוקה אף בלא שכתב שם, שם עבודת כוכבים, וכל הראשונים פוסקים כת"ק. דהלכה כרבים כנגד יחיד. וכן פוסק הריטב"א, וכתב: שהרי"ף פוסק כרבי שמעון, ובערוך לנר, כתב: שאין זה מוכרח.

ולפי רבי שמעון - חיוב המלקות בזה הוא רק אם כתב שם, שם עבודת כוכבים.

ב. כשכתב ולא קעקע או קעקע ולא כתב

אינו חייב, ומיהו איסורא מדרבנן איכא, דלא גרע מאפר מקלה על מכתו - תוס' בגיטין דף כ: ד"ה וכתובת, וע"ע בב"ש אהע"ו סי' קכד ס"ק טו, ובמנ"ח מצוה רנג.

פוסקים :

ברמב"ם (פי"ב מע"ז הל' יא) נפסק: כתובת קעקע האמורה בתורה הוא שישרטו על בשרו וימלא מקום השריטה כחול או דיו או שאר צבעונים הרושמים, וזה היה מנהג העכו"ם שרושמיין עצמן לעבודת כוכבים, כלומר שהוא עבד מכור לה ומורשם לעבודתה. ומעת שירשום באחד מדברים הרושמיין אחר שישרוט באי זה מקום מן הגוף, בין איש בין אשה לוקה. כתב ולא רשם בצבע או שרשם בצבע ולא כתב בשריטה פטור, עד שיכתוב ויקעקע שנאמר "וכתובת קעקע" (דברים יט, כח).

ג. נתינת אפר מקלה על מכתו

לפי רב מלכיו - אסור, לפי שנראה ככתובת קעקע, [לפי הריטב"א - האיסור הוא רק מדרבנן].

הריב"ן (ד"ה אפר מקלה) מפרש: דוקא אפר מקלה, לפי שקשה היא ומקעקעת מקום המכה, והרושם נראה שם אחר זמן, אבל עפר בעלמא לא, וז"ל הריטב"א בשם הרמ"ה - האיסור גם על נתינת עפר.

ולפי רב אשי - אין איסור נתינת אפר על מכה, לפי שמכתו מוכיחה עליו.

החורש בחמור של קדשי בדק הבית או בפטר חמור

לד. החורש בחמור של קדשי בדק הבית או בפטר חמור, האם לוקה, ומדוע? דף כא:

תשובה :

1. בשל קדשי בדק הבית - לוקה, משום דהזיד במעילה.

2. אם בשל פטר חמור

לפי הי"א בריב"ן - לוקה.

ולפי הריב"ן והתוס' - אינו לוקה, דלא מצינו מ"ד שיאמר שילקה.

כלאיים - חיוב ללובשו, המקיימו, המנכש, והמחפה

לה. כמה מלקות חייב מי שלובש כלאים, ואמרו לו "אל תלבש" "אל תלבש"? דף כא:

תשובה :

1. אם פשט את כל הבגד ולבש פשט ולבש - לכו"ע לוקה על כל אחת ואחת.

2. אם פשט רק שרוול ולבשו חזרה

לפי רב אחא בריה דרב איקא - פטור.

לפי הגירסא שלפנינו - רב ביבי אמר רבי יוסי [יש גורסים רב אסי] מסתפק בדבר, [אבל להגהות הב"ח ועוד - הגירסא שלא מסתפק אלא מחייב].

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיילן לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-02 05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

3. אם השהה את הבגד על עצמו שיעור להפשיט וללבוש ויותר

לפי רב אשי - חייב [מלקות] על כל שיעור ושיעור של שהיית הפשטה ולבישה, אף שבפועל לא פשט את הבגד, ורב ביבי אם חולק על רב אשי ובמה - זהו תלוי בתירוצי התוס' במסכת שבועות דף יז. ד"ה או אין. וע"ע בערוך לנר בסוגיין].

לו. המקיים כלאיים, האם חייב מלקות: דף כא:

תשובה:

לפי רבי עקיבא - חייב מלקות.

ולפי רבנן - פטור. [ומבואר בריב"ן ד"ה המנכש: שרבנן לא מוזכרים בסוגייתנו אלא במסכת מ"ק, ועיין לקמן בהערה שבתשו' לח].

לז. המנכש בכלאיים, משום מה לוקה: דף כא:

תשובה:

לפי רבי עקיבא - חייב משום מקיים כלאיים, [ועיין מ"ק דף ב: דכן הוא הביאור רק לדעת רבה הסובר שמנכש בשבת חייב משום "חורש", א"כ בכלאיים רבנן פליגי על רבי עקיבא בזה ופוטרים, אבל לפי רב יוסף - מנכש בשבת חייב משום "זורע", לכאורה גם מנכש בכלאיים חייב משום "זורע", ולא פליגי רבנן על רבי עקיבא בזה].

לח. המתפה בכלאיים, משום מה לוקה: דף כא:

תשובה:

לפי רבי ינאי - לוקה משום "זורע", וזהו בין לפי רבי עקיבא ובין לפי רבנן, [וכן לדעת רב יוסף הנ"ל בתשובה הקודמת, ולפי רבה - צ"ע, ד"ל דלכונ"ע חייב משום "זורע", ו"ל דלפי רבי עקיבא - חייב משום "מקיים", ולפי רבנן - פטור, ועיין חזו"א א"ח סי' קלה, ובשביעית סי' יח סק"ב].

עונשו של העושה מלאכה או מלאכות ביו"ט

לט. מהו עונשו של העושה מלאכה ביו"ט ובמזיד, ומה הדין כשעשה מלאכה אחת שיש בה שתי לאוין או כשעשה שתי מלאכות שונות בהתראה אחת, ומדוע: דף כא:

תשובה:

1. העושה מלאכה ביו"ט במזיד - לוקה, [דאינו בחייבי כריתות ולא במיתות ב"ד].

2. עשה מלאכה שיש בה שני לאוין או שתי מלאכות שונות בהתראה אחת - לוקה רק על אחת, הואיל ואין חילוק מלאכות ביום טוב. [ולענין יוה"כ - עיין מש"כ על מסכת מגילה פרק א' תשו' לט].

מנין הלאוין להמבשל גיד הנשה בחלב, ו/או שאכלו

מ. המבשל גיד הנשה בחלב, על כמה איסורים הוא עובר, מה דינו של מי שאכלו אח"כ, ומדוע: דף כא:

תשובה:

למ"ד יש בגידין בנותן טעם - המבשל לוקה אחת, משום מבשל בשר בחלב, ואם גם אכלו, הרי הוא לוקה גם משום בשר וחלב.

ולמ"ד אין בגידין בנותן טעם - משום מבשל אינו לוקה, וכן מי שאכלו אינו לוקה משום "אכילת בשר וחלב", אבל לוקה משום שאכל "גיד".

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יו"ד סימנים קפג-ר

מלקות במנהיג בשור פסולי המוקדשים

מא.המנהיג בשור פסולי המוקדשים, האם לוקה, ומדוע? דף כב.

תשובה:

המנהיג חייב מלקות אפי' מנהיגו עם מינו או בפני עצמו.

ומבואר בתוס' (ד"ה המנהיג): שלוקה רק אם מושך השור משוי בגופו, אבל בלא המשכה אינו לוקה.

מלקות - כמה

מב. כמה מלקות מלקין את המחויב מלקות, ומנין למדים זאת? דף כב.

תשובה:

1. מנין המלקות

לפי ת"ק - ארבעים חסר אחת, שנאמר "במספר ארבעים" מנין שהוא סוכם את הארבעים.

ולפי רבי יהודה - ארבעים שלימות.

2. אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש, [דהיינו אם אמדוהו שאינו יכול לקבל אלא רק עשרים - אין

נותנין לו עשרים אלא רק שמונה עשרה].

אומד למלקות

מג. אמדוהו לקבל מלקות ואח"כ אמדוהו שוב שיכול לקבל יותר או פחות, האם נותנים לו כאומד ראשון או שני או בכלל לא, ומדוע? דף כב.

תשובה:

א. אם אמדוהו שוב בו ביום וראו שאינו יכול לקבל כמה שאמדוהו, וכבר התחיל ללקות

פטור, הואיל וכבר נתבזה בבי"ד ולקה קצת.

ב. כנ"ל, ועדיין לא לקה

לפי פי' הקונטרס - דהיינו הריב"ן - ממתנינים עד שיבריא [עיין אמ"ה עמ' תתקכז], ואומדין שוב, דהואיל ובשהות קצת כזה מסתמא לא נשתנה, ולכן אומרים שמסתמא טעו בראשונה.

ולפי' לישנא בתרא בריב"ן - "אין פוטרין אותו, דודאי יהא בו כח לקבל קצת מן המכות", ווהריב"ן דחה פי' זה, ועיין אמ"ה עמ' תתקלב הערה 48].

ג. כשבו ביום אמדוהו שיכול לקבל יותר משאמדוהו

לפי הריב"ן: 1. אם כבר לקה כל מה שאמדוהו באומד ראשון - פטור.

2. ואם לאו - נותנין לו כאומד שני, דמסתמא טעו כנ"ל, וולישנא אחרינא - עיין אמ"ה עמ' תתקכט הערה 137].

ד. כשלמחרת [או ביום אחר] אמדוהו שוב וראו שאינו יכול לקבל כמה שאמדוהו

"פטור" אף שלא לקה, [אם פטור או לגמרי או שרק לוקה כאומד השני - עיין אמ"ה הערה 28].

ה. אם למחרת [או ביום אחר] אמדוהו שוב וראו שיכול לקבל יותר

לפי הריב"ן - נותנים לו רק כאומד ראשון, ולא יותר, וולפי' לישנא אחרינא בריב"ן - עיין אמ"ה עמ' תתקכט הערה 137].

אומד לכמה לאוין

מד. האם אומדין אומד אחד לב' מלקיות, ומדוע? דף כב.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאיין לאחרים

כל הזכויות משויירות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

תשובה:

1. מי שעבר עבירה אחת שיש בה ב' מלקיות, ואמדו אותו לארבעים ושתים מלקיות, ולקה ארבעים ושתים - הרי הוא נפטר מהמלקות, דהרי ארבעים ושתים הוי מלקיות הראויים להשתלש.
2. אבל אם אמדוהו לארבעים ואחד - מלקין אותו שלושים ותשע ומתרפא, ושוב אומדין אותו, מפני שארבעים ואחד הוי מלקיות שאינם ראויים להשתלש, ונע"ע בחזו"א שם מש"כ בזה.

פוסקים:

ברמב"ם (פי"ז מסנהדרין הל' ד') נפסק: מי שנתחייב מלקיות הרבה, בין על עבירות הרבה בין על מעשה אחד שחייבין עליו מלקיות הרבה, אם אמדוהו אומד אחד לוקה ופטור, ואם לאו לוקה מתרפא וחוזר ולוקה. כיצד, נתחייב שתי מלקיות ואמדו שיכול הוא לקבל ארבעים וחמש, כיוון שלקה ארבעים וחמש נפטר, אבל אם אמדוהו למלקות אחת והכוהו שלוש או תשע או שלושים, כמו האומד, הרי זה מתרפא וחוזרין ואומדין אותו למלקות שניה, עד שילקה לכל מלקיות שהוא חייב בהן. [לפי הרדב"ז - מה שהרמב"ם נקט "ארבעים וחמש", זהו לאו דוקא וה"ה ארבעים ושתים, וכן סובר המאירי, ונע"ע בחזו"א חו"מ סי' יח סעי' ב', ובאר שם].

קילקול ואופנים הפוטרים ממלקות

מה. איש או אשה שנתקלקלו בריעי או במים, האם נפטרים מהמלקות, ומדוע? דף כב:

תשובה:

1. קלה [נתקלקל - רש"י, ונתקלקל התנאים במה נתקלקל אם בריעי או במים, כמבואר בסוף התשובה]

לפי הברייתא הראשונה - בין בראשונה ובין בשניה פוטרין אותו.

הריב"ן (ד"ה בין) והתוס' (ד"ה קלה) מפרשים: "ראשונה" היינו הגבהה ראשונה של הרצועה, ואף שעדיין לא הכוהו, ו"שניה" היינו הגבהה שניה, [והרמב"ם מפרש אחרת: דהיינו במי שהיו עליו ב' חיובי מלקיות באומד אחד, ונתקלקל בין במלקות על עבירה ראשונה ובין במלקות על עבירה שניה, וכתב המשנה למלך: דס"ל להרמב"ם שאם קלה לפני שהתחילו לתת לו מלקות - אין פוטרין אותו].

ולפי הברייתא שבסוף הסוגיא - מלקין אותו, [הריטב"א והלח"מ סוברים: שהברייתות חלוקות ביניהם, ולפי המאירי - הברייתא הראשונה שפוטרת מדברת באופן "שקלה" אחר שהגביה ידו, והברייתא השניה שאינה פוטרת מדברת באופן "שקלה" בתחילת היום זמן מרובה מהמלקות, והמשנה למלך כתב אפשרות נוספת בכונת הרמב"ם: שלפני כפינתה אין פוטרין אותה, ואחר כפינתה פוטרין אותה].

2. אמדוהו שאם ילקה יקלה באמצע המלקות - פוטרין אותו.

לפי הריב"ן (ד"ה לכשילקה) - פוטרין אותו מחמת שאמדוהו שיתקלקל, [ולפי הרמב"ם - המובא בהמשך - פוטרין אותו רק אם נתקלקל ממש בשעת המלקות, אבל לא מחמת אומד שילקה לפני שילקוהו או אחר שיצא מבי"ד, ונע"ע ברדב"ז ובמשנה למלך מש"כ בזה].

3. ואם לכשיצא מבי"ד קלה - מלקין אותו.

4. קלה שאמרנו

לפי רבי מאיר - אחד האיש אחד האשה בריעי ולא במים.

ולפי רבי יהודה - האיש בריעי ולא במים, והאשה בריעי או במים.

ולפי חכמים - אחד האיש ואחד האשה בין בריעי ובין במים.

פוסקים:

ברמב"ם (פי"ז מסנהדרין הל' ה') נפסק: מי שאמדוהו וכשהתחיל ללקות נתקלקל מכח ההכאה בין ברעי בין במי רגליים, אין מכין אותו יותר, שנאמר "ונקלה אחיך לעיניך" (דברים כה, ג), כיון שנקלה פטור, אבל אם נתקלקל מן הפחד מקודם ההכאה, אפי' נתקלקל משיצא מבית דין ללקות, ואפי' מבערב, הרי זה לוקה כל האומד שאמדוהו, אמדוהו לשתי מלקיות ולקה ונתקלקל בין

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות ושמורות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר

בראשונה בין בשניה פטור.

מו. מי שעבר עבירה שיש בה מלקות, באלו מקרים פטור מהמלקות, ובאלו מקרים אין חייבים ליתן לו את כל המלקות, ומדוע? דף כב: כג.

תשובה :

1. **אם טעו באומד - עיין לעיל בתשובה מג.**
2. **נתחייב ב' מלקיות ואמדהו לארבעים ושתים, ולקה ארבעים ושתים - הרי הוא נפטר מהמלקות.**
3. **אם נתקלקל בריעי או במים - עיין בתשובה קודמת.**
4. **כפתוהו ורץ מבי"ד - פטור ממלקות, ואם נפטר גם באופן שריה חייב ב' מלקיות - עיין אמ"ה עמ' תקמג, ובהערה 140.**
5. **נפסקה הרצועה, בשניה - פוטריין אותו, בראשונה - אין פוטריין אותו.**

לפי הריב"ן (ד"ה בין), ולפי התוס' (ד"ה קלה) - בשניה פי' בהגבהה שניה, בראשונה פי' קודם שהכהו, ואלו הריטב"א פי': ראשונה - הכאה ראשונה, עיי"ש, ומבאר הערוך לנר: שזוהו מפני שמוכח שהרצועה היתה חלשה, משא"כ כשנפסקה בהכאה שניה שמוכח שנפסקה מחמת ההכאה.

פוסקים :

ברמב"ם (שם) נפסק: אמדהו לשתי מלקיות, וכו'. נפסקה הרצועה בשניה פוטריין אותו, נפסקה בראשונה נפטר ממלקות ראשונה ולוקה האומד השני. (גם כאן בנפסקה הרצועה פוסק הרמב"ם כשיטתו המובאת לעיל תשו' קודמות, שמדובר באמדהו לשתי מלקיות על שתי עבירות, וע"ע בערוך לנר, ובמנ"ח על מצוה תקצד).

מלקות חייבי כריתות

מז. האם חייבי כריתות חייבים גם מלקות, והאם המלקות פוטרים מהכרת? דף כג: כג.

תשובה :

- לפי רבי חנניה בן גמליאל - כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן.
ואומר רבי יוחנן - שחלוקים עליו חביריו, וס"ל שלא נפטרו.
עוד מבואר בגמ' בשם רב נחמן וי"ג בר יצחק: שדעת רבי יצחק, שליכא מלקות בחייבי כריתות, וממילא לא שייך ליפטר מהכרת.
ר' אבא בר אבהו בשם רב, פוסק: כר' חנניה בן גמליאל.

וצדקתו עומדת לעד זהו הקונה ספרים ומשאלין לאחרים

כל הזכויות משוייכות וממורדות כולל העתקה וכו' למחבר, ויסיפיש, טל: 02-5822919-05276-123000

ניתן להשיג על מסכתות: בבא קמא, קידושין, בבא מציעא, כתובות, גיטין, סוכה, מכות, מגילה, ביצה, ראש השנה ועל יור"ד סימנים קפג-ר